

27 februari—3 mars.

Debatter m. m.

	Tisdagen den 2 mars.	Sid.
Interpellationer:		
av herr Ollén ang. nödläget inom fångvården m. m.		7
av herr Herlitz om främjande av samhällsstudier inom folkbildningsarbetet		10

Onsdagen den 3 mars.

Avdragsrätt för gåvor till hemvärnsförbund m. m.	12
Ändring av 80 § uppbördsförordningen	14
Beskattningen av villafastigheter	18
Beskattningen av fastighet, som äges av bostadsförening, m. m.	30
Ang. Sveriges utrikespolitik	32
Ang. tredje huvudtitelns anslag till extra utgifter	66
Varselpikt vid driftsinskränkning	67
Anslag till avlöande av en gymnasistsekreterare hos diakonistyrelsen	68
Interpellation av herr Elofsson, Gustaf, ang. utförsäljningspriserna å bilar	74

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 3 mars.

Statsutskottets utlåtande nr 28, ang. anslag till understödjande av helikopterflyg m. m.	12
— nr 29, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	12
— nr 30, ang. ersättning till P. O. H. Rydbro m. fl.	12
— nr 31, ang. ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom	12

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 15, ang. avdragsrätt för gåvor till hemvärnsförbund m. m.	12
— nr 16, ang. ändring av 80 § uppbördsförordningen	14
— nr 17, ang. beskattningen av villafastigheter	18
— nr 18, ang. ändring i kommunalskattelagen	30
— nr 19, ang. viss skattefrihet för partiellt arbetsföra	32
Statsutskottets utlåtande nr 3, ang. utgifterna under tredje huvudtiteln (utrikesdepartementet)	32
Första lagutskottets utlåtande nr 7, ang. ändrad lydelse av 211 § utsökninglagen m. m.	67
Andra lagutskottets utlåtande nr 4, ang. statens skadeståndsansvar vid skador, orsakade av övergång till högertrafik	67
— nr 5, ang. folkomröstning i högertrafikfrågan	67
— nr 6, ang. varselplikt vid driftinskränkning	67
— nr 7, ang. ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering	68
Tredje lagutskottets utlåtande nr 4, ang. ersättning från kyrkofonden för övertalig peronal vid domänverket	68
— nr 5, ang. ändring i vattenlagen m. m.	68
— nr 6, ang. vissa anslag ur kyrkofonden m. m.	68
Jordbruksutskottets utlåtande nr 6, ang. befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan	74
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, ang. deklarationsplikt rörande sammansättningen av vissa färger och lösningsmedel ..	74
— nr 4, ang. begränsande av skadeverkningarna av pyrotekniska leksaker m. m.	74
— nr 5, ang. förläggande av idrottsutövning till söckendagar	74

Lördagen den 27 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, m. m.;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 under försvarets fonder m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1954/55 till

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 76, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 77, för herr Bengt Folke Elmgren att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 78, för herr Bernhard Näsgård att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 79, för herr Karl Knutsson Wistrand att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 80, för herr Gösta Tore Edvin Bengtsson att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 81, för herr Bertil Gotthard Ohlin att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 82, för herr Nils Walter Sundström att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 83, för herr Gustaf Ragnar Fahlander att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 84, för herr James Dickson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 85, för herr Gustav Ingemar Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 86, för herr Otto Bertil von Friesen att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 87, för statsrådet Gunnar Hedlund att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 88, för fröken Gunnel Olsson att vara suppleant för ombud i Europarådet rådgivande församling.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 89, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 79, med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 § samt anvisningarna till 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 91, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 92, med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 93, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om kommuns och annan kommunal samfällighets utdebitering av skatt för år 1956, m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Sunne* m. fl. väckta motionen, nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Holmqvist* m. fl. väckta motionen, nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående polispersonalens avlöningsförmåner m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Lodenius* m. fl. väckta motionen, nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Larsson, Sigfrid*, m. fl. väckta motionen, nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet av en veterinärklinik i Hälsingborg.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 94, med förslag till förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m.;
nr 95, angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet, m. m.;

nr 96, angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 151, angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 152, angående anslag till aktieteckning i ett för riket gemensamt detaljhandelsbolag för rusdrycker;

nr 153, angående anslag till en upplysningskampanj i samband med övergången till en friare försäljning av rusdrycker; samt

nr 154, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.

Herr **STEN** (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag hemställer, att kammaren för sin del ville besluta, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, måtte tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 151, angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m., nr 152, angående anslag till aktieteckning i ett för riket gemensamt detaljhandelsbolag för rusdrycker, nr 153, angående anslag till en upplysningskampanj i samband med övergången till en friare försäljning av rusdrycker, samt nr 154, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning

och beskattning av maltdrycker, m. m., än även de ytterligare framställningar, som kan komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; ävensom att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren. Under förutsättning att denna inbjudan bifalles av andra kammaren, hemställer jag, att första kammaren för sin del måtte besluta, att antalet suppleanter i detta särskilda utskott ifrån första kammaren skall vara tolv.

Vad herr Sten sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till understödjande av helikopterflyg m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till P. O. H. Rydbrö m. fl.; samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om rätt att vid 1955 års taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa gåvor till hemvärnsförbund m. m.;

nr 16, i anledning av väckt motion om viss ändring av 80 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

nr 17, i anledning av väckta motioner

om ändrade bestämmelser beträffande taxering av villafastigheter;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 19, i anledning av väckt motion om skattefrihet för partiellt arbetsföra för belopp, varmed utbildningsbidrag utgår;

första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 211 § utsökningslagen m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om statens skadeståndsansvar vid skador, orsakade av övergång till högertrafik;

nr 5, i anledning av väckt motion angående folkomröstning i högertrafikfrågan;

nr 6, i anledning av väckta motioner om skyldighet för företag att underrätta arbetsmarknadsorgan om planerade driftsinskränkningar; samt

nr 7, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.; samt

nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels ock motioner som väckts i anledning av propositionen;

jordbruksutskottets utlåtande nr 6, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, över motion om införande av deklara-
tionsplikt rörande sammansätt-
ningen av vissa färger och lösningsme-
del;

nr 4, över motion angående åtgärder
för begränsande av skadeverkningarna
av pyrotekniska leksaker m. m.; samt

nr 5, över motion om utredning an-
gående förläggande av idrottsutövning
till söckendagar.

Anmäldes och bordlades en av banko-
utskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan

gjord anmälan, att till utskottet från
fullmäktige i riksgäldskontoret inkom-
mit framställning om fortsatt utgivning
av otryckta ståndsprotokoll.

Justerades ytterligare protokollsutdrag
för denna dag, varefter kammarens sam-
manträde avslutades kl. 14.07.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 2 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 23 och
den 24 nästlidne februari.

Upplästes ett från andra kammaren
ankommet protokollsutdrag, nr 175, ut-
visande att nämnda kammare förenat
sig med första kammaren i dess beslut
om tillsättande av ett särskilt utskott
för behandling av Kungl. Maj:ts propo-
sitioner nr 151—154 m. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter
samråd med andra kammarens talman
finge föreslå, det första kammaren ville
besluta att vid sammanträde den 10 in-
nevarande månad företaga val av leda-
möter och suppleanter i det särskilda
utskott, kamrarna nu beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Anmäldes och godkändes tredje lagut-
skottets förslag till riksdagens skrivelser
till Konungen:

nr 97, i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag
om ändring i vattenlagen dels ock i äm-
net väckta motioner; samt

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag angäen-

de upphävande av lagen den 28 juni
1935 (nr 445) om emeritilöner för vissa
prästmän i ledande ställning i missio-
nens och diakoniens tjänst, m. m.

Anmäldes och godkändes jordbruks-
utskottets förslag till riksdagens skri-
velser till Konungen:

nr 99, med anledning av vissa utav
Kungl. Maj:ts proposition angående ut-
gifter å tilläggsstat II till riksstaten för
budgetåret 1953/54 gjorda framställ-
ningar beträffande lantushållning i all-
mänhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 100, med anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående dispositio-
nen av viss kronoegendom; och

nr 101, med anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående försäljning
av vissa kronoegendomar m. m.

Föredrogs och hänvisades till behand-
ling av lagutskott Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 94, med förslag till förordning
om ersättning i anledning av kroppska-
da, ådragen under vistelse å anstalt
m. m.

Föredrogs och hänvisades till stats-
utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

Interpellation ang. nödläget inom fångvården m. m.

nr 95, angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet, m. m.; och

nr 96, angående vissa markförvärv för försvaret.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 151, angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 152, angående anslag till aktieteckning i ett för riket gemensamt detaljhandelsbolag för rusdrycker;

nr 153, angående anslag till en upplysningskampanj i samband med övergången till en friare försäljning av rusdrycker; samt

nr 154, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning och beskattning av malt- drycker, m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning om fortsatt utgivning av otryckta ständsprotokoll.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 3 och 28—31, bevillningsutskottets betänkanden nr 15—19, första lagutskottets utlåtande nr 7, andra lagutskottets utlåtanden nr 4—7, tredje lagutskottets utlåtanden nr 4—6, jordbruksutskottets utlåtande nr 6 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 3—5.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 3 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter bevillningsutskottets betänkande nr 19.

Anmälades att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka

nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 89, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 99, angående godkännande av avtal rörande handelshögskolans i Stockholm fortsatta verksamhet och finansiering, m. m.;

nr 100, angående ändring i gällande bestämmelser om ersättning för tjänstgöring på obehövlig arbetstid m. m.;

nr 149, angående vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på högre skolstadier m. m.; samt

nr 160, angående folk- och småskollärares avlöningsförhållanden, m. m.

Interpellation ang. nödläget inom fångvården m. m.

Herr OLLEN (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I den uppmärksammade debatten i denna kammare onsdagen den 24 februari framförde fångvårdsstyrelsens chef, överdirektör Hardy Göransson, grava anmärkningar mot vissa bestämda avsnitt i regeringens fångvårdspolitik speciellt beträffande Långholmen och andra gammalmodiga och otidsenliga fängelser. Kritiken tillspetsades i ett uppmärksammat replikskifte mellan justitieministern och herr Göransson, under vilket den förre betonade, att fångvården stod inför en total nydaning, medan fångvårdstyrelsens chef hade ett starkt intryck av motsatsen, av stagnation.

Justitieministerns svar var för kortfattat och ofullständigt för att kunna ge första kammaren och riksdagen i dess helhet en mer omfattande och allsidig redogörelse för regeringens syn på fångvårdens problem; totalintrycket efter debatten blev ytterst förvirrande.

Å ena sidan ett till bristningsgränsen fullbelagt Långholmen, å den andra det till en kostnad av 7 1/2 miljoner kronor nyuppförda Roxtuna med plats för blott 65 interner. Dessa båda namn i den förda debatten karakteriserar bättre än många ord de båda ytterligheterna i da-

Interpellation ang. nödläget inom fångvården m. m.

gens läge, de skarpa brytningarna mellan gammalt och nytt. Man frågar sig: När skall vi befrias från det gamla, som utgör en skamfläck för ett civiliserat land som Sverige? Man frågar sig också: Om en ny anstalt för ett sådant fåtal interner som på Roxtuna drar sådana stora kostnader som 7 1/2 miljoner kronor, när skall då fångvårdsreformen i stort kunna vara genomförd? Med den takt i reformarbetet, som nu är rådande, förefaller den tidpunkt avlägsen, när Långholmen kan rivas och denna andra otidsenliga fångvårdsanstalt från 1700- och 1800-talet såsom exempelvis anstalten i Norrköping.

I sitt debattinlägg i denna kammare betonade herr Göransson, att Långholmen bör ha ett klientel på högst 325 à 350 personer — nu förvaras där omkring 580. Man begagnar sig i stor utsträckning av fönsterlösa sovboxar, kyffen på $2 \times 1\frac{1}{2}$ meter, som redan 1932 hade utdömts av landshövding Hagströmer och betecknats som en skamfläck för fångvården.

Dagen efter den ovannämnda förstakammardebatten hade Långholmens chef, fängelsedirektör Gunnar Rudstedt, ett intervjuuttalande för en stockholms-tidning, i vilket han framställde kravet på Långholmens rivning. Han yttrade därvid:

»Långholmen måste rivas. Det måste byggas en ny anläggning efter nya principer, inte så stor, kanske en rad paviljonger, åtskilda så att klientelet kan differentieras. Här kan man inte lära känna individerna. Fångvårdssakkunniga lär ha frågan som nästa punkt på programmet, en lösning kommer väl så småningom.

Under tiden ramlar Långholmen ihop, inget kostas på den, det ger inte bästa arbetstrivseln. Att reformera från grunden går inte här, vi får försöka lätta upp vardagen för de intagna i stället. Men mer pengar behövs, pengar till fritidsverksamhet, pengar för kuratorn — enda kuratorn för de 580 — pengar att ge frigivna ett handtag. Nu kan vi inte ens ge dem hyggliga kläder, somliga ser för ruggiga ut när de går härifrån. Med-

len räcker inte ens för att ge långtidsfångar en överrock om vintern efter fängelsetiden, man får lappa på med en olle så gott det går.»

Uttalandet är i flera avseenden märkligt, och jag skall senare återkomma därtill. Men först några ord om Roxtuna, som skall börja sin verksamhet i höst. Som nämnt blir byggnadskostnaderna för anstalten 7,5 miljoner kronor, platsantalet är 65, utgiften per plats således cirka 110 000 kronor. Anstaltens uppgift är ju att söka komma till rätta med de svårhanterligaste ungdomsbrottslingarna och alltså ersätta två gamla fängelser, Uppsala och Ystad, som nödtorftigt ap-terats för ändamålet. Roxtunas program skisseras av byråchefen Torsten Eriksson i en artikel i Sunt Förnuft på följande sätt:

»Det fordras anordningar för yrkesutbildning, för att främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig, som det står i lagen. Vidare måste behandlingen få en medicinsk inriktning, så svårt belastat som klientelet är i socialt och psykiskt hänseende. För att kunna komma åt individerna med påverkan är det nödvändigt, dels att själva anstalten är ganska liten, dels och framför allt att klientelet inom anstalten delas upp i mindre grupper, som kan hållas åtskilda från varandra. Slutligen måste hänsyn tas till säkerhets-skäl (rymmare och farliga måste kunna isoleras) och till den pedagogiska nödvändigheten av att successivt kunna lätta på kontrollen för att pröva den intagnes anpassningsutveckling (slutna, mellangrad- och öppna avdelningar). Efter dessa riktlinjer blev också Roxtuna-förslaget utformat.»

Det finns givetvis ingen socialt tänkande och kännande människa, som har något att anmärka mot detta program. Vad man frågar sig är, om reformarbetet i stort på fångvårdens område kan genomföras med den snabbhet som läget kräver, om kostnaderna skall hållas på den oerhörd höga nivå, som fallet Roxtuna åskådliggör, låt vara att det här rör sig om ett svårbemästrat klientel, varför byggnadskostnaderna oundgängligen

Interpellation ang. nödläget inom fångvården m. m.

blir dyra. Att man gör sig denna fråga, beror på en jämförelsevis ny faktor, som trätt in i blickpunkten och ställer alla gamla beräkningar på huvudet, nämligen det starkt ökade fångantalet. Frågan berördes av både justitieministern och fångvårdschefen. Medan strafflagberedningen på sin tid räknade med en normal högsta anstaltsbeläggning på 2 000 intagna rör det sig nu om över 3 000.

Medelbeläggningen var sålunda

1949	2 273
1950	2 394
1951	2 607
1952	2 842
1953	3 050

Här rör det sig alltså om en mycket konstant ökning under de senaste fem åren, beroende givetvis på växande befolkningssiffror i förening med ökad brottslighet, speciellt ökad ungdomsbrottslighet. Om spriten enligt regeringens förslag släppes fri 1 oktober nästa år måste man helt säkert bereda sig på en viss ökad brottslighet under

en övergångsperiod. Någon nedgång är i varje fall otänkbar. Det är i ett sådant läge Røxtuna-projektet förefaller så fullständigt otillräckligt. Vart kommer man med ett tillskott på 65 platser!

Säkerhetsanstaltsutredningens i oktober i följande betänkande gick ju ut på att Hall, som för närvarande har 114 platser, skulle utbyggas för en kostnad av 18 miljoner kronor till sammanlagt 470 platser, därav 322 i slutna avdelningar, 118 i öppna samt 25 i en sjuk- och 5 i en mottagningsavdelning. Därjämte föreslås att ett verkligt öppenvårdssystem inrättas med familjevård för 50 interner och vård i ett inackorderingshem för till en början ett 10-tal. Detta projekt, enligt vilket kostnaderna beräknas till cirka 50 000 per ny plats, föreligger ju hittills endast på papperet och ger alltså intet nytt tillskott i det aktuella läget.

Enligt en belysande sammanställning, som gjorts av fil. lic. O. Josephsson i Skattebetalarnas förening, fördelade sig 1 oktober 1953 det totala antalet fångvårdsplatser på följande vårdformer:

<i>Öppna anstalter</i>	<i>Antal platser</i>	<i>Antal intagna</i>
För vanligt fångförvar	644	524
Säkerhetsanstalter	107	106
Ungdomsanstalter	117	64
Summa	868	694
<i>Slutna anstalter</i>		
För vanligt fångförvar	1 596	1 559
Säkerhetsanstalter	325	349
Ungdomsanstalter	117	98
Sinnessjukavdelningar	202	169
Kroppssjukavdelningar	71	45
Isoleringsavdelningar	53	33
Summa	2 364	2 253
Summa summarum	3 232	2 947

Av denna översikt synes framgå, inför vilken kris hela vår fångvård synes stå. Möjligheterna att möta stark stegring av brottsligheten och därmed motsvarande ökning av fångantalet förefaller under de närmaste åren tämligen små.

I detta läge frågar man sig: Måste icke

utomordentliga åtgärder vidtagas både för att fylla de närmaste årens ökade behov och för att möjliggöra ett utlovat snabbt förverkligande av projektet med nybyggnader i stället för Långholmen och andra otidsenliga fängelser?

Till sist blott en reflexion med anled-

Interpellation om främjande av samhällsstudier inom folkbildningsarbetet.

ning av fängelsedirektör Gunnar Rudstedts omnämmande av de nuvarande svårigheterna att ge de frigivna ett ekonomiskt handtag ens till de nödvändigaste kläderna: Vad hjälper det, om staten lägger ned väldiga kostnader för internerna, kostnader som på Långholmen belöper sig till över 25 kronor per dag och till 9 300 kronor per år, om man utanför fängelsets portar icke hjälper dem med ens det nödvändigaste i klädesväg? Det förefaller vara att sila mygg och svälja kameler. Med tanke på de oerhörda kostnaderna i anstalterna synes det vara ekonomiskt klokt att effektivt stödja de frigivna blottställda, tills de hunnit på nytt komma till rätta i samhällslivet. Det kan nämnas att vid ungdomsfängelset i Uppsala belöper sig utgifterna per dag till över 49 kronor och per år till 17 925 kronor, i Ystad till resp. 53 och 19 355 kronor enligt offentliggjorda beräkningar i tidskriften *Sunt Förnuft*. Med dessa siffror inför ögonen frågar man sig, om icke från statens sida vida större intresse än nu är fallet måste ägnas de närmaste åren efter frigivningen.

Med anledning av vad som här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra följande frågor:

1. Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att häva det nödläge, vari fångvården synes befinna sig?

2. I riksdagsdebatten den 24 februari utlovade statsrådet direkta och indirekta åtgärder »för att så snart som möjligt ersätta Långholmen med nya anstalter». Anser statsrådet det möjligt att nu lämna kammaren närmare och mer detaljerade uppgifter beträffande tidpunkten, då Långholmen kan rivas ner och ersättas av mer människovärdiga anstalter i enlighet med utarbetade projekt?

3. Är statsrådet beredd att med hänsyn till de utomordentliga kostnader, som anstaltsvården slukar, liksom av humana skäl och mänskliga hänsyn på ett helt annat sätt än nu är fallet effektivisera den stalliga hjälpen åt dem som lämnar fängelsets portar som närmast

utblottade och därför alltför ofta återfaller i nya brott?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om främjande av samhällsstudier inom folkbildningsarbetet.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr HERLITZ (h), som yttrade:

Herr talman! Det framstår för mig som livsviktigt för vår folkstyrelse, att den har en stark och säker grundval i folkmedvetandet: i enskilda medborgares kunskap om samhällslivet och dess problem, i deras intresse för allmänna angelägenheter, i deras personliga ståndpunktstagande till dessa och i deras känsla av medborgerligt ansvar. Närmast med hänsyn till medborgarnas förhållande till rättsvården har jag utvecklat denna syn i motionen nr 129, s. 33 o. f.

På sätt i samma motion anförts pekar emellertid många tecken i den riktningen, att medborgarnas engagemang i samhällsfrågorna på senare tid försvagats och att det i varje fall icke utvecklats så som en sund folkstyrelse kräver och som med hänsyn till den samhällseliga verksamhetens stegrade betydelse för den enskilde vore naturligt. Jag har därvid byggt på iakttagelser — visserligen mycket tillfälliga och ofullständiga — på det frivilliga folkbildningsarbetets område. I hägkomst av den centrala roll som de samhällseliga spörsmålen fordom spelade på detta område, har det fallit i ögonen, att nämnda spörsmål numera synes träda tillbaka för andra ämnen. Det vore av stor betydelse att få fastslaget, huruvida detta mitt bedömande av läget är riktigt eller ej. Det är närmast i sådant syfte jag anhåller att få hänvända mig till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet.

Om det visar sig, att statsrådets iakttagelser bekräftar mitt antagande, inställer sig frågan, huruvida i anledning därav några åtgärder kan vidtagas. Det är självklart att det fria folkbildningsarbe-

Interpellation om främjande av samhällsstudier inom folkbildningsarbetet.
tet skall vara fritt och ej dirigeras av statsmakterna. Men i den mån det beror av dessas ekonomiska stöd, är det ingalunda otänkbart att i någon mån låta stödets omfattning bero av arten av de studieintressen som det skall tjäna. På denna väg kunde otvivelaktigt något göras för att stimulera samhällsstudiet, med hänsyn till dess särskilda vikt. Bland annat vill jag i detta sammanhang under åberopande av nyssberörda motion betona den ofta förbisedda betydelsen av att rättsstudiet får sin tillbörliga plats i det fria folkbildningsarbetet.

Under hänvisning till vad som utöver det här sagda anförts i min nyssberörda motion anhåller jag om tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet för kammaren lämna upplysningar om i vilken utsträckning samhällsstudier av olika slag förekommer inom det fria folkbildningsarbetet?

2. Om herr statsrådet finner det önskvärt att sådana studier förekommer i större omfattning än nu, är herr statsrådet villig att överväga åtgärder för att främja en utveckling i sådan riktning?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutsdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.28.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 3 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 89, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 99, angående godkännande av avtal rörande handelshögskolans i Stockholm fortsatta verksamhet och finansiering, m. m.;

nr 100, angående ändring i gällande bestämmelser om ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m.;

nr 149, angående vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på högre skolstadier m. m.; samt

nr 160, angående folk- och småskollärares avlöningsförhållanden, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till understödande av helikopterflyg m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till P. O. H. Rydbrö m. fl.; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om avdragsrätt för gåvor till hemvärnsförbund m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckta motioner om rätt att vid 1955 års taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa gåvor till hemvärnsförbund m. m.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:219 av herr *Lundqvist* m. fl. samt II:438 av herrar *Dickson* och *Lindberg* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att skattskyldig vid den taxering, vilken komme att äga rum 1955, skulle äga åtnjuta s. k. allmänt avdrag med belopp, motsvarande vad han under beskattningsåret utgivit såsom gåva till hemvärns-(rusthålls-)förbund (förening), dock med högst 1 000 kronor och endast under förutsättning att villkoren för gåvans disponerande motsvarade de ändamål, för vilka kommun ägde rätt bevilja anslag som stöd för hemvärnets verksamhet.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I:219 av herr *Lundqvist* m. fl. samt II:438 av herrar *Dickson* och *Lindberg* om rätt att vid 1955 års taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa gåvor till hemvärnsförbund m. m. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Det är självfallet att utskottets helt negativa inställning till motionen har väckt besvikelse inte bara hos motionärerna utan också långt in i ledande kretsar inom hemvärnsrörelsen. Såsom vi redan i motionen klart har sagt ifrån kan vi motionärer väl förstå bevillningsutskottets principiella betänksamhet mot skattebefrielse i dessa fall

Om avdragsrätt för gåvor till hemvärnsförbund m. m.

med hänsyn till konsekvenserna. Vi skulle nog också ha kunnat till nöds förstå utskottets direkta avstyrkande, om det vore så, herr talman, att statsmakterna verkligen lämnade så stora anslag till hemvärdet, att dessa möjliggjorde upprätthållande av full effektivitet hos denna viktiga försvarsorganisation. Såvitt jag kunnat finna vid mina efterforskningar i samband med motionens väckande är detta emellertid ingalunda fallet. Jag tror icke, att riktigheten av denna min uppfattning med fog kan bestridas från något håll, inte ens från det enhälliga bevillningsutskottets sida. Därför ter sig i mina ögon utskottets tal om anslag i stället för skattebefrielse endast som vackra ord utan reellt innehåll.

I anledning av bevillningsutskottets motivering för avstyrkandet av denna motion skulle jag emellertid i detta sammanhang vilja rikta en varm vädjan till statsutskottet att vid den nu pågående granskningen av fjärde huvudtiteln väl minnas detta bevillningsutskottets uttalande, vilket jag tyvärr befarar att riksdagen själv inom några minuter skall ha gjort till sitt. Jag hoppas alltså, att statsutskottet nu skall finna konsekvensen fordra, att bevillningsutskottets vackra ord redan i år omsättes i lika vacker handling genom att hemvärdet får åtskilligt mera i anslag än vad som har föreslagits i statsverkspropositionen. — Om jag inte missminner mig alltför mycket, är det nämligen så, att departementschefens förslag under fjärde huvudtiteln för nästkommande budgetår i detta avseende ligger nära miljonen under vad hemvärnschefen äskat. — Jag tror, herr talman, att den uppfattningen är mycket allmän bland de närmast intresserade, att hemvärnsanslagen sedan länge är mycket starkt underdimensionerade. Det har sagts — jag skulle tro med rätta — att de anslag som statsmakterna anvisar för hemvärdet inte ens är tillräckliga för att bestrida den utbildning som hemvärnsmännen själva önskar att få trots alla de personliga upppoffringar som de ju själva får vidkännas i förlorad tid och arbetsförtjänst.

Det är alltså just därför att statsanslagen är så otillräckliga som hemvärnsledningen måste försöka skaffa privata bidrag, och det är således av samma anledning som denna vår motion i år har tillkommit. Eftersom erfarenheten visat att inte minst på grund av den nuvarande skattetungan för såväl företag som enskilda det på senare tid blivit så mycket svårare att få frivilliga bidrag i önskad erforderlig omfattning, hade jag gärna velat vädja om bifall till motionen trots utskottets avstyrkande. Av principiella skäl är jag dock tyvärr hindrad att ställa något yrkande. Jag får därför, herr talman, sluta med att uttala ett djupt beklagande av att frågan på grund av bevillningsutskottets enhälliga avstyrkan får anses ha fallit för denna gång. Jag har alltså icke något yrkande att framställa.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Herr Lundqvist sade klart ifrån under sitt anförande, att hans motion hade motiverats av att statsmakterna inte beviljade tillräckliga anslag på denna punkt. Under sådana förhållanden tycker jag det vore lämpligt att herr Lundqvist gjorde sina attacker i sammanhang med statsutskottets prövning av fjärde huvudtiteln och där försökte få ökat anslag i stället för att som nu gå omvägen över skattelagstiftningen. Det vore riktigare, öppnare och ärligare att gå fram på den vägen, via statsutskottet och anslagen, än på den här andra vägen.

Herr Lundqvist har vidare i motionen talat om att man skulle bevilja avdrag skattevägen endast när det gällde sådant som kommunen ägde rätt att bevilja anslag till. Det är en rätt egendomlig situation att tänka sig, att respektive taxeringsnämnder skulle sitta och pröva, om det ligger inom kommunens möjligheter att bevilja anslag eller inte, innan de tillät avdrag. Att ställa varje taxeringsnämnd inför en sådan lagtolkningsfråga tycker jag verkligen är tämligen orimligt eller i varje fall för mycket begärt.

Om ändring av 80 § uppbördsförordningen.

Men i och med att herr Lundqvist för fram tanken att det här rör sig om sådant som kommunen kan bevilja anslag till, varför inte då gå till respektive kommuner och begära anslag för ändamålet? Också det är en öppnare väg än den herr Lundqvist har velat rekommendera.

Herr talman! Jag vill med detta bara yrka bifall till utskottets mycket välgrundade yrkande om avslag på herr Lundqvists motion.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Gentemot utskottets talesman vill jag bara säga, att den av honom sist omnämnda vägen, att gå till kommunerna och begära anslag, inte alls är mig främmande. Jag vet att många kommuner har ställt sig mycket välvilliga och förstående, trots alla principiella betänkligheter som bevillningsutskottet här åberopat och som också kommunerna kan ha.

Å andra sidan vet vi, att det finns många kommuner, som inte beviljat anslag och som anser sig inte ha någon skyldighet att göra det, eftersom de menar att staten här har skyldigheterna.

När vi i vår motion har velat vara så försiktiga, att vi har talat om att man skulle kunna begränsa avdragsrätten till att gälla bidrag endast till sådana ändamål som en kommun har rättighet att bidra till, har det skett av ren hänsyn till bevillningsutskottet. Är det så att utskottet inte ansett det vara till fördel, hade man givetvis varit obehindrad att stryka det villkoret.

Vidare säger herr Sjödahl, att det varit ärligare att gå till statsutskottet och ställa ett yrkande om högre anslag, ifall jag anser, att de anslag som eljest beviljas skulle vara otillräckliga. Det vore riktigare än att gå hit och begära att få en skattelindring. Den saken kan man givetvis diskutera, herr talman. Jag trodde emellertid, att eftersom det en lång följd av år tidigare har förekommit, att riksdagen och bevillningsutskottet har gått med på en skattelindring av

detta slag trots vissa principiella betänkligheter, man skulle ännu en gång kunna ta praktiska hänsyn. Och herr Sjödahl vet nog lika bra som jag om inte ännu bättre, att en framställning till statsutskottet om att få höjt anslag för detta ändamål, även om det vore aldrig så angeläget enligt hemvärnschefens uppfattning, sannerligen inte är så lätt att få bifallen. Därför har jag valt den väg som jag trodde skulle lättast ge i varje fall något av det ytterligare ekonomiska stöd till hemvärnsrörelsen som så allmänt anses vara av behovet strängt påkallat.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag vill bara göra en anmärkning till herr Lundqvists anförande. Herr Lundqvist sade att riksdagen förut beviljat liknande saker. Ja, det gjorde den, strax före och i början av detta senaste världskrig, speciellt då det gällde luftvärnsmateriel, för att man skulle få en snabbare upprustning på det området. Man sade redan då ifrån, att det var fråga om ett nödtvång i en speciell situation. Men vi är ju ändå inte nu i en liknande situation som vi var i slutet av 1930-talet och början av 1940-talet. Det motiv som den gången fanns för ett avsteg kan icke åberopas i dag.

Jag vill till slut bara ytterligare understryka vad herr Lundqvist själv sade, nämligen att när han inte kan gå in genom dörren, d. v. s. gå direkt till statsutskottet och begära anslag, försöker han här gå bakvägen via en skattelindring.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Om ändring av 80 § uppbördsförordningen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckt

Om ändring av 80 § uppbördsförordningen.

motion om viss ändring av 80 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II:267, av herrar *Fröding* och *Edström*, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

förordning om ändring av uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Härigenom förordnas, att 80 § 1 mom. i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 erhåller följande lydelse.

(Nuvarande lydelse:)

80 §.

1 mom. Utbetalar arbetsgivare, som är skyldig verkställa skatteavdrag, lön utan att denna minskats med föreskrivet belopp för gäldande av arbetstagares skatt och sker detta uppsåtligen eller av *aktsamhet*, som ej är *allenast ringa*, straffes med dagsböter.

Fullgör arbetsgivare icke sin skyldighet att inom föreskriven tid till uppbördsmyndighet inbetala belopp motsvarande det, varmed arbetstagares lön minskats för gäldande av dennes skatt, och ligger i avseende härå uppsåt eller *grov oaktsamhet* arbetsgivaren till last, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

(Förelagen lydelse:)

80 §.

1 mom. Utbetalar arbetsgivare, som är skyldig verkställa skatteavdrag, lön utan att denna minskats med föreskrivet belopp för gäldande av arbetstagares skatt och sker detta uppsåtligen eller av *grov oaktsamhet*, straffes med dagsböter.

Fullgör arbetsgivare icke sin skyldighet att inom föreskriven tid till uppbördsmyndighet inbetala belopp motsvarande det, varmed arbetstagares lön minskats för gäldande av dennes skatt, och ligger i avseende härå uppsåt arbetsgivaren till last, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader. *Föreligger grov oaktsamhet vare straffet dagsböter.*

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att motionen II:267 av herrar *Fröding* och *Edström* om viss ändring av 80 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Spetz*, *Söderquist*, *Magnusson*, *Kristensson* i *Osby*, *Strandh*, *Anderson* i *Sundsvall* och *Nilsson* i *Svalöv*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II:267 av herrar *Fröding* och *Edström*, antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Den reservation som här föreligger sammanfaller med yrkandet i motion II:267 angående ändring av de

straffbestämmelser som fastställdes av föregående års riksdag för underlåtenhet att verkställa källskatteavdrag eller att inleverera uppburna belopp till statsverket.

Jag ber först att få påpeka, att för sådana brott, där det bevisligen föreligger uppsåt, har vi reserverat icke någon annan mening än utskottet beträffande straffpåföljden. Vår reservation avser sådana fall där uppsåt icke föreligger. Reservationen utmynnar i ett yrkande, att underlåtenhet att göra källskatteavdrag icke skall straffas i annat fall än när grov oaktsamhet föreligger. Vi vill alltså för vår del i lagtexten ha bort orden »som ej är allenast ringa».

Beträffande underlåtenhet att inom föreskriven tid till uppbördsmyndighet inbetala innehållna medel, anser vi att uppsåt skall föreligga för att fängelsestraff skall kunna utmätas. För grov oaktsamhet bör straffet här vara dags-

Om ändring av 80 § uppbördsförordningen.

böter. Nuvarande bestämmelse är att även grov oaktsamhet kan leda till fängelsestraff.

I likhet med motionärerna anser vi, att det kan ifrågasättas, om den skärpning av straffbestämmelserna som tillkom vid föregående års riksdag kunnat medföra en effektivisering av uppbördssystemet. Man får inte glömma att när det nuvarande uppbördssystemet genomfördes, påtvingades en massa människor att mot sin vilja bli uppbördsmän. Den mängd av bestämmelser, som gällande författning innehåller, gör också att det är mycket svårt för många att kunna göra klart för sig, hur man i olika sammanhang skall bete sig. Detta gör att många personer ofrivilligt kan komma att bryta mot förordningen. Det är också orimligt att begära att alla skall kunna känna till alla dessa detaljbestämmelser. Vad som är mycket angeläget att icke förbise i detta sammanhang är att hela detta system i mångt och mycket bygger på förtroende för människorna och en förhoppning om lojal medverkan. Det är alldeles klart att det kan påvisas undantag, men i stort sett måste sägas, att detta uppdrag har skötts väl av det stora flertalet. För dem som bryter mot bestämmelserna inrymmer även reservanternas förslag tillräckliga straffbestämmelser.

Jag tror inte heller att det kan vara riktigt att alltmer börja använda frihetsstraff för att framtinga tjänster åt det allmänna från medborgarna. Det är en utveckling som leder fram till ett samhälle som inte överensstämmer med vad vi betraktar som en demokratisk stat. De nuvarande bestämmelserna är så mycket mer anmärkningsvärda som vi ju i fråga om lagarna i allmänhet är inne på den linjen, att vi skall söka humanisera straffbestämmelserna. När det gäller straffen för brott mot administrativa bestämmelser tycks vi däremot vara inne på en rakt motsatt utveckling, d. v. s. mot en skärpning av straffen.

En underlåtenhet att inbetala innehållna medel, som icke beror på uppsåt att tillgodogöra sig pengarna, bör enligt vår mening icke bestraffas med frihetsstraff.

Det kan ju aldrig bli tal om förskingring av medlen alldenstund vederbörande icke har någon skyldighet att avskilja dessa medel vid löneutbetalningen. Om vederbörande vid avlöningstillfället saknat medel för att kunna göra utbetalningen, synes knappast något ansvar kunna föreligga.

Jag har, herr talman, velat framhålla detta för att förhindra att människor, som icke avsett att bryta mot förordningarna, skall bli för hårt bestraffade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåntag fogade reservationen.

Häri instämde herr Spetz (fp).

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Det är två saker som motionärerna och sedermera reservanterna har påtalat. Den ena gäller när en arbetsgivare icke har verkställt löneavdrag eller verkställt sådant till otillräckligt belopp. Om han har gjort detta uppsåtligt eller gjort det av oaktsamhet, som inte är ringa, kan han straffas med dagsböter. Motionärernas och reservanternas inställning är att det skall vara grov oaktsamhet från vederbörande arbetsgivares sida för att han skall kunna straffas med dagsböter. Men hela vårt källskattesystem bygger ju på att arbetsgivarna är aktsamma på denna punkt. Om de inte är aktsamma och det skulle erfordras en grov art av oaktsamhet, innan det allmänna kunde inskrida med straffåtgärder, kan man befara att hela vårt källskattesystem ramlar sönder. Det är anledningen till att förra årets riksdag i anledning av en proposition skärpte straffbestämmelserna på denna punkt.

Den lagbestämmelse som då beslutades har bara varit gällande i två månader, och vi har ännu icke fått några erfarenheter av hur den verkat. Den är avsedd att verka så att källskattesystemet skall funktionera på ett rationellt sätt. Låt oss avvakta och se, om inte detta syftemål kan främjas bland annat genom den bestämmelse som nu finns.

Avsikten är inte att bagatellförselser

Om ändring av 80 § uppbördsförelagningen.

skall föranleda straff. Beviskyldigheten ligger ju på åklagaren. Han skall visa att det föreligger en oaktsamhet, som inte är ringa, för att vederbörande skall drabbas av någon påföljd. Jag tror att man här lugnt kan lita på åklagarens balans och framför allt på domstolarnas.

Det andra fallet gäller, om fängelse skall kunna komma i fråga, då en arbetsgivare tar ut skatt av arbetstagarna men underlåter att inleverera beloppen till uppbördsverket. Det har ju förekommit vid flerfaldiga tillfällen, att betydande skattebelopp har behållits av arbetsgivaren, som sedermera vid krav från statsverkets sida icke kunnat fullgöra sin betalningsskyldighet. Det är ju naturligtvis orimligt att sådana förhållanden kan få existera utan en skärpt vaksamhet från statsmyndigheternas sida.

Vari ligger då skillnaden på denna punkt mellan reservanterna och utskottet? Utskottet menar att så snart en arbetsgivare uppsåtligt undanhållit uppbördsverket pengarna eller gjort det under visande av grov oaktsamhet, skall han kunna straffas med antingen dagsböter eller fängelse. I fråga om själva brottets karaktär har reservanterna och utskottet samma uppfattning. Det är när det gäller straffet, som utskottet och reservanterna har delade meningar. Utskottet anser att fängelse skall kunna komma i fråga även vid grov oaktsamhet. Reservanterna däremot menar att när det gäller grov oaktsamhet skall endast dagsböter kunna ådömas. Det kan vara utomordentligt svårt för en åklagare att leda i bevis, att en arbetsgivare uppsåtligt undanhållit uppbördsverket pengarna. Utskottet menar därför att möjlighet borde finnas att ådöma fängelsestraff även i fall, då endast grov oaktsamhet har kunnat visas. Utskottet säger emellertid att det skall kunna ske endast när alldeles särskilda omständigheter föreligger och anför såsom exempel, att en arbetsgivare upprepade gånger underlåtit att inleverera skattemedel till avsevärda belopp och det visserligen inte kan visas att han handlat uppsåtligt men det förefaller sannolikt att så har skett. Dagsböter är alltså normalstraffet,

men i svårare fall skall man också kunna använda fängelsestraff.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Herr Sjö Dahl talar om den som innehåller stora belopp men uraktlåter att redovisa dessa till myndigheterna. Jag ber för undvikande av allt missförstånd få påpeka, att om detta inträffar och det skett med uppsåt, så är vi reservanter också på den linjen, att vederbörande skall kunna straffas med fängelse, men om vederbörande icke handlat uppsåtligt utan hans uraktlåtenhet beror på oaktsamhet, även grov sådan, bör det vara tillräckligt med dagsböter. Vi anser alltså att man icke skall tillämpa frihetsstraff för ett sådant brott.

Herr SJÖDAHL (s):

Om en arbetsgivare vid flerfaldiga tillfällen underlåtit att inbetala betydande belopp, men man inte kan leda i bevis att det är uppsåtligt, ehuru det är sannolikt att uppsåt föreligger, bör fängelse kunna sättas in. Det är till det som utskottets uttalande har begränsat sig i detta fall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Magnusson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. beskattningen av villafastigheter.

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Magnusson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 35.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. beskattningen av villafastigheter.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 17, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser beträffande taxering av villafastigheter.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 327 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 440 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att schablontaxering av en- och tvåfamiljsfastigheter skulle upphöra och taxeringen av dessa ske enligt för övrig annan fastighet gällande bestämmelser;

2) de likalydande motionerna I: 328 av herr *Lundqvist* samt II: 425 av herrar *Cassel* och *Staxäng*, vari hemställdes, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring av

24 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

3) de likalydande motionerna I: 329 av herr *Spetz* m. fl. och II: 435 av herr *Sjölin* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att 24 och 47 §§ i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) samt anvisningarna till 47 och 60 §§ skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionerna angivits.

Enligt det i motionerna I: 328 och II: 425 framlagda lagförslaget skulle såsom intäkt av en- eller tvåfamiljsfastighet upptagas ett från 3 till 2 procent av fastighetens taxeringsvärde nedsatt belopp.

Det i motionerna I: 329 och II: 435 framställda yrkandet innebar dels att nyssnämnda procenttal skulle bestämmas till 2,5, dels ock att vid beräkning av garantibelopp för fastighet skulle från taxeringsvärdet avdragas ett belopp av 20 000 kronor. Av dessa båda yrkanden hade utskottet till behandling i förevarande sammanhang upptagit allenast det förra.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 327 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 440 av herr *Hjalmarson* m. fl. om ändrad ordning för taxering av villafastigheter icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att de likalydande motionerna I: 328 av herr *Lundqvist* samt II: 425 av herrar *Cassel* och *Staxäng* om ändrade bestämmelser för beskattning av villafastigheter icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

3) att de likalydande motionerna I: 329 av herr *Spetz* m. fl. och II: 435 av herr *Sjölin* m. fl. om ändrad ordning för taxering av villafastigheter, i de delar motionerna behandlades i detta betänkande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Magnusson* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort

under punkten 1 hemställa att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 327 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 440 av herr Hjalmarson m. fl., antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Spetz, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Strandh* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet bort under punkten 3 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 329 av herr *Spetz* m. fl. och II: 435 av herr *Sjölin* m. fl., i de delar motionerna behandlades i detta betänkande, för sin del antaga i förevarande reservation infört förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

På framställning av herr talmannen beslöts att ifrågavarande betänkande skulle företagas till avgörande punktvis, dock att punkterna 2 och 3 skulle behandlas i ett sammanhang.

Punkten 1.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! De motiveringar, som ligger till grund för bevillningsutskottets ståndpunktstaganden enligt dess betänkanden under detta och följande nummer på föredragningslistan, är i stort sett sammanfallande. Min inställning till dessa utskottets ståndpunktstaganden skall jag tillåta mig att något klarlägga i anslutning till det förra av dessa betänkanden, alltså betänkandet nr 17.

Vid en diskussion rörande den gällande ordningen för beskattning av inkomst från en- och tvåfamiljsfastigheter bör den utgångspunkten inte tappas bort, att vad som skall beskattas är i princip icke fastighetens verkliga avkastning utan den beräknade räntan å ägarens i fastigheten nedlagda kapital och att storleken av detta kapital presumeras sammanfalla med taxeringsvärdet, oavsett dettas växlingar, med avdrag av den intecknade skuldsumman. Icke blott avkastningen av fastigheten i och

Ang. beskattningen av villafastigheter. för sig utan även storleken av ägarens däri nedlagda kapital blir därmed helt fingerade eller konstruerade begrepp. Det är klart att en sådan ordning inte kan framstå såsom tillfredsställande. Det bör också vara klart, att en sådan ordning icke kan leda till en jämlik och rättvis beskattning. Den som söker hävda en sådan mening skjuter betänkligt över målet. Han bortser även från att så grova schabloner som man här gått in för inte har något med skatteförmågan att göra och att ett skattetryck av sådan skärpa, som vi i detta land nu har att räkna med, måste förutsätta, att endast den renodlade, den verkliga inkomsten får tagas till beskattning.

Vad är då grunden till att man har genomfört denna nyordning för inkomstbeskattningen av dessa fastigheter? Jo, säger man, taxeringsarbetet måste förenklas i möjligaste mån, och detta är av alldeles särskild betydelse i sådana fall, där en förenklingsåtgärd berör ett stort antal skattskyldiga. Från denna utgångspunkt och med konstaterande av att antalet fastigheter av här ifrågavarande slag för landet i dess helhet uppgår till 700 000 eller kanske något därutöver ser tillskyndarna av denna ordning endast utomordentliga fördelar därav. Men man är fullständigt blind för att ett stort antal fastighetsägare kommer att bli taxerade till statlig inkomstskatt för en inkomst, som de inte på något sätt ens sett röken av. Endast den omständigheten, att de placerat något kapital i en sin bostadsfastighet, är avgörande för skatteplikten. Hade de placerat samma kapital i en bil, en båt, en hyresfastighet, en jordbruksfastighet eller en affärsrörelse, hade saken legat till på ett helt annat sätt.

Klart är emellertid, att alla måste vara synnerligen intresserade av att taxeringen skall kunna förenklas i största möjliga utsträckning. Men en sådan förenkling får inte gå ut över för beskattningen grundläggande principer. Eftersätter man kravet på att det dock först och sist måste vara den faktiska inkomsten, den individuella skatteförmågan, som skall vara avgörande vid skatteplik-

Ang. beskattningen av villafastigheter.

tens avvägning, har man slagit in på betänkliga vägar. Man har då ställt de skattskyldiga och deras behöriga intressen i bakgrunden och tillerkänt det fiskaliska intresset en dominans, som icke är försvarlig.

Finns det förresten inte någon annan väg, som man skulle kunna följa, för att vinna den där utomordentliga förenklingen av taxeringen och för rationalisering av skattesystemet över huvud taget? Skyvtade det inte i fjolårets proposition i ämnet en linje, som måhända kunde vara förtjänt av att närmare övervägas? Departementschefen framhöll sålunda att inkomsten av en- och tvåfamiljsfastigheter lämnade ett jämförelsevis obetydligt tillskott till skatteunderlaget. Han konstaterade också, att medan den sammanlagda uppskattade inkomsten i riket enligt 1952 års taxeringar uppgick till omkring 26,5 miljarder, utgjorde inkomsten av förvärvskällan annan fastighet blott omkring 0,35 miljarder, alltså cirka 1 1/3 procent av hela den uppskattade inkomsten i riket. Då inkomst av annan fastighet avser såväl en- och tvåfamiljsfastigheter som hela beståndet av hyresfastigheter, även till den del de är uthyrda för bedrivande av rörelse, är det uppenbart, att inkomsten av en- och tvåfamiljsfastigheter utgör endast en blygsam del av den uppskattade inkomsten av annan fastighet.

För kommunerna har denna inkomst mindre betydelse, kanske ingen betydelse alls, eftersom gjorda undersökningar visar, att för en- och tvåfamiljsfastigheter endast i sällsynta undantagsfall uppkommer någon till kommunal inkomstskatt skattepliktig inkomst. Detta förhållande pekar efter allt att döma i den riktningen, att det fiskaliska intresset inte skulle lida nämnvärt intrång genom att man sökte följa departementschefens här återgivna tankegång. Från min sida är dock detta närmast en fråga; jag vill alltså med det sagda efterlysa ett närmare klarläggande av de konsekvenser för det statliga inkomstskatteunderlaget som skulle inträda, om man fullföljer den antydda tankegången.

Vid fjolårets debatt i detta ämne tillät jag mig hävda, att man vid försvaret av den då föreliggande propositionen föll tillbaka på sådana tankegångar som om det realiter inte var fråga om någonting annat än att den, som har ett eget kapital, skall skatta för en skäligen avkastning därav, oavsett om någon sådan avkastning åtnjutits eller inte. Man kan också uttrycka saken så att den, som förfogar över ett visst kapital, har skyldighet att anpassa detta så, att det ger en avkastning av den procentuella storleken, som enligt politiska överväganden prövas skäligen och på grund därav kommer till uttryck i skattelagstiftningen. En sådan inställning är dock ägnad att leda till, jag höll på att säga, mycket betänkliga konsekvenser. Den kan utsträckas till snart sagt vilka beskattningsföremål som helst. Om exempelvis fastigheter av annan fastighets natur med taxeringsvärden från låt mig säga 20 000 upp till 100 000 kronor skall beskattas efter en, såsom här, synnerligen grovt tilltyxad schablon, varför skall man då inte gå in för att i samma ordning beskatta t. ex. jordbruksfastigheter med motsvarande eller än högre taxeringsvärden? Jag misstänker, att rationaliseringssynpunkter kan åberopas också i sådana sammanhang, liksom ock besvärligheter för taxeringsorganisationen!

Fjolårets riksdagsbeslut ansåg jag mig inte kunna biträda. Högerens inställning till propositionen var negativ. De därvid framförda skälen har, såvitt jag kunnat finna, inte minskat i styrka sedan dess. Detta gör, herr talman, att jag i dagens läge tillåter mig att yrka bifall till den av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv avgivna, till utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Eftersom herr Velander tog upp ett principresonemang redan vid den nu föredragna punkten, tillåter jag mig att göra några randanmärkningar till hans anförande.

Herr Velander framförde den mening, att valet här skulle stå mellan en

schabloniserad taxering, där man rörde sig med fingerade värden, och, vilket han ansåg riktigast, en taxering i enlighet med den faktiska inkomsten och efter skatteförmåga. Det låter mycket bra, men felet är det, att här har inte valet stått mellan å ena sidan en fingerad värdesättning och å andra sidan den verkliga inkomsten och därmed beskattning efter skatteförmåga, ty den hittillsvarande taxeringen av en- och tvåfamiljsvillor liksom av bostadsrättslägenheter har byggts på fingerade hyresvärden. Om man har ett schablonvärde för hyresinkomsten eller hyresvärdet eller om man har ett schablonvärde för fastighetens eller lägenhetens värde, är det ju alldeles samma sak. Följaktligen har vi inte här att välja mellan å ena sidan taxering efter verklig inkomst och å andra sidan taxering enligt schablon, utan valet står mellan ett enklare och ett mera tillkrånglat system för taxering efter schablon. Den saken avgjordes av riksdagen i fjol, och jag skall inte fördjupa mig i det, men jag har velat göra detta påpekande om hur det i verkligheten förhåller sig.

Nu snuddade herr Velander vid en annan fråga, nämligen om man skulle kunna lösa saken enklare efter, såvitt jag förstod, den linjen, att man skulle kunna göra de fastigheter som det här är fråga om skattefria. Det skulle inte bli någon statlig inkomstskatt, och ur kommunal inkomstskattesynpunkt spelade det inte någon roll, sade herr Velander. Jag ber då kammarledamöterna observera en sak. Det herr Velander sist sade är sant, så länge vi har fastighets-skatten, men eftersom herr Velander ju är en ivrig anhängare av fastighetsskattens borttagande och riksdagen förlidet år har uttalat sig för att vi så småningom skulle slopa fastighetsskatten, skulle det väl vara orimligt att nu göra dessa fastigheter fria från kommunal inkomstskatt, ty då skulle de, sedan fastighets-skatten borttagits, inte komma att bidra till kommunernas inkomster alls. Därför är det väl ändå bäst, att man väntar och ser, hur det blir med fastighetsskatten.

Ang. beskattningen av villafastigheter.

Till sist skulle jag vilja säga, att saken inte kan få de konsekvenser som herr Velander gör gällande. Han sade, att man kan komma att tillämpa samma principer för jordbruksfastigheter o. s. v. Saken ligger inte så till. Vår inkomstbeskattning är uppbyggd efter den linjen att man skall särskilja olika slag av förvärvskällor, och med förvärvskällor menar man de olika sätt på vilka människorna får sina inkomster. När systemet uppbyggdes, var man i ett dilemma, då det gällde att ta ställning till hur man skulle göra med en- och tvåfamiljshus. Var det någon förvärvskälla, och vart skulle de föras? Det är mycket tveklaktigt, om dessa fastigheter kan anses utgöra förvärvskälla. Man pressade in dem under förvärvskällan »annan fastighet», och så gjorde man den schablonen, att man rörde sig med en beräknad hyra, när i själva verket rent logiskt sett den verkliga hyran är ägarens utgifter för fastigheten. Det är alltså i verkligheten utgiften som konstituerar hyresvärdet. Ännu värre blev det, när man skulle få in bostadsrättslägenheterna under en förvärvskälla. Det är nu så, att allting i vårt komplicerade liv inte låter sig lätt inpassas i ett fåtal fack, och en- och tvåfamiljsfastigheter, som ägaren använder till bostad, och bostadsrättslägenheter är till sin karaktär så avvikande gentemot övriga slag av förvärvskällor, att det är motiverat att behandla dem på ett särskilt sätt.

Jag kan inte se att det utanför bostadsområdet finns några andra slag av förvärvskällor, som har en sådan likhet med de nu diskuterade, att man skulle kunna tänka sig, att den utveckling, som vi har skapat genom beslutet i fjol om en- och tvåfamiljsfastigheter och som jag hoppas kammaren kommer att om en liten stund fullfölja med ett motsvarande beslut i fråga om bostadsrättslägenheter, skall få någon efterföljd. Den kan inte rimligen få det.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet började med att säga, att, när man talar om scha-

Ang. beskattningen av villafastigheter.

blonisering av taxeringen av intäkter från fastigheter som här avses, är det ingenting nytt, enär den taxeringen redan sker efter schabloner. Ja, den frågan diskuterade herr statsrådet och jag även i fjol, och jag tillät mig då säga, att statsrådets uppfattning knappast var riktig, ity att jag såsom skattskyldig inte behöver böja mig för schabloner, som beskattningsnämnderna vid sidan av lagstiftningen söker tillämpa. Jag understök, att jag hade möjlighet att klarlägga min faktiska inkomst med anspråk på att bli beskattad i enlighet därmed.

Statsrådet konstaterade, att jag är ivrig anhängare av fastighetsskattens borttagande. Det är riktigt, och det glädde mig, när jag i fjol fann, att herr statsrådet var inne på samma linje. Men eftersom det är tveksamt, i vilket tempo statsrådet tänker avveckla fastighetsskatten, kan det knappast vara något skäl att i dagens läge falla tillbaka på att denna fastighetsskatt i en framtid kan komma att borttagas.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Vad herr Velander sade om möjligheten att tidigare beskattas för sin fastighet i enlighet med den verkliga inkomsten, är teoretiskt riktigt. I det gamla systemet hade man nämligen ingen skyldighet att böja sig för de schabloner som taxeringsmyndigheterna tillämpade. Man kunde klaga — det är riktigt — men jag tillåter mig att fråga herr Velander: Har någon, som någon gång klagat i detta ämne, fått rätt i princip, d. v. s. har vederbörande sluppit ifrån schablonen efter att ha klagat?

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Herr Velander använde i sitt anförande ordet »faktisk inkomst» när det gäller beskattningen av de fastigheter det här är fråga om. För den som sysslat med taxeringsarbete står det fullkomligt klart, att det inte finns någon möjlighet att fastställa vad som är den faktiska inkomsten. Inkomsten av fastigheter av nu ifrågavarande slag be-

tingas ju dels av utgiftssidan, dels av inkomstsidan — om jag får använda dessa uttryck. När det gäller utgifterna har taxeringsnämnderna visserligen ett visst konkret underlag i räkningar och kvitton, men de har stora svårigheter att på grundval av detta material fastställa vad som bör vara skäligt avdrag i det aktuella fallet.

Vad beträffar inkomstsidan säger författningen bara, att hyresvärdet skall fastställas efter ortens pris. Men vad som är ortens pris är alltid en fråga, vars lösning beror på taxeringsnämndens eller kanske i första hand dess ordförandes omdöme om skäligheten i det värde, som skall äsättas fastigheten. Det förhåller sig ju på det sättet, herr talman, att de skattskyldiga inte har så höga tankar om taxeringsnämndsordförandens omdöme i sådana fall. Av den anledningen har man, såsom herr statsrådet anmärkte, redan använt schablonberäkningar när det gäller att bestämma hyresvärdet av dessa fastigheter. Och jag måste säga, att lika väl som man begagnar sig av schablonberäkning för att bestämma inkomstsidan, lika väl kan man begagna sig av en schablonberäkning även när det gäller utgiftssidan. Om jag i detta fall gör en jämförelse med hyresgästerna i en fastighet, påverkar ju deras årliga hyra på intet sätt deras årliga taxering, och det förefaller mig vara rimligt att inte heller den årliga taxeringen av en ägare till en egnahemsfastighet påverkas av de eventuella utgifter han haft under ett visst bestämt år.

På grundval av dessa överväganden har jag för min del anslutit mig till utskottets ståndpunkt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag vid punkt 1).

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag förutsatte, att denna diskussion rörande utskottets hemställan vid punkt 1) skulle gälla utskottets förslag vid alla punkter, men jag kan mycket väl, herr talman, begränsa mig till en diskussion beträffande förslaget vid den nu föredragna punkten.

Ang. beskattningen av villafastigheter.

I detta avseende instämmer jag helt och hållet i de synpunkter, som framförts dels av finansministern och dels av herr Spetz. Vi är alla av samma mening, nämligen att det skulle vara utomordentligt fördelaktigt, både med hänsyn till den enskildes deklarationsbesvär och med hänsyn till de besvär som är förenade med kontrollen av deklARATIONERNA, om man kunde genomföra och bibehålla den förra året beslutade förenklade beskattningen av villafastigheterna. Det gäller ändock ungefär 600 000 sådana fastigheter. När de villaägare det här är fråga om skall beräkna sina utgifter, kan de tveka om vilka utgifter som kan uppstå som avdragsgilla omkostnader — det är mänskligt — och därvid specificera smått och stort och därigenom komma fram till så stora avdrag som möjligt. Även om de försöker att inte gå över gränsen till vad som är tillåtet, är frestelsen så stor, att de ändå kan komma över den. Men vad som framför allt är iögonenfallande är de mycket stora avdrag som göres, när ägaren vidtar omfattande reparationsarbeten. Det finns exempel på att en villaägare här i närheten gjort reparationer, för vilka han yrkat så stort avdrag, att han skulle få ett underskott på villafastigheten av 80 000 kronor. Jag vet inte, om det var en ren tillfällighet, att detta avdrag på 80 000 kronor sammanföll med den redovisade inkomsten på hans affärsrörelse. Om vederbörande myndigheter skulle godkänna detta avdrag, skulle denne stackars man icke ha någon beskattningsbar inkomst i kommunen. Nu hoppas jag, att skattemyndigheterna ingrep i detta fall, så att vederbörande verkligen blev beskattad, men någon säkerhet härför kan icke föreligga, ty bevisningsskyldigheten ligger ju helt och hållet på skattemyndigheten.

Man har också sett hur det på vissa håll gjorts så omfattande avdrag för villafastigheterna, att de genomsnittligt gått med förlust, varigenom fastighetsägarna kunnat minska den beskattningsbara inkomsten av rörelse eller tjänst med motsvarande belopp. Nu säges på sina håll — jag tror att det finns klart uttryckt i

högermotionen, och man åtminstone andas om det i folkpartimotionen — att eftersom inkomsten av fastigheten skall beräknas till 3 procent av fastighetsvärdet, så kommer ofta de små inkomsttagarna att drabbas särskilt hårt av denna ordning. Men så är ju ingalunda fallet. Det kan naturligtvis bli ofördelaktigt i något enstaka fall eller under något enstaka år, då vederbörande gör stora reparationer för att sedan inte göra några reparationer under en lång följd av år, men under årens lopp kommer det säkerligen att utjämnas. För den däremot som har möjlighet att göra stora och omfattande reparationer år efter år och som ständigt kan visa underskott på grund av dylika utgifter för en förbättrad bostadsstandard, vilka närmast är att betrakta som levnadsomkostnader, blir det en viss merbeskattning med det system som nu är föreslaget.

Vill man hjälpa de små inkomsttagarna, tror jag att varken högerns linje eller folkpartiets, som vi sedan skall diskutera, är lämpliga att beträda, men vill man hjälpa de större inkomsttagarna, som har möjligheter att göra reparationer och som därigenom kan få underskott på sina fastigheter, eller små och obetydliga inkomster av dem, skall man följa närmast högerns linje.

Här är, herr talman, så mycket som vinnes, både i form av minskade besvär för deklaranterna och i form av minskat arbete för kontrollmyndigheterna — och för den stora massan av villaägare blir det inte någon ökad beskattning i det långa loppet — att det är angeläget att vi vidhåller det beslut som riksdagen fattade föregående år i detta avseende.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i punkt 1.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till den debatt som här förts för att försöka bilda mig en uppfattning om hur den nya fastighetsskatten kan komma att verka. Meningarna har varit ganska delade, även reservanternas sinsemel-

Ang. beskattningen av villafastigheter.

lan, och utskottets talesman har t. o. m. förutsagt, att det i stället för en skärpt beskattning kan komma att i vissa fall bli en skattelindring.

När förra årets riksdag beslutade om detta nya skatteuttag på fastigheter, trädde bestämmelsen inte omedelbart i kraft, och ännu har man inte någon erfarenhet av hur det nya skattesystemet kommer att verka. Det är därför ganska svårt att för dagen avgöra, om det nya förslaget kommer att medföra en skärpning eller lindring av gällande skattesystem.

Jag kan understryka att det finns ett mycket starkt missnöje i synnerhet bland ägare av mindre villor och småstugor med den skatt som nu uttages. Detta beror i huvudsak på den stora höjningen av taxeringsvärdet, vilket i sin tur naturligtvis medförde en höjning av skatterna för ägare av mindre fastigheter. På så sätt har bostadskostnaderna för dessa stigit ganska avsevärt. Då man emellertid, som jag nyss sade, ännu inte har någon erfarenhet av det nya systemet, vill vi för dagen inte genom att lägga våra röster på någon av reservationerna medverka till att det fattade beslutet ändras.

Jag kan mycket väl förstå, att reservanterna har fått starka påtryckningar från de större fastighetsägarna. Herr Sjö-dahl har nyss på ett ganska bra sätt belyst, hur dessa fastighetsägare kan begagna fastighetsskatten som ett medel att slippa betala den skatt, som eljest skulle utgå för deras inkomster.

Med det sagda vill jag endast anmäla, att vi för vår del kommer att avvakta verkningarna av det nya skattesystemet. Skulle det visa sig, att den nya skatten verkligen innebär en skärpning och inte en lindring, förbehåller vi oss rätten att återkomma.

Vi kommer, herr talman, att vid omröstningen nedlägga våra röster.

Herr VELANDER (h):

Herr Sjö-dahl var mycket angelägen att understryka, att den i fjol genomförda ordningen, som träder i tillämpning först från och med taxeringsåret 1955,

enligt hans mening var av utomordentligt stor betydelse, kanske i främsta rummet för deklaranterna, för de skattskyldiga alltså. Det skulle intressera mig att veta, på vad sätt dessa skattskyldiga har givit till känna, att denna ordning är någonting, som de sätter värde på. De har i själva verket inte lyckats tillägna sig den tankegång, som herr Sjö-dahl företräder. De är av en helt annan mening och har därför inte kommit så långt i sin utveckling, att de erkänner, att herr Sjö-dahl, med den inställning han har, är den som söker befordra deras välfärd.

Sedan gjorde herr Sjö-dahl, såsom oftast när han och jag möts i debatterna i kammaren, antydningar om hur högern såg på denna sak, och han förklarade att, om man ville befordra den och den orättvisan, borde man rösta med högern. Herr Sjö-dahl låtsades därvid inte på något sätt om att jag i mitt första anförande deklarerade, att jag var mycket intresserad av en ordning, som ledde bort ifrån alla de konsekvenser, som herr Sjö-dahl här talade om, och jag anknöt mina reflexioner i det hänseendet till ett uttalande av statsrådet och chefen för finansdepartementet i fjolårets proposition. När herr Sjö-dahl anförde det något drastiska fallet om rörelseidkaren eller vem det var, som gör reparationer på sin sommarvilla för 80 000 kronor om året och vill ha avdrag därför, så vill jag alltså framhålla, att det är en ordning — i den mån den överensstämmer med den bild herr Sjö-dahl här gav — som jag inte på något sätt velat eller vill ge min anslutning till. Det har väl inte heller undgått herr Sjö-dahl, att man i praxis söker komma ifrån sådana konsekvenser genom att dylika utgifter betraktas såsom en del av vederbörandes levnadsomkostnader.

Vad jag i förevarande hänseende yttrade i mitt första anförande ligger också i linje med det uttalande, som herr finansministern gjorde för en stund sedan om att man var på det klara med att ifrågavarande fastigheter »var tvivelaktiga såsom förvärvskälla». Ja, det är precis vad jag menar. Genom schabloniseringen av beskattningen av inkom-

ter från dessa fastigheter har man nått fram till att de egentligen inte är att hänföra till begreppet förvärvskälla i vanlig mening.

När herr Sjödahl är angelägen om att framhålla, att det här inte är fråga om någon skärpning av skatteplikten utan tvärtom en lindring därav, åtminstone på något längre sikt, vill jag erinra om att denna uppfattning också kom till uttryck i kammardebatten i fjol. Det är nu ett talesätt, som upprepas mycket ofta, men jag misstänker, att det inte går att bevisa dess riktighet. Det går i varje fall inte med åberopande av de skattelagssakkunniga, som har uttalat en helt annan mening. De var ju inne på den tankegången, att den nya ordningen skulle bli så ogynnsam för de skattskyldiga, att man såsom kompensation därför kunde ifrågasätta fastighetsskattens slopande, när det gällde fastigheter av denna typ. Jag tror därför att man bör leva måttligt högt på den där synpunkten, att det här inte är fråga om en skatteskarvning. Jag är för min del alldeles övertygad om att en skatteskarvning och en betydande sådan kommer att bli resultatet.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Herr Velander sade något om att villaägarna själva inte hade visat sig vara särdeles intresserade av denna reform, och det tror jag att herr Velander kan ha rätt i. Villaägarna har nog blivit skrämde av en mycket ensidig information. De har fått den föreställningen, att deras skatter skulle bli ökade tämligen allmänt genom denna reform, och det kan vara förklarligt, att de under sådana förhållanden opponerat sig. Men när det har blivit klart för dem hurudant läget är — och jag tycker att det börjar ljusna i detta avseende — har de nog ingenting emot att slippa ifrån alla de krångligheter, som är förenade med de nu existerande formerna för beskattning av villor.

Herr Velander sade tillika, att villorna inte var någon förvärvskälla i vanlig mening. Herr Velander tycks på denna

Ang. beskattningen av villafastigheter.

punkt ha missförstått finansministern helt och hållet. Finansministern menade tydligen, om jag har uppfattat honom rätt, att inkomst av jordbruk eller av fastighet i rörelse var en inkomst av ett annat slag än inkomsten av den fastighet som man själv bebodde. Där var det en fråga som mera låg på levnadskostnadernas plan, i motsats till frågan om de förstnämnda fastigheterna, som låg på förvärvsplanet. Det är just därför att en villafastighet inte är någon förvärvskälla i vanlig mening som man kan gå fram på det sättet, att man med en låg procent beskattar det kapital som vederbörande äger i fastigheten — ty det är ju innebörden i nu gällande bestämmelser.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag skall be att få framföra min tacksamhet till herr Sjödahl för att han var vänlig nog att tala om för mig vad finansministern menar!

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för att herr Velander över huvud taget låter sig upplysas i denna sak.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Velander begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 17 punkten 1, röstar

Ang. beskattningen av villafastigheter.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv vid betänkandet av-givna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 15.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 2 och 3.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Eftersom kammaren nu har tagit ställning till den första reservationen, återstår alltså att ta ställning till de två olika förslag som är framlagda rörande procenttalets storlek. Därvidlag har jag och några kamrater väckt en motion, i vilken vi har föreslagit, att procenttalet skulle sättas till 2. Från folkpartihåll har man i såväl motioner som reservation föreslagit procenttalet $2\frac{1}{2}$.

Det är klart, herr talman, att det är ganska svårt att säga, vilket tal man skall välja för att »träffa prick», och jag gör inte anspråk på att härvidlag ha bättre möjligheter att bedöma saken än de som förfäktar alternativet $2\frac{1}{2}$ procent. Men man skall komma ihåg, att det vid denna schablonmässiga uppskattning inte tas någon hänsyn till villaägarens verkliga skatteförmåga. Vidare kan genom den schablonmässiga uppskattningen en obefogad hyreshöjning lätt komma att inträda för villaägaren, till kännbar nack-

del ingalunda enbart för de rika, såsom herr Sjödahl tycks tro, utan enligt min bestämda uppfattning också för många andra.

Därför anser jag, att man bör vara mycket försiktig när man fastställer procenttalet. Jag tror att det är riktigt att hellre sätta detta litet för lågt än litet för högt, ty det har ett utomordentligt stort värde för det allmänna och för vårt samhälle att folk finner det vara av intresse att spara och sätta av pengar till ett eget hem, en villa.

Jag nöjer mig med denna motivering, herr talman, och ber med dessa ord att få yrka bifall till motionerna I: 328 och II: 425, innebärande att fastighetsintakten skall upptas till 2 procent av fastighetens taxeringsvärde.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag tror att vi alla kan vara överens om att den schablonmetod, som skall användas vid taxering av inkomst från en- och tvåfamiljsfastigheter, inte kan skapa större rättvisa än den gamla metoden. Jag vill därmed inte ha sagt, att denna gamla metod på något sätt är rättvisande — det har jag försökt framhålla i mitt första anförande här. Den nya metoden kommer, om man använder procenttalet 3, att för en lång rad egnahemsägare innebära en rätt avsevärd höjning av skattetrycket. Om man utgår ifrån det av riksskatte-nämnden anvisade talet när det gäller att beräkna inkomst av dessa fastigheter, nämligen 5 procent på det nya taxeringsvärdet, betyder ju 3-procentsschablonen att man för reparationer avsätter ett belopp av ungefär 1 procent — 1 procent går ju till värdeminskning och andra små utgifter.

Om vi som exempel tänker oss en villafastighet, som är taxerad till 30 000 kronor, innebär detta, att det avsättes 300 kronor per år för reparationer. Det betyder 3 000 kronor under en tioårsperiod. Jag skulle vilja fråga dem av de närvarande, som har erfarenhet på detta område, om de tror att det är möjligt att underhålla en sådan fastighet både

ut- och invändigt under en tioårsperiod för 3 000 kronor. Jag tror det inte.

Detta är motivet till att man från folkpartiets sida i år liksom i fjol har yrkat på att procenttalet skall sättas till 2 1/2. Det innebär en förhöjning av det beräknade reparationsavdraget med 50 procent, alltså från 300 kronor till 450 kronor.

Mot detta kan man naturligtvis invända, att 5-procentsschablonen är ett svävande begrepp. Har man 6 procent som mått på bruttointkomsten, blir ju avdraget för reparationer 2 procent. Om den punkten kan man ju hålla på att tvista hur länge som helst. Det råder nog intet tvivel om att det kommer att uppstå en hel del irritation, när det nya förslaget skall föras ut i verkligheten. Det blir en lång rad av egnahemsägare som kommer att märka, att de får en fortlöpande taxering år efter år av inkomst av fastighet, något som de tidigare icke har haft. Det gäller i all synnerhet sådana som har skuldfria fastigheter, byggda låt oss säga på 1920-talet eller 1930-talet. Dessa är ju nu i behov av reparationer i större utsträckning än nybyggda fastigheter. Det blir ägarna till dessa fastigheter som framför allt kommer att drabbas av denna skattehöjning. För min del tror jag att det vore klokt, om riksdagen nu ville besluta en sänkning av procenttalet till 2 1/2 för att minska den irritation som kommer att uppstå.

Jag tror att herr Sjödahl kommer att göra den invändningen från utskottsmajoritetens sida — jag kan ta upp den här, så slipper jag måhända att begära ordet för replik — att vi bör avvakta resultatet av 3-procentsregeln, så får vi se, om vi senare skall ändra den. Departementschefen sade emellertid i propositionen i fjol, att man inte bör ändra procenttalet alltför ofta, utan har man fastslagit ett tal bör det gälla under en längre period. Att skifta kan ju inte medföra annat än ovisshet och irritation.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr II) när det gäller punkten 3) i detta utskottsbetänkande.

Ang. beskattningen av villafastigheter.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Folkpartiet och regeringspartierna är ju fullständigt ense om den principiella uppbyggnaden av detta förslag. Det är bara högern som på den punkten, vilket voteringsnyss visade, är av annan mening.

Om man när det gäller ränteberäkningen på taxeringsvärdet skall räkna med 3 procent, som riksdagen beslöt förra året, eller med 2 1/2 procent, som är folkpartiets linje, eller med 2 procent, som är högerns eller i varje fall herr Lundqvists linje, kan man naturligtvis diskutera. Det är tämligen uppenbart, att man inte med bestämdhet kan säga, hur dessa olika procentsatser kommer att verka. Jag vill emellertid erinra om att det ändå har gjorts en undersökning — förra året var det väl — av omkring 800 villafastigheter, för att man skulle få ett begrepp om hur det hela i genomsnitt skulle verka. Dessa fastigheter valdes inom olika områden, från rena villasamhällen inom eller intill stad till villor ute på landsbygden. Det visade sig då, att den skuldränta man hade att räkna med i de undersökta fastigheterna i genomsnitt var 3,4 procent. Eftersom man först räknade med 3 procent på taxeringsvärdet och sedan drog ifrån en skuldränta, beräknad genomsnittligt efter 3,4 %, måste alltså ränteinkomsten av det egna kapitalet i fastigheten vara lägre än 3 procent. Siffran 3 procent kunde man nå bara i sådana fall då någon skuld på fastigheten inte fanns — då fick man givetvis skatta för 3 procent av det egna kapitalet. Den genomsnittliga beräkningen gav alltså en beskattning av inte 3 procent, utan 2,4 procent av det insatta kapitalet.

Utgångspunkten för denna nya schablon är den, att man vill försöka beskatta det som kan betraktas vara ägarens avkastning av det kapital, som är insatt i fastigheten. Om nu någon sparar till en villa, och sparar ihop låt oss säga 20 000 kronor, som han under tiden har insatta på sparbank, får han skatta för en inkomst av 3 procent på det sparade kapitalet, alltså 600 kronor, vilket är den

Ang. beskattningen av villafastigheter.

ränta han får i banken. När pengarna blir insatta i en fastighet kommer den nya schablonen emellertid att betyda, att han genomsnittligt skattar för en inkomst på inte 3 procent av de 20 000 kronorna, eller 600 kronor, utan 2,4 procent av det insatta kapitalet, enligt vad den nyssnämnda undersökningen visade, alltså 480 kronor. Det blir därför en lindrigare beskattning när man har kapitalet insatt i en villafastighet än när man har det i sparbanken.

När därför i vissa yttranden har sagts, att det föreliggande förslaget innebär en hämsko på sparandet, vill jag tvärtom påstå att det stimulerar sparandet, ty när man tar ut det sparade kapitalet från banken och sätter in det i fastigheten, får man skatta för lägre inkomst än 3 procent av det insatta kapitalet. Man kan, enligt de förutsättningar jag nämnde, räkna med siffran 2,4 procent.

Emellertid tillkommer här en annan faktor, som man inte alldeles kan blunda för. Man räknar de 3 procenten på taxeringsvärdet. Men vi vet att taxeringsvärdet alls inte är detsamma som saluvärdet. Det är alltså inte det faktiska kapital som vederbörande har i fastigheten. Detta måste då betyda, att man räknar bruttoinkomsten till 3 procent på ett lägre kapital än det som verkligen finns i fastigheten, emedan taxeringsvärdet praktiskt taget alltid ligger under det faktiska värdet. Detta är också en favör som den sparare åtnjuter, som flyttar sina pengar ifrån en sparbank till en villafastighet.

Vad skulle man då enligt den genomsnittliga beräkningen nå fram till, om man följde herr Spetz och folkpartiet? Jo, då skulle det faktiska procenttalet bli inte 2,4 utan 1 1/4 procent av det egna kapitalet, d. v. s. man skulle praktiskt taget pruta av hälften. Det är alldeles uppenbart att detta vore en fördel för villaägaren. Men å andra sidan måste vi väl se till att det blir rättvisa och likhet i beskattningen. Om man för 20 000 kronor på bank får skatta för 3 procent av kapitalet, kan det ju vara rätt rimligt att man får skatta för 2,4 procent av kapitalet när detta är placerat i fastig-

het — i verkligheten blir ju siffran ännu något mindre — men att gå ända ned till 1 1/4 procent vore inte rättvist. Och skulle man följa herr Lundqvists förslag, om 2 procent, så skulle det betyda att man beskattade endast 5/100 procent av det insatta kapitalet! Det skulle alltså bli praktiskt taget skattefritt enligt den regel som herr Lundqvist anser vara den mest lämpliga i dagens läge.

Herr Spetz hade alldeles rätt i att vi i utskottsmajoriteten menar att vår ståndpunkt är den riktiga, den mest rättvisa och mest billiga i nuvarande situation, ty vi skall ju eftersträva likhet i beskattningen. Det är klart att man kan känna sig frestad att i valtider gå fram och hålla litet lull-lull inför ögonen på vissa betydande väljargrupper. Inte tror jag att herr Spetz är lockad och frestad till det — men jag är inte lika säker på hans parti! Även om detta är frestande, måste man ändå försöka att eftersträva likhet i beskattningen.

Om det trots allt skulle visa sig att de beräkningsgrunder som utskottet har gjort till sina är oriktiga, så erinrar jag om vad utskottet har skrivit, nämligen att det redan i propositionen förutsattes, att frågan om procenttalet skulle upptas till nytt övervägande om mera väsentligt ändrade förhållanden därtill föranledde, t. ex. en ändring av räntesatsen. Det är ju för all del tänkbart att vi skulle kunna komma ned till en ännu lägre räntenivå än den för närvarande gällande. Det är många som skulle gny inför en sådan, men folk i allmänhet skulle nog inte gny. Det är emellertid uppenbart att en sådan utveckling borde efterföljas av en prövning av de procentsatser det här gäller.

Som läget för närvarande är kan jag inte finna annat än att utskottets förslag är rättvist och billigt och överensstämmande med den strävan efter likhet och rättvisa i beskattningen, som vi alla har till vårt mål, även om de medel, som vi vill använda, kan vara något olika.

Med denna uppfattning, herr talman, anser jag mig kunna yrka bifall till utskottets förslag i de nu föredragna punkterna.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Herr Sjö Dahl satte likhetstecken mellan det kapital, som bör beskattas genom denna taxering, och taxeringsvärdet, minskat med skuldsumman. Nu förhåller det sig emellertid på det sättet att i de fastigheter, som jag nämnde i mitt första anförande och som var byggda på 1920- och 1930-talen, är det insatta kapitalet mycket litet, mycket lägre än vad som motsvarar skillnaden mellan taxeringsvärdet och skuldsumman. Det är ju en gammal princip, att en dold reserv inte skall taxeras förrän den plockas fram, och jag tycker för min del att denna princip bör gälla även vid den taxering det här gäller. Man skall alltså icke taxera den dolda reserv, som en sparare kan ha i sin fastighet, förrän han eventuellt säljer huset eller på annat sätt plockar fram den.

Det som herr Sjö Dahl har anfört har inte föranlett mig att ändra min mening. Herr Sjö Dahl var vänlig nog att säga, att han inte misstänkte mig för att vilja utnyttja denna fråga i valrörelsen. Ja, herr Sjö Dahl, var inte för säker på den punkten! Det är ju givet att ett oppositionsparti utnyttjar varje möjlighet i valrörelsen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Herr Spetz nämnde någonting om att i äldre fastigheter, som antingen var skuldfria eller också hade en relativt ringa del av fastigheten skuldsatt i förhållande till taxeringsvärdet, fanns en större eller mindre dold reserv. Däremot vill jag erinra att enligt det nu existerande systemet skall man alltid utgå från det gängse hyresvärdet i fastigheter på respektive ort. Även om fastigheten är byggd för en tid sedan är det väl det nu gällande hyresvärdet som man skall utgå ifrån. Det blir således ingen ändring i det förhållandet.

När herr Spetz talade om att han och hans parti ämnar använda varje möjlighet till att bedriva agitation, så vill jag säga, herr talman, att nog har vi bevittnat under de år, som folkpartiet har rest upp sin man, att det använder *varje*

Ang. beskattningen av villafastigheter. möjlighet. Det sakliga värdet må vara hur litet som helst, men kan det agitatoriskt utnyttjas, kan det släppas ut och pumpas ut i landet genom alla de tidningsdrakar, som herr Spetz och hans parti kan rida på i en valrörelse, så nog görs det! Därom behöver inte herr Spetz vittna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i de under behandling varande punkterna hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Spetz, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan i punkten 2 men avslå utskottets hemställan i punkten 3 och antaga det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr Lundqvist, att kammaren skulle dels med avslag å utskottets hemställan i punkten 2 bifalla motionerna I: 328 och II: 425, dels ock bifalla vad utskottet i punkten 3 hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herrar Spetz och Lundqvist begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av den förre framställda yrkandet uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 17 punkterna 2 och 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan i punkten 2 men avslås utskottets hemställan i punkten 3 och antages det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Ang. beskattningen av fastighet, som äges av bostadsförening m. m.

ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;
Nej — 39.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. beskattningen av fastighet, som äges av bostadsförening m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 januari 1954 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 37, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) lag om ändrad lydelse av 45 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

3) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

I propositionen hade föreslagits, bland annat, att inkomst av fastighet, som ägdes av bostadsförening eller bostadsaktiebolag, skulle beräknas enligt den förenklade schablonmetod, som redan genomförts för en- och tvåfamiljsfastigheter. Intäkten skulle sålunda upptagas till 3 procent av fastighetens taxeringsvärde, varefter avdrag skulle medgivas för räntekostnader för lånat kapital i fastigheten.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 323 av herr *Spetz* samt II: 436 av herrar *Sjölin* och *Kristensson* i Osby, vari hemställt, att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 37 måtte besluta, att inkomst av fastighet, som ägdes av bostadsförening eller bostadsaktiebolag, skulle upptagas med 2,5 procent av fastighetens taxeringsvärde med avdrag för räntekostnader för lånat kapital samt tomträttsavgäld eller liknande avgäld; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 390 av herr *Svärd* samt II: 501 av herrar *Staxäng* och *Munktell*, vari hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 37.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 37 och med avslag å de likalydande motionerna I: 323 av herr *Spetz* samt II: 436 av herrar *Sjölin* och *Kristensson* i Osby ävensom de likalydande motionerna I: 390 av herr *Svärd* samt II: 501 av herrar *Staxäng* och *Munktell*,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 45 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

3) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 390 av herr *Svärd* samt II: 501 av herrar *Staxäng* och *Munktell*, avslå Kungl.

Ang. beskattningen av fastighet, som äges av bostadsförening m. m.

Maj:ts förevarande proposition nr 37 samt att de likalydande motionerna I: 323 av herr Spetz samt II: 436 av herrar Sjölin och Kristensson i Osby måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Spetz, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Sjölin* och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 37 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och med bifall till de likalydande motionerna I: 323 av herr Spetz och II: 436 av herrar Sjölin och Kristensson i Osby, ävensom med avslag å de likalydande motionerna I: 390 av herr Svärd samt II: 501 av herrar Staxäng och Munktell,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändringen, att 24 § 3 mom. erhöles den lydelse, reservationen visade;

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 45 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

3) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Beträffande bevillningsutskottets föreliggande betänkande kan jag fatta mig mycket kort. Jag har nämligen i den debatt, som fördes under den näst föregående punkten på föredragningslistan, angivit min principiella inställning även till det förslag, som innefattas i den nu förevarande kungl. propositionen och bevillningsutskottets däröver avgivna betänkande.

Det är här fråga om en fortsättning på den genom fjolårets riksdagsbeslut inslagna vägen, och detta måste med mitt sätt att se föranleda mycket starka betänkligheter, icke minst ur principiell

synpunkt. Propositionen signalerar måhända också, att överraskningar i fortsättningen icke heller behöver vara utslutna.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den av mig och herr Nilsson i Svalöv till utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr **SPETZ** (fp):

Herr talman! Jag har vid den föregående punkten redan tillkännagivit min principiella inställning och behöver därför icke ytterligare motivera den. Jag är alltså i princip ense med utskottsmajoriteten om bifall till den kungl. propositionen, men såsom jag försökte motivera under den föregående punkten är jag av den uppfattningen, att det hade varit riktigt om man fastställt procent-satsen till 2,5, i likhet med vad vi föreslagit för villataxeringen. Då nu kammaren för ett ögonblick sedan har avslagit det yrkandet, vill jag icke nu framställa något yrkande om bifall till den reservation, som jag m. fl. har avgivit till det föreliggande betänkandet, utan vill bara tillkännage, att jag kommer att nedlägga min röst vid eventuell omröstning.

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! Jag kan i huvudsak inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag i ärendet. Det har ett så omedelbart sammanhang med det ärende som vi nyss behandlade, att en principdiskussion knappast torde vara påkallad.

Jag vill bara påpeka att högerns motion går ut på att man finner delägarna i dessa föreningar och bolag alltför gynnade genom det föreliggande förslaget. Herr Spetz och folkpartiet däremot är drivna av sina föregående då det gäller villafastigheterna till att försöka i detta avseende gynna dessa föreningar ännu mycket mer. Jag tror att regeringens proposition härvidlag intar en väl motive-rad mellanställning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning av väckt motion om skattefrihet för partiellt arbetsföra för belopp, varmed utbildningsbidrag utgår, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1.**Ang. Sveriges utrikespolitik.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag

a) godkänna under punkten införd personalförteckning för utrikesförvaltningen;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för utrikesförvaltningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

c) till Utrikesförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 24 646 000 kronor.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! I anledning av framkomna önskemål om en utrikesdebatt i riksdagen har jag velat begagna det tillfälle

som behandlingen av tredje huvudtiteln utgör till att med talmannens tillstånd ge en redogörelse för några viktigare utrikespolitiska frågor.

Året 1953 kommer säkerligen av den framtida historieskrivningen att uppmärksammas som ett märkesår. Efter många år av internationell spänning och kallt krig kunde man äntligen skönja tendenser till avspänning. De framträdde först i Koreafrågan med stillestånd och krigsfångeutväxling, vars olika faser i hög grad — som vi alla vet — även kommit att beröra Sverige. Viljan till fortsatt avspänning accentuerades ytterligare under årets lopp och ledde så småningom till den konferens i Berlin mellan de fyra stormakterna, som under januari och februari dryftade gemensamma problem.

Denna förändring i det internationella läget har till stor del sina orsaker i nya signaler från Sovjetunionen, vilka framför allt börjar framträda efter Stalins död den 5 mars, men som av många tecken att döma förberetts redan före hans fränfalle. Den västliga världen har kunnat anteckna en rad avspännings-tecken och vänskapliga gester från sovjetrysk sida. Diskussionens vågor har gått höga kring dessa nya ryska signaler och vad man skulle kunna utläsa ur dem. Inom Sovjetunionen håller en brett upplagd goodwill-kampanj på att genomföras. Den går bl. a. ut på att tillföra befolkningen ökad tilldelning av konsumtionsvaror. En strävan efter en höjning av levnadsstandarden föreligger även i alla de åtgärder, som genomföres för att effektivisera jordbruket. Vissa omdisponeringar inom industrien synes ha vidtagits. Somliga bedömare i väster vill i dessa åtgärder se vittnesbörd om att stora inre svårigheter förelegat i Sovjetunionen och att ett starkt missnöje skulle ha funnits, vilket tvingat regeringen till en nyorientering. Andra åter, däribland omdömesgilla bedömare på västmaktshåll, har emellertid vid årsskiftet kommit till den slutsatsen, att Sovjetunionen lyckligen övervunnit den kris man menat ha blivit en följd av Stalins död och att man trots Beria-affären

icke hade någon anledning att räkna med att stabiliteten i den sovjetryska statsbyggnaden på något sätt skulle vara hotad.

Ansatzerna till internationell avspänning betraktas av många såsom endast en taktisk manöivering från rysk sida. Andra räknar med möjligheten att Sovjetunionen i eget välförstått intresse eftersträvar en mera varaktig utjämning mellan de stora maktblocken. Det må iämnas därhän, om en dylik skarp distinktion mellan olika tolkningar av den nya ryska utrikespolitiken har något berättigande. Huruvida en avspänning är ur Sovjetunionens egen synpunkt åsyftad och önskad som en tillfällig lättnad i det ytre läget eller som en mera varaktig förbättring i stormakternas inbördes relationer är för utomstående omöjligt att avgöra och utgör kanske inte någon praktisk frågeställning för den ryska statsledningen själv. Om den önskar en varaktig utjämning men icke är beredd att göra de uppoffringar av egna ståndpunkter som erfordras för att andra sidan skall finna den goda viljan omsatt i handling, då blir avspänningen blott tillfällig. Huruvida en avspänningspolitik kan bli varaktig beror delvis av faktorer utanför Sovjetunionens kontroll, däribland av de återverkningar, som den ryska politiken framkallar i andra länder, och vilka reaktioner den utlöser.

Att den kommunistiska regimen skulle ha ändrat sin allmänna målsättning finns givetvis ingen anledning att tro, och något sådant har väl ingen väntat. I denna målsättning ingår utan tvivel en strävan att stärka kommunismens positioner i världen. På västsidan eftersträvas tvärtom att stärka motståndet mot kommunismens framträngande och att över huvud göra folken mindre mottagliga för den kommunistiska frälsningsläran. Vad en avspänning skulle innebära är i främsta rummet, att tanken på en expansion eller en maktutvidgning genom krig eller liknande våldsåtgärder skjutits i bakgrunden. Det förefaller vara en ganska allmän mening att så är fallet. Men om inte de stora tvistefrågorna successivt upptas till prövning och vinner

Ang. Sveriges utrikespolitik.

en lösning, måste det befaras att avspänningen inte blir varaktig.

Efter en utdragen notväxling enades till slut de fyra stormakterna om att hålla en utrikesministerkonferens i Berlin med början den 25 januari. Konferensen avslutades den 18 februari.

I den viktigaste punkten på dagordningen, frågan om Tysklands enande, blev resultatet helt negativt. Ståndpunkterna stod lika hårt mot varandra vid konferensens avslutande som vid dess början. Dock kan det räknas som en vinst av förhandlingarna, att såväl västmakterna som Sovjetunionen föranledes att precisera sina ståndpunkter något mera än vad tidigare skett.

På västmakternas vägnar framlade Mr. Eden en plan angående proceduren vid genomförande av Tysklands enande. Huvudpunkterna i förslaget var — såsom enligt tidigare västmaktsnoter — att fria val skulle anordnas i hela Tyskland under garanti för valfriheten och därefter en konstituerande församling sammanträda och ge det enade Tyskland en författning. Sedan skulle en ny regering bildas och denna företräda Tyskland vid förhandlingar om en fredstraktat. Från rysk sida framlades ett motförslag, väsentligen överensstämmande med den ryska ståndpunkten under notväxlingen. Proceduren skulle bli den omvända: först borde en provisorisk gemensam regering bildas — eller eventuellt existerande regeringar i de bägge zonerna fungera som en enhetlig regering — med uppgift bland annat att anordna valen. Före valet skulle ockupationsstyrkorna tillfälligt dras bort från bägge zonerna till undvikande av påtryckning. Såsom resultat av valet skulle det tyska folket, hette det i texten till förslaget, »utan inblandning av utländska makter bestämma den sociala och statliga strukturen i ett demokratiskt Tyskland». På grundvalen härav skulle en samtyck regering bildas.

Under debatten gav Sovjetunionens utrikesministrar uttryck åt djupt misstroende till »de parlamentariska formaliteterna» i Mr. Edens plan och hänvisade till att nazismen kommit till makten i

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Tyskland under iakttagande av parlamentarismens regler. Av denna kritik drog västmakterna slutsatsen, sannolikt med fog, att den ryska planen räknade med dirigerade val. Såsom belägg härför kunde också hänvisas till vissa oklara uttryck i det ryska förslaget text. Där i hette det att vallagen borde garantera en genuint demokratisk karaktär hos valen, deltagande däri av alla demokratiska organisationer och valens genomförande under garanti om äkta frihet som utslöte påtryckning på väljarna från de stora monopolens sida. Vidare skulle i den provisoriska regeringens uppdrag ingå att trygga demokratiska partiers och organisationers fria verksamhet och att hindra förekomsten av fascistiska, militaristiska och andra organisationer, fientliga till demokrati och till fredens sak. Närmare bestämmelser om den provisoriska regeringen borde fastställas av representanter för de bägge zonernas regeringar.

I det ryska förslaget fanns också en klausul, som ålade den provisoriska regeringen att hindra Tysklands anslutning till koalitioner eller allianser, riktade mot någon stat som deltagit i kriget mot Hitler-Tyskland.

I detta sammanhang riktade herr Molotov en skarp kritik mot avtalet om den europeiska försvarsgemenskapen. Bland annat gjorde han gällande att västmakterna sökt binda det blivande förenade Tyskland vid Paris-avtalet genom utfästelser av förbundsrepubliken, som blott vore en del av det förenade riket. Västmakternas representanter bestred att detta varit åsyftat och hävdade att enligt folkrätten det förenade Tyskland ägde full frihet att vägra acceptera de förpliktelser som vare sig förbundsrepubliken eller Östtyskland ingått före återföreningen. För att ge tydligt uttryck åt denna tolkning företogs på förslag av Mr. Dulles en ändring i Mr. Edens plan.

Denna av västmakternas utrikesministrar accepterade tolkning, som i princip har goda skäl för sig men knappast kommit till adekvat uttryck i avtalstexterna, har väckt stor uppmärksamhet i

Frankrike och Belgien och även rönt motsägelser.

Behandlingen av den tyska frågan ger vid handen att någon kompromisslösning på grundvalen av ett accepterande från rysk sida av verkligt fria val och ett godtagande från västmakternas sida av det förenade Tysklands alliansfrihet icke varit aktuell. Den nyss berörda tolkningen angående det förenade Tysklands obundenhet av förbundsrepublikens engagemang kan dock sägas innebära ett visst tillmötesgående från västmakternas sida.

Från rysk sida framlades ett förslag till europeisk traktat om kollektiv säkerhet, utgörande ett motförslag till den planerade europeiska försvarsgemenskapen mellan sex länder.

Det ryska förslaget liknade emellertid mera Atlantpakten än avtalet om Europaarmén. Det var i förslaget inte fråga om bildandet av en gemensam europeisk armé utan om ett avtal som ålägger parterna militära biståndsförpliktelser. Måhända var det främst avsett att uppvisa hur ett regionalt säkerhetsavtal enligt rysk uppfattning bör vara konstruerat för att inte träffas av invändningen att det har karaktären av en allians, riktad mot en annan grupp av stater. En stor del av artiklarna i det ryska förslaget överensstämmer ordagrant eller väsentligen med Atlantpaktens motsvarande stadganden. Så är fallet exempelvis med bestämmelsen om militära hjälpförpliktelser. Även de organ som enligt respektive avtal skall upprättas är så till vida likartade att enligt bägge avtalen det skall finnas ett politiskt råd, med representanter för de deltagande regeringarna, och en militär rådgivande kommitté. I det ryska förslaget talas även om en rådgivande politisk kommitté, tydligen i analogi med ett liknande permanent organ som inrättats för Atlantmakterna.

Men olikheterna är också påfallande. Enligt det ryska förslaget skulle avtalet stå öppet för alla europeiska stater, medan Atlantpaktens medlemmar som bekant utgör en sluten krets, vari ingen ny stat kan inträda annat än med enhälligt samtycke av de förutvarande medlem-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

marna. Det ryska förslaget, som var avsett som ett avtal uteslutande för europeiska stater, innehöll emellertid att de två icke-europeiska permanenta medlemmarna av FN:s säkerhetsråd, USA och Kina, skulle inbjudas att sända representanter till de nämnda organen såsom observatörer. Vad Tysklands ställning angår, är som bekant Västtyskland ej part i Atlantpakten. Enligt det ryska förslaget skulle till en början såväl Västtyskland som Östtyskland kunna bli parter i avtalet på inbördes likställd fot. Efter Tysklands återförening skulle det förenade Tyskland kunna bli part i avtalet enligt samma regler som gäller för de övriga parterna. Emellertid åsyftade det ryska förslaget icke någon automatisk ändring i Tysklands internationella ställning, i det att de fyra ockupationsmaktens befogenheter skulle kvarstå i avvaktan på en uppgörelse dem emellan i den tyska frågan.

Det ryska förslaget om ett europeiskt säkerhetsavtal var som sagt till sin struktur i viss mån ett motstycke till Atlantpakten, men med Sovjetunionen på USA:s plats. Det uppfattades av västsidan såsom avseende att ersätta Atlantpakten och avvisades omedelbart på denna grund. Mr. Eden framhöll med skärpa att det syftade till att bryta upp det försvarssystem som Atlantpakten utgjorde. Den artikel i det ryska förslaget som inbjöd till en dylik tolkning innehöll att parterna utfäster sig att icke ingå i någon koalition eller allians eller sluta något avtal, vars syfte skulle vara oförenligt med det ryska förslagets syfte. På direkta frågor till Molotov från Bidault om artikeln avsåg Atlantpakten gavs undvikande svar. Molotov uttalade att denna fråga borde studeras och man finge undersöka var och hur det ryska förslaget vore riktat mot någon annan traktat. Franske utrikesministern ansåg att formeln »Europa åt européerna» inte var tillämplig så länge Europa är djupt splittrat. Han nämnde också att förslaget reste problem om de neutrala staternas ställning och om de staters plats i säkerhetssystemet, med vilka So-

vetunionen icke har diplomatiska förbindelser.

I den *österrikiska* frågan gjordes till en början vissa framsteg, och det föreföll ett slag tänkbart att ett resultat skulle nås. Västmakterna accepterade den ryska avfattningen av ett antal artiklar i förslaget till statsfördrag, varom tidigare stått strid. Godkännandet skedde under förutsättning att fördraget bleve undertecknat under konferensen. Österrikiska regeringen tillmötesgick dessutom delvis ett ryskt krav genom att förklara sig ämna hålla landet fritt från främmande militärt inflytande och från militära baser. Trots dessa koncessioner ville Sovjetunionens utrikesminister icke gå med på ett omedelbart bortdragande av ockupationstrupperna från Österrike. Molotov ville inte gå längre än till att avlägsna trupperna från staden Wien och att under nästa år på nytt upptaga frågan om total utrymning till prövning. Österrikes regering sökte då få ett bestämt datum fastställt för truppernas bortdragande nästa år, men icke heller det förslaget godtogs från rysk sida.

Det antages att det verkliga skälet för den omedgörliga ryska ståndpunkten i denna punkt är att, när trupperna bortdragits från Österrike, Sovjetunionen också skall enligt fredsfördragen med Ungern och Rumänien utrymma dessa bägge länder.

Från rysk sida presenterades i början av konferensen ett förslag till fredstraktat med Tyskland, väsentligen av samma innehåll som det under notväxlingen framförda förslaget, alltså innebärande bl. a. ockupationstruppernas bortdragande från bägge de tyska zonerna inom viss tid efter fredsfördragets antagande. Den ryske utrikesministern framlade också vissa förslag om finansiella lättnader för Tyskland i samband med ett fredsavtal.

Det har tidigare nämnts att det egentliga positiva resultatet av Berlin-konferensen var brytandet av det dödläge, som uppstått i förhandlingarna om en politisk Korea-konferens. De fyra utrikesministrarna enades om att föreslå att

Ang. Sveriges utrikespolitik.

en sådan konferens begynner i Genève den 26 april. Övriga deltagare skall vara Peking-regeringen, Syd- och Nord-Koreas regeringar samt de övriga stater vilka deltagit med väpnade styrkor i Korea-kriget och som önskar bli representerade. Konferensen skall behandla förutom Korea-frågan även kriget i Indokina, men det synes ännu inte vara bestämt vilka stater som därvid skall vara representerade utom stormakterna.

Ett uttalande gjordes även om vikten av *nedrustning*, och det beslöts att ett meningsutbyte härom skulle äga rum.

Frågan om provisoriska lättnader i förbindelserna mellan Väst- och Öst-Tyskland i olika hänseenden överlämnades av västmakterna till deras höga kommissarier för fortsatt utredning och förhandlingar med den ryske kommissarien.

En redogörelse för verksamheten i *Förenta Nationernas församling* under förra året kommer som vanligt att publiceras av utrikesdepartementet. Ur svensk synpunkt var det en betydelsefull händelse, när säkerhetsrådet enade sig om att välja dåvarande statsrådet Dag Hammarskjöld till generalsekreterare efter norrmannen Tryggve Lie. Svenska regeringen är övertygad om att herr Hammarskjöld kommer att göra värdefulla insatser på sin viktiga post.

Vid ett extra möte i augusti diskuterades sammansättningen och karaktären av den politiska konferens i Korea-frågan, som enligt vapenstilleståndsavtalet skulle sammankallas. En huvudfråga var huruvida konferensen skulle betraktas som en konferens mellan två krigförande parter med uppgift att åstadkomma fred i Korea-kriget eller huruvida den skulle ha karaktären av en rundabordskonferens med även andra deltagare än de krigförande och med en vidsträcktare uppgift. Från svensk sida deklarerades sympati för tanken på en rundabordskonferens, i vilken även neutrala stater, speciellt Indien såsom intresserad asiatisk stat, borde delta. Denna ståndpunkt kom dock i minoritet. Efter det församlingen fattat sitt beslut

återstod att vinna Peking-regeringens och Nordkoreas anslutning till den plan för konferensen, som godkänts av församlingen. Liksom vid föregående tillfällen försvarades förhandlingarna därigenom, att Peking-regeringen icke företräder Kina i församlingen. I början av innevarande år hade ett dödligt uppstått. Med hänvisning härtill och samtidigt till de kontroverser, som uppstått om krigsfångarnas repatriering, föreslog församlingens president, att församlingen skulle sammanträda till extra session i februari. Yrkande härom hade framställts av indiska regeringen. Majoriteten av medlemsstater ansåg emellertid en extra session vid dåvarande tidpunkt icke nödvändig. Svenska regeringen uttalade sig för församlingens inkallande. Såsom i annat sammanhang nämnts, upptogs sedan frågan om den politiska Korea-konferensen vid Berlinmötet.

Under den allmänna debatten i början av höstsessionen gjordes från svensk sida ett inlägg rörande planerna på en revision av stadgan. Det varnades däri mot en övertro på metoden att genom ändringar i stadgan stärka organisationen och trygga freden.

En av de mest uppmärksammade frågorna under höstsessionen gällde organisationens förhållande till sekretariatets personal och dennas rättsliga ställning. Olika sidor av detta problem hade redan under 1952 aktualiserats i anledning av dåvarande generalsekreterarens åtgärd att på politiska grunder avskeda ett antal befattningshavare av amerikansk nationalitet. FN:s administrativa domstol, hos vilken åtskilliga av de avskedade hade anfört besvär, ogillade i ett antal fall de verkställda uppsägningarna såsom stridande mot gällande regler eller vilande på obestyrkta anklagelser.

En huvudpunkt inom detta frågekomplex gällde sedan huruvida den administrativa domstolens domar vore bindande för organisationen eller om församlingen kunde vägra bevilja de anslag, som erfordrades för täckande av de av domstolen utdömda skadeståndsbeloppen. USA:s delegation hävdade med skär-

pa denna sistnämnda ståndpunkt. Åtskilliga andra delegationer — däribland den svenska — intog en motsatt ståndpunkt och varnade mot konsekvenserna av att den administrativa domstolens domar icke uppfylldes av organisationen. Slutligen beslöt församlingen att begära ett rådgivande utlåtande i denna rättsfråga av den internationella domstolen i Haag. I övrigt antogs nya bestämmelser om personalens ställning i huvudsaklig överensstämmelse med generalsekreterare Hammarskjölds förslag.

Under 1953 har *Korea-frågan* för Sveriges del varit föremål för särskilt intresse.

I samband med remissdebatten i denna kammare berördes verksamheten inom de två kommissioner, vari Sverige varit representerat, nämligen krigsfångekommissionen och *övervakningskommissionen*.

Hittills har den sistnämnda kommissionens verksamhet icke på något mera utpräglat sätt stått i uppmärksamhetens centrum. Detta betyder inte, att dess arbete är mindre viktigt; vissa tecken tyder på att även för denna kommissions del en hel del problem kan komma att uppstå. Som framgått av pressrapporter, har under den senare tiden förekommit några fall, där det tydligen visat sig svårt för kommissionen att inom ramen för sitt mandat på ett fullt effektivt sätt utöva den kontroll, som förutsetts i stilleståndsavtalet. Av avgörande betydelse för kommissionens fortsatta verksamhet liksom för hela frågan om vapenstilleståndet blir naturligtvis utgången av den planerade konferensen i Genève i slutet av april rörande bl. a. Korea-frågan.

För *Europarådets* verksamhet under förra året har redogörelse lämnats i en av utrikesdepartementet utgiven blå bok, som för någon tid sedan distribuerats till riksdagens ledamöter.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten vid de diskussioner, som ägt rum om ett arbetsprogram för Europarådet under de närmaste åren. Som bekant har Europarådets församling ägnat mycken tid och stort intresse åt reformplaner,

Ang. Sveriges utrikespolitik.

som skulle göra Europarådet till en övernationell politisk myndighet. Sedan emellertid sex av medlemsstaterna slagit in på denna väg genom bildandet av kol- och stålunionen och preliminärt godkännande av den europeiska försvarsgemenskapen, har den tidigare problemställningen ändrats. De medlemsstater, som icke önskat ansluta sig till denna mindre grupp, »Lilla Europa», är icke heller anhängare av Europarådets omgestaltning till en federation med övernationella inslag.

Den ståndpunkt, som ministerkommittén intagit under behandlingen av arbetsprogrammet, innebär, att de konstitutionella reformerna av Europarådet skjutits åt sidan till förmån för mera konkreta och verklighetsbetonade uppgifter. I enlighet med en uppmaning av ministerkommittén har de olika medlemsstaternas regeringar skriftligen angivit, vilka frågor de anser lämpliga att upptagas på ministerkommitténs program. Den svenska regeringens svar på denna rundfråga, tillkommet efter samråd med utrikesnämnden, återgav regeringens allmänna syn på Europarådet och innehöll vissa anvisningar på ämnen, som syntes ägnade att upptagas i arbetsprogrammet.

Flertalet svar upptar liksom det svenska en rad konkreta förslag på ämnen, som enligt vederbörande regerings åsikt lämpligen kunde göras till föremål för samarbete inom Europarådets ram. under ett möte i februari innevarande år med ministrarnas ställföreträdare har de inkomna svaren preliminärt diskuterats. Behandlingen av arbetsprogrammet skall fullföljas vid ett kommande möte och i sinom tid underställas ministerkommittén vid ett sammanträde på ministerplanet.

Bland frågor, som särskilt intresserat den svenska regeringen, nämner jag också förslaget om en kollektiv konvention angående fredlig lösning av tvister. Från svensk sida har i denna fråga framlagts förslag som, i fall de godkännes, skulle betyda en väsentlig utvidgning av skiljedomsprincipens användning på s. k. in-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

tressetvister. Förslaget har mött betänkligheter på åtskilliga håll såsom alltför vittgående och radikalt, och det är måhända föga sannolikt, att det nu blir antaget. Eftersom en redogörelse för det svenska förslagets innebörd intagits som bilaga till blå boken om Europarådet, skall jag icke uppta tiden med att utveckla dess tankegång.

När svenska regeringen i den förut omnämnda skrivelsen till Europarådets ministerkommitté utvecklade sin syn på organisationens arbetsprogram, hänvisades till *de nordiska staternas* intima samarbete som ett föredöme för Europarådet. Detta samarbete sträcker sig över vida områden och avsätter kontinuerligt konkreta, praktiska resultat. Den omständigheten att våra länders försvarspolitiska orientering icke är överensstämmande har inte hämmat samarbetets utbyggande på andra fält. Genom tillkomsten av Nordiska rådet har folkrepresentationerna direkt engagerats i detta samarbete, för övrigt i former som ganska nära överensstämmer med Europarådets.

Eluru Finland icke deltagar i Nordiska rådet, medverkar som bekant representanter för Finland i flertalet kommittéer och konferenser, där skandinaviskt samarbete bedrivs.

Vid det möte med Nordiska rådet, som är utsatt att äga rum i Oslo i augusti detta år, torde ekonomiska frågor komma främst på dagordningen. Vi är alla medvetna om de svårigheter, som just på det området möter, och hyser säkerligen ingen överdriven optimism om utsikterna att nå omedelbara och betydande resultat. Ett fritt och uppriktigt meningsutbyte inom Nordiska rådet bör dock vara ägnat att underlätta förståelsen för varandras synpunkter och att inrikta samarbetet på fruktbara om än begränsade uppgifter.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Då jag hade anledning att utgå ifrån, att någon särskild utrikesdebatt inte var att vänta, tillät jag mig redan

i remissdebatten att med några ord beröra den utrikespolitiska situationen. Jag har inte mycket att tillägga till vad jag då yttrade utom vissa reflexioner, som utrikesministerns nyss hållna anförande ger mig anledning till.

Jag fastslår ännu en gång, att den meningsriktning, som jag företräder, alltså fasthåller vid den alliansfria linjen i vår utrikespolitik. Då vi alltid hävdad, att denna linje ger oss frihet att ompröva vår ställning vid ändrade förutsättningar, innebär mitt uttalande, att vi anser att de förutsättningar, på vilka vår hittillsvarande kurs vilar, alltså består.

Jag upprepar mitt understrykande av att denna politik har som nödvändig betingelse ett så starkt försvar, som vi över huvud taget råar med. Vi lever alltså i en värld, där respekten står i direkt förhållande till den militära potentialen. Den västliga världens öde, inklusive vårt eget, hänger på möjligheten att skapa tillräcklig motvikt mot de oförminskade rustningarna i öster. Ur denna synpunkt och särskilt efter utfallet av Berlinkonferensen betraktar jag det även som ett svenskt intresse, att Europaarmén skall komma till stånd.

Redan i årets trontal framhölls, att under det gångna året en viss avspänning syntes ha inträtt i det allmänna internationella läget. Detta tema har kraftigt utbyggts i utrikesministerns anförande, där det till och med heter, att år 1953 säkerligen kommer av den framtida historieskrivningen att uppmärksammas som ett märkesår, därför att man då efter många år av internationell spänning och kallt krig äntligen kunde skönja tendenser till avspänning. I fortsättningen diskuteras visserligen, huruvida avspänningen kan förmodas bli varaktig eller endast tillfällig, och det understrykes, att det inte finns någon anledning att tro, att den kommunistiska regimen skulle ha ändrat sin allmänna målsättning.

Enligt min uppfattning är det för tidigt att betrakta år 1953 som historiskt i den mening utrikesministern velat göra. Inte minst efter Berlinkonferensens

Ang. Sveriges utrikespolitik.

negativa resultat i fråga om Tyskland och Österrike tycker jag att utrikesministern överbetonat tendenserna till avspänning. Alltsedan regimskiftet i Moskva har man i de onekligen förbättrade umgängesformerna på rysk sida velat se symptom på en ändrad politik, och Churchills stora tanke var ju att gripa denna stämning för att söka genom förhandlingar på högsta nivå trygga freden. Det blev i stället Berlinkonferensen som skulle ge det avgörande provet. Provet utföll så att en låt vara till uppträdandet mera konciliant Molotov behårt fasthöll vid den gamla regimens inställning, blott med en ytterligare skärpning i vad avsåg Österrike. Den enda klarhet, som Berlinkonferensen skapat, i och för sig betydelsefull nog, är den, att den ryska politiken icke undergått någon förändring. Detta måste väl betraktas som en svår besvikelse för alla dem, som hoppats på en verklig avspänning, och ger oss knappast anledning att i dag diskutera utrikesläget med inträdd avspänning som ledmotiv.

Redan vår geografiska belägenhet gör den tyska frågan till en första rangens fråga också för oss. Även om vi inte kan påverka dess lösning, är det rimligt, att vi söker bilda oss en uppfattning om hur vi skulle önska se den löst. Vi vill väl alla ha ett snarast möjligt återförenat, fritt, demokratiskt Tyskland. För detta ändamål krävs enligt vanliga demokratiska regler först och främst garanterat fria val i båda zonerna, och därefter rätt för den ur dessa val framgångsamma samtyska statsmakten att själv välja sin kurs. Vi kan med tillfredsställelse konstatera, att detta sammanfaller med en enhällig mening i Västtyskland och även med vad västmakterna erbjudit i Berlin. Östtyskland är ju inte i tillfälle att ge uttryck åt någon fri mening. Jag yttrar mig inte om möjligheterna att realisera dessa önskemål — hindren ter sig just nu hart när oöverbärliga. Men det kan inte vara vår uppgift att presentera kompromisslösningar över huvud på dem, som saken direkt angår, nämligen tyskarna själva. En kompromiss, som skulle gå ut på att med tvång neutrali-

sera Tyskland och göra det till ett mer eller mindre fullständigt militärt vakuum i Europas mitt, skulle säkerligen komma att innebära ett ständigt hot mot freden.

Det avsnitt i utrikesministerns anförande, som ägnades arbetet inom Föränta Nationerna, ger mig inte anledning till annat uttalande än att jag mycket värdesätter det samarbete, som äger rum inom den svenska delegationen.

Den blå boken om Europarådet gör det inte lätt för en utomstående att få något verkligt grepp om rådets verksamhet. Antagligen beror det på att det alltjämt är en organisation, som söker sitt innehåll. Vart har den för något år sedan så uppmärksammat Edenplanen tagit vägen? Har den övergivits och därmed de svårigheter ur svensk synpunkt, som den förmenades medföra, avlägsnats? Måhända är utrikesministern i tillfälle att närmare upplysa härom. Det framgår nämligen inte, såvitt jag har kunnat finna, av den blå boken.

Slutligen vill jag endast, herr talman, uttala tillfredsställelse över meddelandet i dagens tidningar att den ur svensk beredskapssynpunkt så utomordentligt viktiga frågan om transitoled över Trondheim nu äntligen avancerat så långt, att man är färdig för upptagande av förhandlingar på regeringsplanet.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Vi är väl lite var tack-samma för att utrikesministern i dag velat lämna riksdagen en redogörelse för hur regeringen ser på det internationella läget. Själva har vi ju inte någon utrikespolitik i egentlig bemärkelse, så länge som vi befinner oss i lä om de internationella politiska vinddragen eller åtminstone anser oss vara där. Av herr Ewerlöfs anförande framgick att det kanske är tvivelaktigt, huruvida vi i längden kan hålla oss så ointresserade av vad som sker ute i världen, som vi har gjort de senaste åren.

Utrikesministerns framställning sönderföll i det väsentliga i två skilda av-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

snitt, det ena behandlande motsättning-
en mellan Väst och Öst, nu senast de-
monstrerad i all sin dystra skepnad vid
Berlinkonferensen detta år. Så till vida
har konferensen varit av värde som dess
förhandlingar varit ovanligt fria från
bluff — jag vill minnas att det var Lon-
don Times som karakteriserade dem på
detta sätt. Båda parter har lagt korten
på bordet, och det önsketänkande, som
Stalins död gav upphov till, har sking-
rats. Sovjet har uppenbarligen inte änd-
rat sin politiska målsättning att behärs-
ka den europeiska kontinenten — låt
vara att målsättningen döljs under all-
männa talesätt om en neutralisering av
Tyskland. Vad som från rysk sida ef-
tersträvas är i själva verket en bolsjevi-
sering av landet i större eller mindre
grad. Det är en politik som envetet full-
följts alltsedan krigsslutet. Värdet av
konferensen ligger bland annat i att
det för världen klargjorts, att den ryska
målsättningen står fast även under Sov-
jets nya statsledning.

Att den ryska utrikespolitiken följer
sin gamla linje, framgår inte minst av
den österrikiska frågans behandling, så-
som den skildrades i utrikesministerns
redogörelse. Till denna fråga knöts att
börja med de största förhoppningarna.
Såsom utrikesministern nämnde, gjorde
västmakterna här en rad eftergifter för
den ryska uppfattningen, och den öster-
rikiska regeringen förpliktade sig att fö-
ra en alliansfri politik. Men allt var
förgäves. Sovjetunionen vägrade att dra
bort sina okkupationsstrupper från Öster-
rike; endast staden Wien lovade man ut-
rymma. Inte ens ett krav på de ryska
truppernas bortdragande på ett bestämt
datum nästa år ansåg sig de ryska dele-
gaterna kunna godtaga. Det arma öster-
rikiska folket har sannerligen fått lida
för sina reaktionära regimers fundamen-
tala missgrepp före båda de två världs-
krigen.

Det är självklart att man i Tyskland
är djupt besviken över att den tyska
återföreningen ställs på en oviss fram-
tid, över att de agerande parterna en-
ligt tyskarnas mening låtit sin hållning
dikteras av egna intressen och över att

de tyska önskemålen fallit i bakgrun-
den. Ett resultat av Berlinkonferensen
kan man dock inregistrera, nämligen att
förbindelserna mellan de två stormakts-
lägren genom konferensens *förlopp* me-
ra gått mot en avspänning än mot en
skärpning av motsatserna. Man har dock
kommit till tals den här gången utan
råskäll.

Skulle vi för Sveriges del våga dra
några slutsatser av vad som hänt i Ber-
lin, så skulle det vara att någon förso-
ning mellan den diktatoriskt inriktade
kommunismen såsom styrelseform och
en demokrati i längden inte är möjlig.
Själva grundsynen på människan och
hennes problem är så i grunden olika.

Herr utrikesministerns redogörelse är
opartisk — enligt mitt förmenande och
enligt den alliansfria politikens for-
dringar alltför opartisk.

Här har skett en förändring till det
bättre i det internationella läget, och
vem som tidigare har varit och fortfa-
rande är ett hinder härför, därom borde
ej behöva råda någon meningsskiljaktig-
het. Är det inte därför onödigt att som
herr utrikesministern uttala, att denna
förändring *till stor del* förorsakats av
nya signaler från Sovjet? Vore det inte
riktigare att göra gällande, att föränd-
ringarna, om de nu blir bestående, helt
och hållet beror på Sovjets bättre upp-
förande, vare sig detta förberetts före
Stalins frånfalle eller ej? På västmakts-
håll har man länge varit beredd på för-
handlingar rörande de vitala internatio-
nella spörsmålen — herr Ewerlöf var
inne på den saken och jag skall inte ut-
breda mig mera däröver — liksom man
nu var beredd till eftergifter, inte minst
i den österrikiska frågan.

Utrikesministern säger också, att hu-
ruvida en avspänningspolitik skall kun-
na bli varaktig beror »delvis av faktorer
utanför Sovjetunionens kontroll, där-
ibland av de återverkningar, som den
ryska politiken framkallar i andra län-
der, och vilka reaktioner den utlöser». Men, herr utrikesminister, strider inte
den sista satsen mot den näst sista? Om
den ryska politiken ger upphov till obe-
hagliga återverkningar i andra länder,

Ang. Sveriges utrikespolitik.

så ligger väl dessa återverkningar näp- peligen utanför Sovjets kontroll. Det be- hövs ju bara att Sovjet fullföljer en ut- rikespolitik i försonlig riktning och släpper sin imperialistiska inställning för att de obehagliga reaktionerna skall utebli.

Jag tror, herr talman, att man mest realistiskt bedömer det utrikespolitiska spelet genom att inte betrakta de två huvudaktörerna där såsom lika goda käl- supare. Säkerligen är vi här i Sverige bäst betjänta av den inställningen.

Herr utrikesministerns redogörelse för krigsfängefrågan i Korea var kortfattad, och det är självklart efter den utförliga framställning som han lämnade på herr Ewerlöfs fråga under remissdebatten i år. Herr Ewerlöf frågade bl. a., huru- vida våra svenska kommissioner i Korea handlar efter direktiv från regeringen. Utrikesministerns svar blev ett katego- riskt nej, och jag vill citera vad utrikes- ministern bl. a. sade under remissdebat- ten: »Svenska regeringen har uppfattat läget så, att i och med att vi har utsett en svensk huvudrepresentant, har han en ställning i kommissionen ungefär som en skiljedomare, och han får ta po- sition till de uppkommande tvistefrå- gorna angående tolkning och tillämp- ning av krigsfängeavtalet efter bästa för- måga utan att inhämta instruktioner.» Jag vill begagna tillfället att till utri- kesministern framföra ett tack för den- na hans inställning. Den har också upp- skattats utomlands. Sålunda skrev Times i London nyligen beträffande repatri- eringskommissionen: »I början hade den indiske delegaten verkligen oftare till- fälle att vara överens med representan- terna från Sverige och Schweiz — två länder som Nehru hade betecknat som 'the great neutrals' — än med Polens och Tjeckoslovakiens delegater. Detta kan knappast sägas vara förvånande, ef- tersom herr Daeniker och herr Sten- ström var herrar med stor erfarenhet, som bedömde dessa i hög grad mänsk- liga problem med oväld. Deras regering- ar hade givit dem full handlingsfrihet och de utövade sitt ansvar opartiskt.»

Till detta skulle jag vilja tillägga, att

vi här i Sverige har anledning att kän- na oss stolta över den svenska repatri- eringskommissionens insats i Korea. Den har fullgjort sitt värv på ett föredömligt och för vårt land hedrande sätt.

I slutet av sitt anförande gick utrikes- ministern också in på frågorna om Eu- roparådet och Nordiska rådet. Jag har inga andra kommentarer att göra till vad han sade angående Europarådet än att jag med tillfredsställelse vill konsta- tera, att den fråga som särskilt intres- serar den svenska regeringen, nämligen förslaget om en kollektiv konvention an- gående fredlig lösning av tvister, är en fråga som säkert intresserar hela svens- ka folket. »Från svensk sida», sägs det i redogörelsen, »har i denna fråga fram- lagts förslag som, ifall de godkännes, skulle betyda en väsentlig utvidgning av skiljedomsprincipens användning på s. k. intressetvister.» Säkerligen har re- geringen hela folkets stöd bakom sig i denna aktion.

Vad slutligen Nordiska rådet beträffar hade jag förmånen att vara med som de- legat vid rådets första förhandlingar i Köpenhamn under februari månad i fjol. Vi, som reste dit, hade nog i allmänhet ganska små illusioner om resultatet av dessa första förhandlingar. När man nu ser på dem i perspektiv och kan konsta- tera vilka verkningar Nordiska rådet har haft för det nordiska samarbetet, måste man säga att resultatet har överträffat alla förväntningar. Förra året dominerades förhandlingarna i rätt hög grad av kulturella spörsmål av skilda slag, och vad som där rekommenderades syntes somliga vara litet väl mycket av smör- gåsbord. Det var en hel serie av pro- jekt som serverades. Dessa kommer nu tydligen att i högre eller lägre grad för- verkligas. Vid den konferens som i år skall hållas i Oslo blir de ekonomiska frågorna dominerande. Som väl alla i denna kammare har klart för sig träder vi då in på ett område, där motsätt- ningarna kommer att bli större än när det gäller kulturpolitiken. Emellertid vill det synas, som om under den sista tiden ett visst närmande av motsatta ståndpunkter har förekommit även be-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

träffande en gemensam ekonomisk nordisk politik.

Herr talman! Vår utrikespolitiska kurs löper fortfarande i alliansfrihetens tecken. Den har godkänts av en överväldigande majoritet av den svenska riksdagen, och någon annan kurs ligger för närvarande inte inom de politiska möjligheternas gräns. Alliansfriheten får dock inte leda oss även till andlig neutralitet i den väldiga kamp som trots allt tal om utjämning och försoning dock fortfarande råder mellan västerländska frihetstraditioner å ena sidan och despotiska statsideal å den andra.

Herr **PERSSON, HELMER** (k):

Herr talman! Utrikesministern talade om en viss avspänning i det internationella läget, och det är som har förflutit, sedan utrikespolitiken debatterades i den svenska riksdagen, vittnar ju om att detta är riktigt. De som då siade om omöjligheten att få en avspänning till stånd i de internationella relationerna har fått fel. De som hävdade motsatsen, d. v. s. att en internationell avspänning är möjlig, kan nu med allra största tillfredsställelse notera att deras uppfattning var den riktiga. Emellertid är herr Ewerlöf fortfarande den ståndaktige tennsoldaten. Även i dag förnekar han att det förekommit en viss avspänning i det internationella läget. Man måste konstatera att det är som förflutit, sedan utrikespolitiken diskuterades i riksdagen, varit ett framgångens år för fredssträvandena. Även om krigets krafter kunnat notera vissa temporära framgångar, är likväl totalbilden denna: en avspänning i förhållandet mellan staterna är ett påtagligt faktum. Detta konstaterande innebär ingen nyhet, men det är viktigt att hålla det i minnet nu när den vidare utformningen och inriktningen av den svenska utrikespolitiken skall diskuteras.

Det råkar nämligen vara så, att högern och folkpartiet i sina utrikespolitiska intentioner blankt struntar i konstaterade politiska fakta och låter sitt handlande dikteras av omsorgen om att med till buds stående medel lotsa vårt land in

på vägar som skall leda till ett intimt samarbete med den aggressiva Atlantpaktens dominerande stater. Hur denna politik konkret kommit till uttryck, skall jag senare återkomma till.

Två internationella händelser har varit ägnade att inverka på de olika ländernas relationer till varandra. Den första stora händelsen var vapenstilleståndet i Korea, vilket i ett slag lättade åtskilligt på den internationella atmosfären. Uppenbart är väl det även om de krigsaktivistiska krafterna i USA tvingades att gå med på vapenstilleståndet i Korea, så har därmed icke krigshotet definitivt avlägsnats från denna del av Asien, men ett bättre utgångsläge har uppstått för att tvinga imperialisterna att låta de asiatiska folken själva sköta sina angelägenheter. Man kan inte blunda för detta faktum att det existerar ett samband mellan vapenstilleståndet i Korea och tillkomsten av den så kallade Berlinkonferensen. Vapenstilleståndet i Korea var också ägnat att på sitt sätt bana vägen för tillkomsten av Berlinkonferensen som väl främst hade uppgiften att söka säkerställa freden i Europa. Men det behövdes en lång födslovända, innan de regerande i USA kunde förmås att gå med på att inledda berlinunderhandlingarna. Den tilltagande opinionen bland folkmassorna i världen tvingade dem emellertid att gå med på dessa underhandlingar mellan de fyra utrikesministrarna. Detta var den andra stora internationella händelsen som ju kom att beröra grundläggande internationella problem. Det är utan tvivel viktigt för oss här i Sverige att riktigt bedöma resultaten av Berlinkonferensen, ty lösningen av de frågor, som stod på utrikesministrarnas dagordning, är av avgörande betydelse även för vårt lands vidkommande. De regeringar och de politiska meningsriktningar som under efterkrigsåren förnekat möjligheten av att genom underhandlingar uppnå några som helst resultat har återigen fått erfa att de haft fel. För det första bör det ju uppmärksammas att beslutet vid utrikesministrarnas konferens i Berlin om en femmaktskonferens beträffande Korea- och Indokinafrågorna den 26

Ang. Sveriges utrikespolitik.

april i Genève är av oerhörd betydelse för en fortsatt internationell avspänning. För det andra måste det väl betecknas som ett avgjort framsteg att fortsatta överläggningar om nedskärning av rustningarna ligger inom räckhåll. Jag tyckte mig fatta utrikesministern så, att han i fråga om resultaten beträffande Tysklands enande var alltför negativt inställd. Själva det förhållandet, att Berlinkonferensen kom till stånd, var ett framsteg som vi inte bör underskatta. Därtill bör fogas, vilket utrikesministern var inne på, att åsiktsutbytet var ägnat att skapa klarhet om hur de olika staterna ställer sig till bland annat den brännande tyska frågan. Framgångarna vid Berlinkonferensen skulle ha kunnat vara betydande, därest västmakterna varit med om ockupationstruppernas tillbakadragande, en alltysk provisorisk regering och fria val. Innehållet i den s. k. Edenplanen var inte att garantera Tysklands fortsatta utveckling på demokratisk och fredsvänlig grund, utan planen syftade i stället till att bana väg för de revanschhungliga och aggressiva krafterna i Västtyskland. Bland annat har högerens och folkpartiets tidningar här i landet gjort stora ansträngningar att påvisa att Edenplanen innehöll garantier för fria alltyska val och att det var sovjetregeringen som motsatte sig detta. Verkligheten är ju den, att sovjetregeringen har föreslagit fria val i hela Tyskland under ledning av en provisorisk alltysk regering och föreslagit att ockupationstrupperna dras tillbaka för att inte inverka på valet. Edenplanen förutsätter s. k. fria val under ledning av ockupationstrupperna. Vem som menar allvar med fria val är väl inte så svårt att upptäcka. Den ryska planen räknade inte, som utrikesministern sökte göra gällande, med dirigerade val, utan det var Edenplanen som syftade till dirigerade val under ledning av ockupationstrupperna.

I det socialdemokratiska partiets tidskrift Tiden för december månad 1953 behandlade utrikesministern den tyska frågan. Ur denna artikel vill jag citera vad utrikesministern anförde i slutet av nämnda artikel. Han skriver: »Västmak-

ternas program är alltjämt ganska dunkelt. Tänker de sig att ett återförenat Tyskland skulle automatiskt anslutas till den europeiska försvarsgemenskapen, som de västtyska statsmakterna biträtt? Eller utgår de ifrån att frågan om Tysklands anslutning måste upptas till ny prövning av det enade landets parlament och regering? Om svaret på sistnämnda fråga är jakande, varför har de försökt forcera bildandet av försvarsgemenskapen före ett fyrmaktsmöte? Och vilken är västmakternas ställning till Oder-Neisse-gränsen?» Sedan det nu citerade skrevs, har svaret levererats av västmakterna själva. Grundvalen för Tysklands enande anser de fortfarande skall vara att landet inlemmas i det västliga krigsblocket och att ockupationstrupperna i enlighet med Bonnavalet skall befinna sig i Västtyskland till efter år 2000.

I en intervju med den tyske socialdemokratiska ledaren Ollenhauer framhåller denne bl. a. följande, som det kan vara av betydelse att citera: »Det väsentliga i dagens läge är att Sovjet inte kan godta Bonnrepubliken eller ett enat Tysklands infogande i den västeuropeiska försvarsgemenskapen. Då Tysklands enande både för öst- och västtyskarna måste framstå såsom det centrala kravet men inte kan kombineras med Europafördraget, måste detta kunna offras i den tyska enhetens intresse. Medan socialdemokraterna anser det vara nödvändigt att man söker finna en lösning av det tyska problemet vid förhandlingsbordet, har Adenauer in i det längsta förordat en styrkans politik.

Västtyske förbundskanslern har utgått ifrån att man endast kan förhandla med Sovjet om man är militärt överlägsen och att ett infogande av Västtyskland i den europeiska försvarsunionen på ett utslagsgivande sätt skulle öka västerns kraft. Adenauer har aldrig givit klart besked om hur långt han vill driva denna politik, som tillämpad i sin yttersta konsekvens lett till två världskrig och två tyska sammanbrott.»

En hel del av högerens och folkpartiets tidningar här i Sverige har uttryckt motsatta meningar i likhet med vissa

Ang. Sveriges utrikespolitik.

personer inom socialdemokratiska partiet. De har därvid gått till skarpa angrepp mot de åsikter som utrikesministern gett till känna i Tysklandsfrågan. I anledning härav vore det kanske på sin plats att såväl högerns som folkpartiets talesmän gav svenska folket besked i följande fråga: Vilka svenska intressen kan det finnas i Västtysklands upprustning? Ja, herr Ewerlöf har egentligen givit svaret i dag, när han sade att det är svenska intresse att Europaarmén kommer till stånd. Därmed har han också sagt, att det är ett svenskt intresse att den västtyska upprustningen kommer till stånd, ty det är nämligen så, att ett upprustat Västtyskland blir den ledande militärmakten inom en europa-armé. Dessa fakta går det inte att blunda för.

Det ligger i svenska folkets intresse att inlägga bl. a. den betydelsen i den officiellt deklarerade neutrala linjen, att alla de krafter, som motsätter sig att Västtyskland utvecklar sig till att bli en aggressiv krigshärd och ett konstant hot mot de europeiska folken, bör understödjas. I den mån den svenska regeringen fullföljer en sådan politik, har den vår och folkflertalets fulla stöd.

Jag önskar här uttala vårt gillande av den svenska regeringens hållning i en rad internationella frågor. Dit hör främst ställningen i den kinesiska frågan, som markerats av ett fasthållande vid ståndpunkten, att den stora kinesiska folkrepubliken skulle få säte och stämma i FN. Betydelsen av vad den svenska regeringen hävdar i denna fråga bör inte underskattas.

Vidare är det väl uppenbart att utrikesministerns deklaration inför FN:s generalförsamling beträffande nödvändigheten att slå vakt om FN:s stadga, har haft sin verkan gentemot dem som vill slå sönder stadgan och därmed slå sönder Förenta Nationerna.

Därtill vill jag ytterligare tillägga, att tendensen under senare tid att bryta den amerikanska handelsblockaden mot Sovjetunionen är ett framsteg, och varje steg som den svenska regeringen tar på den vägen är ägnat att bidra till avspän-

ning och även skapa bättre levnadsbetingelser för vårt eget folk. Man kan aldrig överskatta betydelsen av en vidgad handel mellan folken, som ett viktigt led i strävandena att uppnå fredliga relationer staterna emellan. Dock bör det inte stanna vid enbart en tendens, ty fortfarande har vi ytterst minimal handel med folkdemokratierna.

Europa hotas på längre sikt av ett nytt storkrig genom den västtyska upprustningen. Denna västtyska armé kommer att stå under ledning av Hitlergeneralerna. Bakom den västtyska upprustningen står främst det amerikanska monopolkapitalet men också Ruhrkapitalet och därmed sammanbundna aggressiva kretsar. Trots en påvisbar avspänning i det internationella läget kan man inte blunda för de faror som ytterligare tornar upp sig i samband med den tilltagande västtyska aggressiviteten.

Därtill bör det uppmärksammas att händelseutvecklingen i Danmark och Norge hotar att försämrå vårt lands läge. Det är ingen hemlighet att den amerikanska regeringen redan nu vill besätta militärbaserna i såväl Danmark som Norge, och pressen på respektive länders regeringar i denna fråga är tydligen mycket hård. Lyckas amerikanerna med sitt uppsåt att besätta baserna i våra grannländer, är det uppenbart att detta skulle skapa en försämrad situation för vårt land.

När Norge anslöt sig till Atlantpakten hette det, att inga baser fick besättas av utländska trupper under fredstid. Denna bestämmelse trampar nu den amerikanska regeringen under fötterna. I den situation som sålunda uppstått på grund av de amerikanska kraven, finns det all anledning att den svenska riksdagen och även regeringen utformar en linje som hjälper det danska och norska motståndet mot en amerikansk ockupation av baserna. Det måste framstå som ytterst betydelsefullt, att regeringen med hänsyn till vårt eget lands säkerhet gör sitt inflytande gällande för att hindra besättandet av baserna i Danmark och Norge.

Jag är väl medveten om att en dylik

linje från regeringens sida skulle möta hård kritik från de mest aggressiva kretsarna inom högern och folkpartiet. Men deras mening har inget som helst stöd hos de fredsälskande massorna i vårt land.

Den inställning som högern och folkpartiet i verkligheten har i fråga om den svenska utrikespolitiken illustreras mycket pregnantly då det gäller säkerheten i vår omedelbara omgivning. Med aldrig sviktande energi, med fullödiga konsekvens kör de mest atlantpaksfrälsta inom dessa partier fram efter linjen att alltmer närma vårt land till atlantpaktssystemet. Nu har högerens och folkpartiets ledningar lyckats gripa tag i en länk av kedjan, som de anser vara avgörande för att de skall kunna flytta fram sina positioner på utrikespolitikens område. Som ett led i strävandena att uppnå den strategiska målsättningen på utrikespolitikens område — Sveriges anslutning till Atlantpakten — går de till rasande angrepp för en utbyggnad av den s. k. trondheimsleden. Det är ord och inga visor som därvid presteras av exempelvis Dagens Nyheter, detta tidningsorgan som så mycket bestämmer folkpartiets utrikespolitiska ställningstagande — jag säger *utrikespolitiska* ställningstagande, trots att herr Ohlon lustigt nog och på ett halsbrytande sätt påstod i sitt tal, att Sverige egentligen inte har någon utrikespolitik.

I första omgången sökte vederbörande kommersiellt motivera utbyggnaden av trondheimsleden. Men snart nog kom de underfund med att den linjen var alltför svag. Då kastade man alla hänsyn över bord och förklarade öppet, dels i riksdagen och dels i pressen, att det främst är militära skäl som motiverar en utbyggnad av denna bana. Inför denna utrikesdebatt förklarade Dagens Nyheter: »Vad som skall göras skall göras nu — — — Det är oppositionens skyldighet att slå larm och ställa regeringen till ansvar. Regeringen anklagas för något så allvarligt som att medvetet och av inställsamhet mot den enda stormakt som kan tänkas angripa vårt land försumma en beredskapsåtgärd, varigenom

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Sverige skulle bli i stånd att under de största påfrestningar hålla sig upprätt och rädda friheten.»

Jag har här citerat några rader ur den tidning som under krigsåren var till salu åt Hitlertyskland. Folkpartiets huvudorgan talar om frihet. Men det visade sig att i begreppet frihet inlade denna tidnings redaktörer och ägare under krigsåren betydelsen att äga frihet att sälja tidningen åt hitleristerna mot konstant betalning. Vi är nu i den historiska situationen att vederbörande inte behöver gå omvägen över Tyskland för att åstadkomma vad de mest av allt trängtar efter.

Ställ in frågan i sitt sammanhang, och saken blir mycket enkel att genomskåda! Det finns ett bestämt sammanhang mellan de amerikanska kraven att redan nu besätta baserna i Norge och Danmark samt högerens och folkpartiets larmande krav att utbygga trondheimsleden och bygga en bro mellan det svenska och danska fastlandet. Denna fråga har varit i amerikanska utrikesdepartementets säck, innan den hamnade i högerens och folkpartiets påsar.

Högerens och folkpartiets linje, att till varje pris söka genomdriva åtgärder som på ett mycket provokatoriskt sätt skall öppna vägen för Atlantpakens trupper in i vårt land, har ingenting gemensamt med den svenska neutralitetslinjen. För fredens anhängare, för dem som anser att neutralitetslinjen skall följas, blir det en angelägen uppgift att fullständigt demaskera ledningen för högern och folkpartiet.

»Vad som skall göras skall göras nu», säger folkpartiet och högern i fråga om utbyggnaden av trondheimsleden. Men samma partiets ledningar har tigit som sju dövtumma inför det faktum att betydelsefulla delar av Norrbotten inte fått sin järnvägsfråga ordnad trots 35 års utredningar, att banan Härnösand—Umeå ännu inte existerar trots tioåriga utredningar och att den sedan cirka ett hundra år aktuella järnvägsförbindelsen Ljusdal—Sveg ännu icke heller är ordnad. Betydelsefulla delar av den sydsvenska ostkusten har urusla järnvägsförbindel-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

ser. Men högern och folkpartiet vill bara höra talas om saker och ting som har beröring med deras utrikespolitiska aspirationer.

För regeringen blir det angeläget att inte låta sig duperas av sabelskramlet inom högern och folkpartiet. Att ge vika på denna punkt kan endast vara ägnat att ge Atlantpaktens anhängare i vårt land mera luft under vingarna.

Jag har här bl. a. understrukt de positiva sidorna i regeringens handlande på utrikespolitikens område under senaste tid. Denna sida av regeringens handlande har naturligtvis inte verkat så smakfull för de aggressiva grupperna inom högern och folkpartiet. Men folkmajoriteten har säkert med tillfredsställelse noterat de positiva fakta jag här nämnt; den förväntar en god fortsättning och att regeringen inte ger vika på någon punkt inför hotet från de aktivistiska kretsarna inom högern och folkpartiet.

Emellertid anser jag det vara ytterst angeläget att i sammanhanget påtala det sätt på vilket den svenska koreakommissionen arbetade. Där uppenbarade sig mycket drastiska svagheter i fråga om att konsekvent följa den officiellt deklarerade neutrala linjen i utrikespolitiken.

Utrikesministern berörde denna fråga i sitt anförande. Som bekant framlade den neutrala repatrieringskommissionen en rapport som klargjorde att upplysningsverksamheten bland krigsfångarna inte kunde genomföras på grund av insmugglade agenters terrorverksamhet i fånglägren. Sveriges och Schweiz' representanter blev i minoritet inom kommissionen och skrev en rapport, som var till amerikanarnas förmån. Till och med i Dagens Nyheter har man kunnat läsa en intervju med assessor Wessman, som ger klart besked om den oerhörda terrorn inom fånglägren. Bl. a. säger herr Wessman följande i intervjun: »Det är ingen överdrift att säga att det är livsfarligt bland de nordkoreanska och kinesiska fångarna att meddela att man är kommunist och vill tillbaka till kommunistländerna.»

Det är heller ingen hemlighet, att den

sydkoreanska fascistregimen lät smuggla in agenter i fånglägren, utrustade med alla resurser att medelst terror hindra övertalningsproceduren. Skulle nu den neutrala kommissionen ha fyllt sin uppgift och gjort bruk av sina fullmakter, så skulle givetvis resultatet ha blivit annorlunda. Tydligt är att regeringen borde lära av detta och en annan gång, när det gäller att sända ut folk för att fullgöra delikata internationella uppgifter, göra urvalet av folk på ett bättre sätt än vad fallet blev med den kommission, som sändes till Korea.

Jag har här i korthet granskat några av de viktigaste frågorna som har att göra med vår utrikespolitik. Därvid har jag ansett det väsentligt att notera några positiva drag i regeringens handläggning av densamma. Utöver de kritiska synpunkter jag nämnt finns det givetvis andra man kunde plocka fram. Ännu existerar det en alltför bred klyfta mellan den officiellt angivna linjen och det sätt, på vilket regeringen omsätter den i praktiken. I andra sammanhang blir det måhända angeläget att mera nämna om detta.

Avgörande i nuvarande situation är följande: att samla alla anhängare av freden mot den fara, som uppstår genom Västtysklands upprustning, att verka för att Norge och Danmark avvisar kravet på ockupation av baserna, att i Sveriges eget intresse biträda alla ansträngningar, som syftar till att dessa våra grannländer utträder ur Atlantpakten. Angeläget är vidare att stegra ansträngningarna att bryta den amerikanska handelsblockaden mot Sovjetunionen och folkdemokratierna, att aktivt understödja kravet på att den kinesiska folkrepubliken erhåller säte och stämma i FN och att slå vakt om FN:s stadga, som blivit en så stor nagel i ögat hos dem, som vill förvandla denna världsorganisation till ett instrument för aggression och antikommunistisk verksamhet.

Herr WAHLUND (bf):

Herr förste vice talman! Jag blev inte alls förvånad, när jag hörde herr Hel-

mer Perssons redogörelse för den internationella politiska situationen. Det var ju åsikter som man väl känner igen. De överensstämmer i detalj med de deklamationer som Molotov framförde Berlin och med dem Vysjinskij, Malik och andra tidigare framfört inom Förenta Nationerna. Men jag kanske blev en smula förvånad, när herr Helmer Persson kom över till den förda regeringspolitiken. Där var hans framträdande långt mindre aggressivt än vad åtminstone jag hade väntat. Jag hoppas att jag med detta omdöme icke gjort dålig reklam för herr Helmer Persson bland hans partikamrater.

Högern och folkpartiet tiger som sju dövtumma, sade herr Persson. Den frasen är hämtad från ett yttrande i andra kammaren — jag vill minnas år 1934 av överste Meyerhöffer. Det är ju roligt att kommunisterna i alla fall kan låna politiska slagord från annat håll. Jag skall inte alls ge mig in på de utfall, som herr Helmer Persson gjorde mot högern och folkpartiet. Det får bli en sak för dessa partiers representanter — om de nu bryr sig om att göra det. Jag vill i stället omedelbart övergå till den diskussion om utrikespolitiken, som föres de fyra demokratiska partierna emellan.

Jag vill då först säga, herr förste vice talman, att några mera tillspetsade utrikespolitiska diskussioner numera inte förekommer mellan de fyra större partierna — Gud vare lov för det. Vi är vana vid att de inrikespolitiska frågorna ofta användes på ett osakligt sätt och som partipolitiska tillhyggen. Då det gäller utrikespolitiken, visar man emellertid en aktningvärd återhållsamhet, och jag vill utan vidare säga, att vi är skyldiga högern och folkpartiet en oförbehållsam honnör i detta sammanhang.

Kan det då vara så stor mening med sådana här med jämna mellanrum upprepade talövningar i utrikesfrågorna? Ja, så resonerar många. För min del anser jag dock, att utrikesdebatterna i riksdagen har sitt värde. Vi får en sammanfattande redogörelse från regeringsbänken om vad sig tilldragit haver, och

Ang. Sveriges utrikespolitik.

vi får en manifestation av de demokratiska partiernas relativa enighet. En utländsk betraktare kan lätt bli förvillad av de ibland ganska säregna utrikespolitiska meningsyttringarna i ledande svenska tidningar, men när han tar del av den mera återhållsamma ståndpunkt, som den stora massan av de valda representanterna för Sveriges folk här i riksdagen ger uttryck åt, så blir bilden en annan.

Vi tillämpar alliansfrihetens politik, säger man. Jag har aldrig riktigt tyckt om den karakteriseringen, utan föredrar den positiva beteckningen handlingsfrihet. Vi håller orubbat fast vid Sveriges fristående ställning i en blockdelad värld, och efter våra resurser försöker vi sätta kraft där bakom. Vi offrar utan att knorra sex procent av vår nationalinkomst på försvarsbudgeten, och det är ju inte så litet.

Det är klart att denna handlingsfrihetens politik, som vi så ofta talat om och som givetvis nämnts i denna debatt, ibland kan väcka irritation hos den ena eller andra parten eller hos flera parter som agerar i den internationella politiken. Vi kan inte tjäna den ena eller andra herren, och det går inte att tjäna två herrar. Det är möjligt att vi inte i alla sammanhang blir så helt populära, men kanske ändå det lilla Sverige har vunnit respekt, såsom redan betygats i denna debatt. Det intrycket får man utan tvekan, när man åhör förhandlingarna inom Förenta Nationerna. Ett yttre uttryck för denna respekt är, såsom redan nämnts, att Sverige blivit representerat i de båda koreakommissionerna, inom krigsfångekommissionen och övervakningskommissionen. Jag tror för min del också att man i detta sammanhang kan erinra om att just en svensk blivit utnämnd till Förenta Nationernas generalsekreterare.

Jag vet — om det tillåtes mig att redovisa en privat observation i sammanhanget — att vårt lilla land genom sin medverkan i koreafrågorna blivit erkänt och respekterat inom politiskt vakna kretsar i Sydasiens och Fjärran Östern. Man skall inte förringa betydelsen av

Ang. Sveriges utrikespolitik.

en sådan sak; dessa länder vinner allt större inflytande, och de ligger inte så långt bort som många tror.

Herr Ohlon citerade Indiens premiärminister Nehru, som har betecknat Sverige såsom en av de två »great neutrals». Det är en hederstitel som vi bör sträva att få behålla. Andra toner hörs från våra hemmakommunister, som säger att Sverige snällt följer de amerikanska riktlinjerna. För bara ett par år sedan hävdades från höger- och folkpartihåll å andra sidan, att Sveriges politik borde vara mera västorienterad. Den gången anförde herr Hjalmarson, herr Ohlin och andra allvarliga farhågor för att amerikanerna inte skulle förse vårt land med behövlig modern krigsmateriel; det skulle kanske bli svårt att få försvarsberedskapen erforderliga råvaror, om vi inte var snälla. Bondeförbundarna och socialdemokraterna ville på den tiden inte alls vifta bort dessa farhågor, men var inte fullt så ängsliga. När vi i dag konstaterar, att det inte blev så farligt med de amerikanska leveranserna som många trodde, göres det inte alls med någon efterklokhet av typen »se där, vi fick rätt», utan såsom ett faktum som säkert både högermän, folkpartister, bondeförbundare och socialdemokrater har all anledning att hälsa med stor tillfredsställelse.

Jag skall inte gå närmare in på Tysklandsfrågan och problemet Österrike. Hans excellens herr utrikesministern har ju lämnat en mycket utförlig redogörelse för bägge frågorna. Berlinkonferensens resultat blev, om inte minus, så i varje fall inte plus. Ja, pluset skulle kanske vara avtalet rörande en ny konferens om Korea och Indokina, med Pekingkina vid förhandlingsbordet. Och går vi några månader tillbaka i tiden och tänker på de allmänt politiska förhandlingarna inom Förenta Nationernas generalförsamling, måste man noga konstatera, att det som vanligt blev bara »ord, ord, ord».

Men nog tror jag att vi alla, som var där ute, fick det intrycket, att tonen inom Förenta Nationernas politiska utskott den här gången var mindre arro-

gant än förr; det säger kanske inte så mycket, men ändå något. Och när Eisenhower vid generalförsamlingens sista sammanträde höll sitt välbekanta stora tal med förslag om en internationell atombank, fanns det till och med garvade, illusionsfria politici som tänkte ett »kanske ändå». Men vad som hittills kommit ut ur Eisenhowers förslag är det vanliga: plus minus noll.

Jag vill i detta sammanhang kvittera vad herr Ewerlöf sade om samarbetet inom den svenska delegationen i Förenta Nationerna. Det var och är ett samarbete som jag tror att vi alla, som är med i delegationen, verkligen uppskattar, personligen och för saken.

Herr Ewerlöf var kanske inte så optimistisk vid bedömningen av den utrikespolitiska situationen. Han menade att utrikesministern hade överbetonat den skedda avspänningen. Ja, det gäller ju här omdömen i nyanser, där man kan ha den ena eller den andra meningen. Nog finns det vissa ljuspunkter i den internationella situationen. Jag tänker därvid på en sak, som inte nämnts här i dag, nämligen att det skett en viss utjämning i maktbalansen.

Vi behöver i dagens situation väl inte räkna med något hitlerskt vanvett i krigspolitiken. Alla parter är medvetna om de moderna krigsinstrumentens ohyggliga effektivitet. För att det skall bli krig fordras, att den ena parten skall inbilla sig att det hela blir en ganska enkel match. Vi vet ju nu att Sovjetunionen för låt oss säga fem år sedan hade en oerhört överlägsen krigspotential, men att genom västmakternas upprustning numera en helt annan balans har åstadkommit i vapenstyrkan både till lands och i luften. Vi kan konstatera detta med tillfredsställelse, även om naturligtvis vårt önskemål är en internationell rustningsbegränsning. Den åstadkomna balansen utgör, såsom jag ser det, åtminstone i viss mån en fredsgaranti.

Hans excellens herr utrikesministern gav i sitt anförande en annan, rätt intressant bakgrund till de otvetydigt ändrade signaler, som sedan något år tillbaka kommit från Sovjetunionens sida.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Sovjets nya attityd skulle ha förberetts redan före Stalins död, och redan detta är en intressant observation. Jag tolkar utrikesministerns försiktiga formuleringar så, att Sovjet just nu mer anser sig böra inrikta sig på att åstadkomma en höjning av det ryska folkets levnadsstandard. Därför vill man öka produktionen av varor för omedelbar konsumtion inom Sovjet, och det måste i sin tur ske på bekostnad av en mera återhållsam takt i upprustningen.

Hur som helst kan vi med glädje notera vissa tendenser till avspänning mellan öst och väst, och förutsättningar för fortsatta diskussioner mellan östmakter och västmakter saknas inte.

Om vi skall se på de akuta oroshärdarna, finns de för närvarande faktiskt inte så mycket i västerlandet utan, mera utpräglad, söderut. Man behöver bara slå upp dagstidningarna för att konstatera den saken, konstatera att de färgade folken kämpar för en plats i solen. I dagens tidningar ser vi hur presidenten för Vietnam rest till Paris för att utverka självstyrelse för sitt land. Ett mycket dramatiskt uttryck för en liknande sak var skottlossningen i den amerikanska senaten häromdagen och det planerade attentatet mot president Eisenhower. Det är vettvillningar från Puerto Rico som här varit i farten. Men händelserna i Washington är ett av uttrycken för puertoricernas frihetskrav. Jag påminner om de senaste dagarnas händelser i Egypten, i Sudan och i Persien. Jag påminner om kenyaproblemet. Exempler kan mångfaldigas.

I fråga om dessa länder i söder framträder andra drag i den utrikespolitiska motivbilden än då det gäller problemen öst och väst. Det gäller här nuvarande förvaltarshipsområden, där det infödda folket vill befria sig från främlingsoket. Det gäller rasdiskrimineringsproblem, också i länder, där den vita befolkningen etablerat sig som en härskraras. Det gäller områden, där folket nått självbestämmanderätt, men där den politiska regimen ännu ej erhållit önskvärd stadga. En del av dessa länder är närmast diktaturstater, men det finns också stater,

där det demokratiska systemet fungerar anmärkningsvärt väl med tanke på de breda folklagrens låga bildningsnivå. Bilden är mångfasetterad, men den har vissa allmänna karakteristiska drag, och det är framför allt att dessa folk önskar sköta sina egna angelägenheter utan främmande inblandning och att de försöker och även lyckats skaffa sig ökat inflytande inom världspolitiken.

När jag tidigare en gång — det var inte så långt sedan — berörde liknande spörsmål i denna kammar, var det en ledamot som tyckte, att vi borde begränsa oss till problemen i Europa. Det var naturligtvis spännande, sade han, med skildringar från de exotiska länderna, men vi borde hålla oss till viktigare saker. Jag kan inte ge den exakta ordalydelsen av vad han yttrade, av den anledningen att den ärade kammarledamoten justerade bort det mesta i protokollet. Men tro mig, vi gör klokt i att intressera oss även för dessa sydliga länders frågor. Vi får inte glömma att vi genom de moderna kommunikationerna fått de tillbakasatta folken söderut till våra grannar. Avstånden krymper samman allt mer och mer, och jag anser mig alltså, herr talman, ha fullgod anledning att här gå utanför den ram, som markerades i utrikesministerns inledningsanförande.

Jag skall här i dag inte tala så mycket om världssvälten, som dock till sist är den allvarligaste saken och som accentueras genom den enorma folkökningen. Jordens befolkning med sina 2 500 miljoner tillväxer med 25 miljoner om året, och hälften av mänskligheten får inte äta sig mätt, under det att vi här västerut ibland inte vet, hur vi skall få avsättning för våra jordbruksprodukter. Vi västerlänningar är mästare i att producera livsmedel, men vi är klåpare i att distribuera maten dit, där den behövs.

Det är helt naturligt, att representanterna för de tillbakasatta nationerna inom FN protesterar mot de världssociala orättvisorna. Tyvärr tar deras aktioner ofta formen av ett improduktivt resolutionsmakeri, som gjort att vi sven-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

ska delegater ibland i debatter och omröstningar varit tvungna att säga nej, när vårt hjärta sagt ja.

Det är glädjande men naturligtvis inte alls oväntat, att utrikesministern i statsverkspropositionen och i dag statsutskottet i sitt utlåtande visat en mycket positiv inställning till den internationella hjälpverksamheten. Den Wedénska blanka reservationen till utskottsutlåtandet kan inte trola bort detta faktum.

De svenska penningbidragen måste givetvis bli små i de gigantiska sammanhang det här gäller. Men Sverige, som utgör något av ett socialt mönsterland, bör här föregå med ett gott exempel. Vårt sociala samvete får inte göra halt vid landets gränser.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wahlund sade, att vad jag här yttrade i detalj stämde med vad Molotov sade i Berlin. Jag kunde kvittera genom att säga, att vad herr Wahlund sade i detalj överensstämde med vad Eden, Dulles och Bidault sade i Berlin, men jag anser att det skulle vara att begagna enbart floskler när vi diskuterar en så allvarlig sak som den svenska utrikespolitiken.

Jag fäste mig främst vid att herr Wahlund yttrade, att han är skyldig högern och folkpartiet en honnör, och han bugade sig mycket sirligt mot de bänkar, där dessa partiets främsta representanter sitter. Men vad blir det egentligen en honnör för? Jo, här i kammaren har representanter för folkpartiet bl. a. uppträtt och hävdat, att Sverige skulle gå med i Atlantpakten. Jag skulle vilja fråga herr Wahlund: Var det också en honnör till dessa representanter för de mest aggressiva kretsarna i folkpartiet? Dessutom vill jag fråga: Var det också en honnör för Dagens Nyheters linje, att det blir billigare att tillhöra Atlantpakten än att stå utanför? Var det samtidigt en honnör åt herr Ewerlöf, som uttalade sig för den västtyska upprustningen? Det var nämligen innehållet i vad herr Ewerlöf bl. a. sa-

de, och här behövs ett klarläggande på den punkten från herr Ewerlöf.

Herr Wahlund är en dominerande gestalt i ett koalitionsparti. Jag tycker att det var konstigt med alla de honnörer, som han delade ut, ty det måste väl också innefatta en honnör för Dagens Nyheters påstående, att utrikesministern tar order från främmande makt i fråga om trondheimsleden.

Herr **WAHLUND** (bf) kort genmäle:

Herr talman! Det var väldigt, så mycket den ärade representanten för kommunisterna lade in i mitt anförande rörande denna »honnör». Han frågade mig, om jag gav min honnör för allt det han nämnde. Jag svarar härtill: *nej!*

Herr **OSVALD** (fp):

Herr talman! Efter det anförande av hans excellens utrikesministern som vi för en stund sedan lyssnade till och den debatt som sedan har förekommit kan man väl kanske karakterisera ställningen så, att Sveriges utrikespolitiska kurs ligger fast, såsom det så många gånger under senare år har sagts. Jag tror emellertid, att det vore riktigare att säga, att vi ligger stilla eller, som herr Ohlson uttryckte det: vi har inte någon utrikespolitik.

Med tanke på de uttalanden, som hans excellens utrikesministern gjort om Tyskland och möjligheterna till dess cnande, kunde man frestas att säga, att vi rent utav driver österut.

Efter berlinkonferensen förefaller det emellertid, som om det skulle finnas anledning för oss att allvarligt överväga, om vi inte borde följa en utrikespolitisk kurs, som för oss närmare de västliga demokratierna.

Även om inte berlinkonferensen medförde det resultat, som många hade hoppats på men ingen väl vågat tro på, åstadkom den i alla fall *ett* resultat av stort värde: känslan av solidaritet har alldeles påtagligt ökat i västerns länder. Där finns det inte någon tanke på att

Ang. Sveriges utrikespolitik.

ge efter för de ryska kraven på att lägga ett enat Tyskland öppet, neutralt, värn- löst. Tvärtom ställer man mot dessa krav en fordran på ökad styrka och fastare sammanhållning.

Betecknande för stämningen är, kan man väl säga, det tal, som Adenauer höll efter konferensen, vari han bl. a. yttrade: »Vi skall nu göra allt i vår makt för att fullborda Europas enande (d. v. s. genom arméfördraget) och stärka banden med Förenta staterna. Drömmen om ett ryskt herravälde i Europa kan omintetgöras endast genom att det fria Europas enighet stärkes och befästes.»

Till dessa enighetssträvanden har vårt land hittills i stor utsträckning ställt sig likgiltigt. Men inte nog med det. För någon tid sedan sade Sveriges utrikesminister, att förutsättningen för att Öst- och Västtyskland skulle kunna återförenas vore att Tyskland skulle förbli neutralt. Därmed anslöt han sig till den ryska ståndpunkten eller bra nära till denna. Han underkände den politik, som den tyske rikskanslern Adenauer för med en överväldigande majoritet av det tyska folket bakom sig och med instämmanden från alla Västerens länder.

Den isolationistiska politik som vårt land för och den ställning som vi har intagit medför, att vi måste pålägga oss snart sagt orimliga bördor för vårt försvar. Men trots detta är vårt försvar långt ifrån tillräckligt för att motsvara behovet. Det är visserligen sant, att vår militära styrka under senare år ökat högst avsevärt, särskilt när det gäller flyget. Men en mycket allvarlig brist är, att vi inte har möjlighet att följa den snabba utvecklingen på vapenteknikens område. Vad har vi av moderna atomvapen? Vad har vi av verkligt moderna snabbgående u-båtar, som kan operera under mycket lång tid i undervattensläge? Vad har vi av försvarsmedel mot denna typ av u-båtar? Vad har vi av robotvapen, av radio- och radarstyrda jaktrobotar med målsökare? Svaren på dessa och liknande frågor är nedslående — det vet alla — trots att vi lägger ner mycket stora summor på vårt försvar.

För full effektivitet behövs det samverkan med andra — icke en improviserad samverkan, om det värsta skulle hända, utan en omsorgsfullt och grundligt förberedd samverkan genom medlemskap i den organisation, som byggts upp till demokratiens försvar.

Det kan sägas, att det som i nuvarande läge är mest angeläget är att söka åstadkomma en avspänning mellan öst- och västblocken. Ja, det är riktigt. Men jag tror att det är fåfängt att hoppas, att detta mål skulle kunna nås genom den politik vi nu för. Jag tror inte heller, att det är riktigt att tolka den senaste tidens händelser som tecken på en verklig avspänning. Det som utrikesministern här har fäst stort avseende vid är enligt min mening yttre former, som närmast är att betrakta som skum på ytan. Spänningen finns emellertid alltjämt kvar. Avspänning bör vi i stället enligt min mening eftersträva genom att medverka i arbetet på att successivt utveckla Förenta Nationerna till en överstatlig organisation, grundad på en internationell rättsordning och utrustad med tillräckliga maktmedel för att kunna upprätthålla ordningen i världen, eller med andra ord att medverka till att förverkliga världsfederalismens program.

Det skall villigt erkännas, att Förenta Nationerna redan utträttat mycket för att främja en fredlig utveckling i världen och höja de hungrande folkens levnadsstandard. Men mera borde kunna göras. Förenta Nationerna borde kunna utvecklas på ett sådant sätt, att jordens folk verkligen befrias från fruktan för krig, nöd och umbäranden. På denna punkt vill jag gärna ge till känna, att jag har samma mening som herr Wahlund, nämligen att vi inte bör begränsa våra strävanden inom allt för trånga gränser; för närvarande påverkas vårt ställningstagande av förhållandena i hela världen.

Jag tror att vi måste göra klart för oss, dels att ett tredje världskrig med de vapen, som nu finnes eller håller på att utvecklas, skulle betyda civilisationens, kanske mänsklighetens undergång, dels att en varaktig fred inte kan nås, om

Ang. Sveriges utrikespolitik.

inte hungersnöden i världen undanröjes. Man kan inte, såsom någon har sagt, lagstifta mot hungern.

Då Förenta Nationernas stadga år 1955 skall omarbetas, är det enligt min och mångas mening angeläget att ta det första steget mot en federativ världsordning, t. ex. genom att resa kraven på en universell och *samtidig* avrustning, en inskränkning av vetorätten, så att denna icke kan utövas i säkerhetsfrågor, upprättandet av en Förenta Nationernas poliskår och först och sist genom att lägga upp en fond för ekonomisk utveckling av de tekniskt utvecklade länderna.

Jag vill särskilt framhålla den sista punkten. Arbetet på hjälpen till de underutvecklade områdena bör enligt min uppfattning omedelbart intensifieras i största möjliga skala, ty livsmedel i tillräckliga mängder är en nödvändig förutsättning för fortsatt utveckling på alla områden, sociala såväl som kulturella. För en sådan intensifiering bör man icke invänta det större programmets genomförande. Jag vill emellertid framhålla, att det för uppbyggnadsarbetet krävs investeringar av sådan storleksordning, att beloppen, bland annat i form av lån, det vill säga en hjälp till självhjälp, även från vårt land måste bli väsentligt större än de som nu finnas upptagna i det föreliggande utlåtandet från statsutskottet. Jag har själv haft tillfälle att se, vad man kunnat åstadkomma med internationell hjälp i Indien i form av investeringar för att öka jordbruksproduktionen, och jag har också där fått en utomordentligt stark känsla av den entusiasm, med vilken Indiens folk går till detta arbete. Men de belopp, som för närvarande står till förfogande, är alldeles för små för att de insatser som görs skall bli tillräckliga. Det behövs mycket mera. Den investeringsfond som fordras härför skall i sinom tid kunna finansieras genom besparingar på rustningsprogrammet.

Världsfederalismen nöjer sig sålunda icke med att eftersträva en världsmynighet, som skall kunna förhindra krig. Den vill framför allt undanröja krigens orsaker genom att höja folkens materi-

ella och kulturella standard. Den vill anvisa en väg för att nå detta mål: en fredlig värld, i vilken arbete och kapital, vetenskap och teknik skall kunna inriktas på produktiva uppgifter till mänsklighetens fromma i stället för på improduktiva, på uppbyggande i stället för nedrivande. Vi är väl medvetna om svårigheterna, men målet är så stort, att det är värt en verkligt kraftfull insats.

Om FN:s stadga kan omarbetas i denna anda och med det nu angivna målet för ögonen, då har ett viktigt steg tagits mot en bättre världsordning, och då kan måhända mänsklighetens stora dröm om världsfred bli förverkligad.

Jag är emellertid angelägen om att betona att den rörelse, vars program jag här i korthet sökt skissera, icke är någon vulgärpacifistisk rörelse som bara deklarerar: Ned med vapnen! Så länge den nuvarande världsordningen består, måste varje folk tänka på sin egen trygghet och vidtaga därför erforderliga åtgärder. Det är därför jag menar, att det inte räcker för oss att lita till vår egen styrka, till våra egna vapen, utan vi måste genom samverkan med andra öka vår egen trygghet och därmed också lämna vårt bidrag till demokratiens försvar.

Fru LINDSTRÖM (s):

Herr talman! För att det skall bli en livlig debatt och inte bara en »s. k. debatt», som vissa tidningar försmädligt förutsett att det skulle bli här i dag, krävs det ju en hel del meningsmotsättningar att ladda upp debattinläggen med. Sådana motsättningar är det dock klenst beställt med i denna kammare, som rymmer så många initierade personer från svenska FN- och europarådsdelegationerna. När man vet mycket om ett ämnesområde, är det svårt att springa ifrån sakens saklighet, och de flesta här vet, att Sveriges hållning i olika utrikespolitiska situationer inte gärna kunnat vara stort annorlunda med de premisser, som vi alla utgår ifrån och har samtyckt till. Detta har också direkt eller indirekt vitsordats i de olika anföranden, som vi hört i dag i denna såväl som i med-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

kammaren. Det enda större bekymret — ett ganska ringa bekymmer i sig självt — är den lilla rädslan som finns å visst borgerligt håll för att Sverige i röstningarna inom FN kommer i dåligt sällskap med arabstater och sydamerikaner, vad herr Hjalmarson nyss i andra kammaren kallade att Sverige hamnar »i fel sällskap». Vad han närmast syftade på vet jag inte, men det händer givetvis då och då, att Sveriges delegation i FN hamnar i ett annat åsiktsläger än stormakternas, ja, även i minoriteter som inneburit en viss kritik mot västmaktspolitiken. Detta ger mig anledning att deklarerat en uppfattning, som jag flera gånger tidigare framfört i denna kammare, nämligen att det för stormakternas självbesinning är nyttigare med kritiska röster, som då och då anmäler avvikande meningar i de internationella rådslagen, än med den majoritet av villiga ja-röster från beroende småstater, som stormakterna i allmänhet backas upp av. Vi vet, att det finns åtskilliga inslag av egenintressen och prestige även i västdemokratiernas handlingsmönster, och anpassningssvårigheterna mellan London, Paris och Washington visar också, att det rätta och riktiga inte är något entydigt begrepp utan att även västerlandets politik kan ge anledning till kritiska värderingar i ett neutralt land som vårt. Att vi samtidigt i nio fall av tio nödgas ta avstånd från förslag, som kommer från östblocksstaterna, är ju den andra sidan av vår neutralitetspolitik, som dock aldrig blir föremål för kritik här hemma, utom möjligen från kommunisternas sida.

Herr Osvald har emellertid nyss i sitt anförande beklagat Sveriges neutrala hållning, varit missnöjd med den och missnöjd över huvud taget med FN och dess maktlöshet. Han har framfört tanken på att få en federativ världsstat, som så snart som möjligt skulle avlösa FN. Ja, det råder ju intet tvivel om att den nationella suveräniteten är det internationella samarbetets svåraste stötesten. Men om man ser på de deadlocks, de dödlägen, som ideligen har uppstått och uppstår i FN:s säkerhetsråd som

följd av det missbruk av vetorätten, som federalisterna, som herr Osvald här var talesman för, gärna påtalar, så finner man ju att det inte är vetorätten i och för sig, som bör lastas för säkerhetsrådets maktlöshet. Vetot som instrument för enighetsprincipen — principen om enighet mellan stormakterna — grundades ju på förutsättningen, att stormakterna skulle samarbeta i fredens intresse och försöka nå fram till överenskommelser genom kompromisser och ömsesidiga medgivanden. Vetot var avsett för en värld, inte för två eller flera världsblock. I fall av svåra konflikter och spänning mellan stater — som vi nu har att räkna med — kan inte heller vetot göra mer än ge ökat eftertryck åt de oöverensstämmelser och den oenighet som existerar. Med detta har jag velat säga, att vetot och dess användning alltid är ett symptom och aldrig en orsak.

Är det för övrigt verkligen någon som tror, att en världsregering eller en världs federation skulle lyckas bättre än Förenta Nationerna i det läge som nu råder? Skulle månne Sovjet acceptera att böja sig för beslut av en världsregering? Den världsregeringen måste allt ha möjligheter att sätta mycket stora militära maktmedel bakom sina anvisningar eller order för att bli åtlydd. Och hur skulle den över huvud taget kunna bli till? Det är många fler stater än Sovjet, som inte lär vara beredda att uppge sin suveränitet och underordna sig en världsregering. Jag misstänker, att det gäller flertalet av de sextio medlemsstaterna i FN, USA inbegripet, att döma av deras handlingar och uttalanden i FN. Nej, FN får ännu fortsätta att arbeta på den frivilliga samordningens basis. Det är en fråga på lång sikt, en fråga om uppfostran till internationell förståelse, innan vi har utsikter att övervinna eller tukta de nationella prestige känslorna därhän, att staterna — särskilt de unga staterna — blir villiga att underordna sig FN:s styrande hand.

Den fråga som för närvarande ligger oss närmast både geografiskt och intresse-mässigt, nämligen tysklandsfrågan, har upptagit ett stort utrymme i utrikes-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

ministrernas deklaration i dag och i de anföranden som följt därefter. Det är naturligt att berlinkonferensens resultat vaskas noggrant för att man skall hitta de eventuella små guldkornen i all slaggen. Somliga kommentatorer har menat sig hitta platt intet av hopp eller ljuspunkter. Andra menar, att de har spårat, om inte en avspänning så i alla fall en neddämpning av motsättningarna mellan öst och väst, och vår utrikesledning hör till dem — att döma av dagens deklaration.

De som har hittat platt intet, är de som också är mest pessimistiska beträffande de sovjetryska intentionerna i tysklandsfrågan. De klandrar den svenske utrikesministern för att han över huvud taget har kunnat finna något av intresse i de ståndpunkter som framförts från öst. Jag skulle tro — jag hoppas det i varje fall — att han tar de övermaga angreppen från en av våra stora tidningsdrakar med ro. De bara avslöjar en måttlös irritation över att verkligheten inte stämmer med vederbörandes teorier om hur svart och vitt, ont och ädelt fördelar sig på de olika maktblocken. Man vill inte erkänna, att det kan finnas något som helst fog för den åsikten på svenskt håll, att det i och för sig är önskvärt med neutrala buffertzoner mellan de militärt högladdade blocken och att ett återförenat, neutraliserat och endast till husbehov och självförsvar väpnat Tyskland skulle, med Sverige och Schweiz vid flankerna, kunna bilda ett sådant neutralt bälte genom Europa.

Så som nu berlinkonferensen utföll har förhoppningen om ett återförenat Tyskland på basis av verkligt fria val och med möjlighet att upprätthålla alliansfrihet åt alla håll åter skjutits på framtiden. Det är rent av osäkert, om vi vågar hoppas att förutsättningar skall anmäla sig inom överskådlig tid för en förhandlingsuppgörelse som kan leda till Tysklands enande och fred i Fjärran Östern. Den amerikanska utrikespolitiken har synbarligen börjat inrikta sig på ett långvarigt status quo. Ambitionen att åstadkomma ett enat Korea har ersatts med ett accepterande på obestämd

tid av den uppdelning som skett i och med vapenstilleståndet. Kommunistsidan har i sin tur måst acceptera, att de fångar, som inte velat återvända, har blivit frigivna. Takten i upprustningen har minskats — även i det avscendet tycks man vara benägen att vidmakthålla status quo.

Vid denna neddämpning av det kalla kriget har ju Sverige inte stått som någon passiv åskådare. Vi har tagit på oss neutralitetens förpliktelser i de båda koreakommissioner, där vi deltagit, och vi har varit förmedlare av nödvändiga kontakter mellan västmakterna och det kommunistiska Kina. I den stora skaran FN-stater har Sveriges roll de senaste åren — inte minst under det gångna året — varit en aktiv och aktad roll. Om så inte hade varit fallet skulle Dag Hammarskjöld, all sin lysande begåvning till trots, aldrig ha blivit anmodad att överta generalsekreterarposten i FN. Det är inte av någon naiv lust att demonstrera en svensk »hurra-vad-vi-är-bra-attityd» som jag här har upprepat dessa för kammaren redan kända fakta, utan jag har gjort det bara för att något litet bidra till den motvikt, som det bör ligga i riksdagens intresse att sätta upp mot de ganska vettlösa skrivelser vilka förekommit mot den svenska neutralitetspolitiken och dess ledning i en och annan visserligen till upplaga och format men icke för folkmeningen representativ dagstidning.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindström har nyss radat upp alla de svårigheter som möter i arbetet på att skapa en bättre världsordning. Jag är fullt medveten om alla dessa svårigheter, och vad jag sade i mitt förra anförande var, att vi steg för steg bör försöka att närma oss den världsordning, som verkligen skall kunna skänka oss fred på jorden. Den risk vi möter om vi inte kan nå detta mål är mycket stor, och just därför anser jag att målet är värt en verklig kraftanstängning. Om jag fattat fru Lindström rätt, tror jag, att även hon önskar

Ang. Sveriges utrikespolitik.

en sådan världsordning att vi verkligen kan leva i fred och använda de väldiga belopp som nu går till rustningar till att förbättra hela mänsklighetens standard.

Fru LINDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! I denna fredsappell kan jag instämma med herr Osvald ehuru jag tror att det fredens rike som han utmålar ligger mycket långt fram i tiden.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! Det kan nog vara sant och riktigt, som fru Lindström sade, att det fredsrrike, som många människors förhoppningar sträcker sig mot, ligger långt fram i tiden. Jag tror dock, att det nog varit så med alla de goda resultat, som mänskligheten nått på sin mödosamma vandring: idealen har alltid från början skymtat mycket långt fram i tiden, och det har kostat många krossade förhoppningar och mycket arbete innan de förverkligats. Men skam åt dem som ger upp både att hoppas och att arbeta på en framtid, om den också kan förefalla än så utopisk i dag!

De som i likhet med mig var unga under och strax efter första världskriget, minns förvisso vilka förhoppningar man knöt till det då skapade Nationernas förbund. Det studerades i olika kretsar, det bildades föreningar för att tränga in i vad denna märkliga nya organisation för samarbete staterna emellan skulle kunna åstadkomma. När det krossades under diktaturernas hälar, kändes det för många, som om en betydande del av en levande framtid samtidigt hade krossats och förstörts. Denna organisation hade ju sina svagheter, men dessa låg inte på det ideella planet utan på det praktiska. Organisationen hade fötts efter ett världskrig, och den led dessutom av den bristen att en av världens verkliga stormakter saknades som medlem. Förenta staterna, som även då tidvis härjades av ett slags politisk höfeber, vägrade ju att ansluta sig till den skapelse, som dock deras fine och idealistiske president Wilson hade uppdragit riktlinjerna för.

Vi har nu fått Förenta Nationerna, som också fötts under krig. Vi skall komma ihåg att när Förenta Nationerna kom till i San Francisco — jag tror det var i juni 1945 — rasade allttjämt det andra stora världskriget. Japan var inte krossat, och den krigets mentalitet som kännetecknade världen levde kvar stark och hämndgirig. Förenta Nationerna var en produkt av segrarnas föreställningar om hur världen skulle organiseras för en fredlig och god framtid. Denna institution fick och bär sin prägel av skapelse- och födelsestunden. Men de som var med om att upprätta Förenta Nationerna förstod i alla fall att organisationen så att säga var ett provisorium. Därför stipulerades det i själva chartan eller paktens eller stadgan för denna organisation, att när några år hade gått skulle obligatoriskt en översyn ske av paktens bestämmelser. Detta står i stadgans 109 §, som ju tydligt och klart föreskriver att efter en session, jag tror det är den 10:e sessionen, eller år 1955, skall en församling av Förenta Nationerna inkallas, och där skall man ta upp till dryftande, vilka förbättringar som kan vara önskvärda i denna stadga.

Jag måste för min del säga, att det behövs förändringar i den, bland annat därför att Förenta Nationerna själva tillsatt åtskilliga kommissioner och utredningar, som framlagt förslag i olika hänseenden. Därest dessa skall genomföras, kräves otvivelaktigt på åtskilliga punkter en ändring av stadgans lydelse. Vidare finns där bestämmelser, som hittills visat sig vara hindersamma för organisationens ursprungliga goda syften, exempelvis beträffande frågan om vilka stater som är värdiga att vara medlemmar av Förenta Nationerna. Detta har diskuterats och därom har voterats år ut och år in, och man har inte kommit överens, därför att starka och djupa maktmotsättningar fått skapa en mentalitet, som gripit flertalet medlemsstater, och som endast få vill och kan ställa sig utanför. Beträffande länder som Finland, Italien, Irland och Portugal — alltså stater som sedan gammalt är välorganiserade — har inte nåtts den enhällighet

Ang. Sveriges utrikespolitik.

om invalet, som berättigat dem att bli medlemmar av Förenta Nationerna. Vidare har en massa stater av mera kolerat slag också ställts utanför, och även det vållar svårighet och förvirring.

Men enligt stadgans grundprincip bör alla stater automatiskt få tillträde. Det är en grundregel i en sådan organisation, att det inte skall finnas en överklass av stater som håller en rad andra utanför, vilka av ett eller annat skäl det inte passar de stora att sitta tillsammans med vid de förhandlingar som skall föras i Förenta Nationerna. Jag måste ju erkänna att en invändning kan resas, och det är naturligtvis frågan om huru en stat skall vara beskaffad för att verkligen erkännas som stat i hävdvunnen mening. Det är där som en tvist med skäl kan uppstå. Jag anser, att stadgan saknar en bestämmelse som löser detta problem. Jag hör ju inte till dem, som är experter i utrikespolitik, och jag har aldrig varit med om någon konferens, där våra experter har varit tillstädes, men det förefaller mig dock som om stadgan lider av en betänklig brist, då den inte föreskriver vilken procedur som skall följas vid inval. Man har dock upprättat en internationell domstol som skall bestå av oaväldiga personer. Varför inte, om tvist i denna sak skulle uppstå, hänskjuta till denna domstols avgörande, huruvida en stat så att säga är värdig att tillhöra Förenta Nationerna?

En annan sak som jag tror också behöver underkastas en granskning är de många paragrafer och regler som bestämmer när och hur sanktioner skall ske. Det har ju visat sig i praktiken, att det är mycket besvärligt för Förenta Nationerna att åstadkomma sanktioner. De gånger sådana har tillämpats har det knappast varit förenat med någon större framgång, utan de har närmast blivit en chimär. Jag tror å andra sidan ingalunda att man kan avvara sanktioner i en internationell sammanslutning av denna beskaffenhet. Sanktionerna måste nog finnas, men deras värde skall inte överbetonas. I stället bör man i stadgan så mycket tydligare och klarare understryka att Förenta Nationernas förnämsta

uppgift inte är att meddela sanktioner utan att förlika, att jämna ut motsättningarna, att söka finna vägar på vilka konflikterna kan lösas. Jag skulle alltså som ett resultat av en stadgerevision önska att det inte blev så mycket tal om sanktionsprocedurer utan mera om åtgärder till underlättandet av förlikningar staterna emellan.

Jag tror vidare att de nya massförstörringsredskapen, atomvapen och vad det heter, också borde finna en stadgemässig reglering, mycket mera tydlig och stringent än de bestämmelser, som nu finns i stadgan.

Detta är en del saker och ting som jag förmodar att de insiktsfulla förstår bättre än jag, men jag vet också att många människor i landet, kanske till och med i denna kammare, är intresserade av att förbättra Förenta Nationernas stadgar i syfte att stärka institutionens fredsskapande krafter. Därför skulle jag vilja sluta mitt anförande med en fråga till vår utrikesledning: Får riksdagen i tid tillfälle att erfar utrikesledningens synpunkter på en revision av stadgan? Den frågan ber jag att få ställa.

Herr **HERLITZ** (h):

Herr talman! Från världsproblemen skall jag tillåta mig att vända mig till de nordiska frågorna. Det är kanske många i denna kammare som resonerar som så att dessa frågor egentligen inte hör till en debatt om utrikespolitiken. Ett sådant resonemang är i och för sig sympatiskt; det vittnar ju om vår syn på de speciella förhållanden som råder inom Norden. Emellertid har utrikesministern, låt vara i korthet, berört de nordiska problemen i sitt anförande. Och då jag inte vet att något annat tillfälle kan erbjudas att här föra fram några synpunkter i den frågan än just detta, tillåter jag mig att ta till orda. Jag gör det inte därför att jag i minsta mån har någonting att invända emot vad utrikesministern sade. Jag vill tvärtom uttala min tillfredsställelse över det intresse han i detta anförande visade för de nordiska problemen och särskilt för det

Ang. Sveriges utrikespolitik.

nordiska rådets arbete, som ligger mig om hjärtat.

Jag vill bara be att få framföra några praktiska synpunkter. Jag är angelägen att mycket starkt få understryka, att vad man än mån timer hoppas av det nordiska rådet och vad man än mån timer tro om dess möjligheter, skall man ha klart för sig att rådet självt inte förmår någonting. Rådet tar initiativ, det beslutar opinionsyttringar, »rekommendationer», men sedan hänger allt på vad regeringarna och folkrepresentationerna kan komma att göra. Det är därför naturligt att man på rådshåll intresserar sig mycket för det öde som drabbar rådets rekommendationer sedan dessa har överlämnats till respektive regeringar.

Nu har representanter för rådet på olika sätt och i olika former haft tillfälle att orientera sig om hur regeringens arbete med dessa ting fortgår. Vi är på rådshåll, det tror jag mig kunna säga, tacksamma för den kontakt som har beretts oss och som har möjliggjort för oss att i någon mån följa ärendenas gång. Det har också varit en glädje att kunna konstatera det intresse, den energi och det allvar, med vilket man både inom regeringarna och på olika håll inom administrationen har upptagit de mångahanda av rådet resta frågorna. Det har varit en glädje att se hurusom det nu, åtminstone till någon del tack vare rådets initiativ, runt om i de nordiska regeringarna och den nordiska administrationen arbetas intensivt på praktiska nordiska problem.

I detta sammanhang vill jag också uttrycka min glädje över att, som också utrikesministern anförde, Finland på många punkter har kunnat delta i detta arbete.

Naturligtvis är det så — det är vad jag främst ville säga — att detta samarbete mellan regeringar och administrationer är förenat med praktiska svårigheter. Det gäller ju att koordinera utredningar och ståndpunktstaganden och åtgärder i fyra eller fem olika länder. Man har där att röra sig med många olika arbetsformer. En rent praktisk svårighet är t. ex. den som uppkommer

genom att budgetbehandlingen försiggår vid olika tider i de olika nordiska länderna. Man har att räkna med olika intressen, många olika förhållanden i de olika länderna och mycket olika synpunkter. Men regeringarna sitter var och en i sin huvudstad och på ganska långt avstånd ifrån varandra. Det är därför naturligt nog att arbetet går ganska långsamt. Jag tillåter mig att anförda som betecknande exempel att det komplex av kulturfrågor, i vilket det nordiska rådet avgivit rekommendationer i februari månad i fjol, blev praktiskt taget först ett år efter rådets session föremål för överläggningar mellan undervisningsministrarna. Förr kunde man inte komma fram till detta stadium, som ändå i och för sig ingalunda var avgörande; även det var i huvudsak en förberedelse till fortsatta steg.

Jag säger naturligtvis inte detta för att kritisera. Jag inser svårigheterna, och framför allt inser jag att om det är någonting som har brustit, så ligger felet naturligtvis inte på ett håll, inte enbart hos en regering. Vad jag är angelägen om att få sagt, är att det är en mycket stor och viktig sak, att man kan komma fram till så praktiska, smidiga och effektiva kontakter mellan regeringarna som möjligt. Om rådet verkligen skall fylla sin uppgift i praktiska ting, tror jag att ganska kraftiga tag i den riktningen är av grundväsentlig betydelse. Det är, om jag så får säga, en konstruktiv insats som här behövs till fullföljande av den som gjordes genom rådets instiftande.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Herr Ohlon anförde i sitt inlägg, att vi borde vara mera intresserade för vad som sker ute i världen än vad som har varit fallet under de senaste åren. Han sade vidare, att utrikesministerns redogörelse enligt hans mening var alltför opartisk.

Jag vill ta fasta på dessa två uttalanden, eftersom jag tror att mångas resonemang och tankar följer de banor som herr Ohlon var inne på, nämligen att vi

Ang. Sveriges utrikespolitik.

med hänsyn till våra kulturella och andra intressen och med hänsyn till vår västerländska idéuppfattning borde ha en klar ställning i de utrikespolitiska frågorna. Ser man det ur den synpunkten, är det klart att en anmärkning kan riktas mot utrikesministern därför att han inte har varit tillräckligt partisk.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten vid att man ju inte bara i den svenska utrikesledningen utan också på den sida, som intressemässigt och ideologiskt står Sovjet emot, nog har ett visst intresse av att det finns stater, som är opartiska och som försöker att medverka till vad som ändå erfordras, innan man når det ideal som herr Osvald uppställde, nämligen ett visst förtroende mellan de maktkonstellationer, där årslång verksamhet har byggt upp skyhöga murar av misstroende. Det var enligt min uppfattning inte alls att ignorera, när den amerikanske utrikesministern i höstas i FN förklarade, att han förstod Rysslands legitima intresse av att vara omgivet av vänskapligt sinnade nationer. Även på den sidan har man alltså kommit att arbeta mycket målmedvetet för att bygga upp ett förtroende och försöka få bort det misstroende som hittills — nu sist även i Berlin — har omöjliggjort några praktiska och konkreta framsteg i fredens intresse.

Herr Helmer Persson var också inne på samma frågeställningar men närmast ur en motsatt synpunkt än den som var herr Ohlons. Herr Persson ville göra gällande, att västmakternas åtgöranden, strävandena att inlemma Västtyskland i den europeiska försvarsgemenskapen och allt detta, var direkta, planmässiga åtgöranden i syfte att förgöra Sovjet. Jag tror inte man hjälper till att skapa en avspänning med sådana resonemang som herr Persson för, utan det är just den sortens resonemang, antingen från den ena sidan eller den andra, som medverkar till att vidmakthålla och utbygga det misstroende som står här som ett hinder och utan vars nedbrytande man inte kan åstadkomma några resultat.

Herr Persson uttryckte sig förmodligen felaktigt, när han sade att västmak-

terna ville ha fria val under ledning av ockupationstrupperna. Han menade väl ockupationsmakterna, och jag skall inte fästa avseende vid det. Men det är väl alldeles klart för varje människa, herr Persson, vem det är som har att frukta ett fritt val i Tyskland ur politisk synpunkt. Det är löjligt att försöka göra gällande, att västmakterna skulle ha någon rädsla för att valet skedde under friaste möjliga former. Det är snarast motsatsen man fruktar, nämligen att valen inte skall få förrättas under fria former. Man behöver bara sakligt sätta sig in i hur man reagerar i Tyskland för att förstå, att man på västmaktssidan inte har något att frukta av ett val, hur fritt det än är. Därför menar jag att det är överkligt att komma med ett sådant påstående som att västmakterna här skulle vilja försöka att med tvång få folk att rösta på ett visst sätt.

Jag tror också att herr Persson har fel, när han talar om de aggressiva avsikterna. Vi har vår egen utrikespolitik, som vi anser vara betingad av våra förhållanden. Vi får anta, att de andra länderna handlar på samma sätt, och det vi säger om tysk eller annan politik får ses mot bakgrunden av att vi förstärker krav att få föra en politik, som passar deras speciella intressen. Men nog känns det ledsamt att man, efter de erfarenheter vi har, på ryskt håll är så rädd för Tysklands medverkan i den europeiska försvarsgemenskapen. Ryssarna är väl inte ensamma om att frukta ett upprustat Tyskland. För mig står det ganska klart, att exempelvis Frankrike och Ryssland och även andra stater har gemensamma intressen av att Tyskland inlemmas i ett system, där den tyska utrikespolitiken i varje fall inte kan ha en fritt disponibel vapenmakt till sitt förfogande utan där denna är inlemmad i en större gemenskap.

Ingen tror väl på fullt allvar, att den europeiska försvarsgemenskapen över huvud taget är användbar i offensiv riktning. Att tänka sig att den skulle kunna användas i aggressivt syfte är väl ändå att tro för mycket, eftersom den helt enkelt skulle upphöra att vara till, om

Ang. Sveriges utrikespolitik.

man skulle söka använda den för ett sådant ändamål.

Eftersom vi nu vet, att flera europeiska stormakter allvarligt bemödar sig om att väcka förtroende på rysk sida, finner jag det beklagligt, att man inte har kunna nå fram till så pass stor avspänning, att man kommit fram till konkreta resultat. Vad jag ville säga, och det var ändamålet med mitt lilla inlägg, herr talman, det är att den svenska politiken dock, i den lilla mån som vi har haft något inflytande, varit inriktad på att i allra högsta grad bidra till en avspänning, och det skall vi vara glada över. Men den politiken har då ingen hjälp av dem som vill ta en bestämd ställning med hänsyn till vad man kallar den andliga gemenskapen eller dylikt, eftersom vi har att konstatera att vi rör oss med länder, som har olika ideologisk inriktning och måste arbeta utifrån detta faktum. Vill vi ha en avspänning mellan dessa länder, kan vi inte medverka till den genom att ta ställning på den ena eller andra sidan. Gör vi det, måste vi vara på det klara med att vi då inte medverkar till någon avspänning.

Jag vet att svensk utrikespolitik har förts konsekvent med hänsyn till våra strävanden att i det lilla medverka till en gynnsammare utveckling än den som tidigare ägt rum. Huruvida det har varit till någon påtaglig nytta är väl svårt att säga, men med hänsyn till vad den amerikanske utrikesministern sagt, är det uppenbart att man även på de håll, som vi kanske känner oss särskilt befryndade med, är intresserad av att en viss avspänning kan åstadkommas.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åman säger att det är löjligt att tro, att västmakterna skulle frukta fria val i Tyskland. Men då måste jag fråga herr Åman: Varför är de i så fall emot att dra bort ockupationsstyrkorna från Tyskland? En obestridd sanning, som herr Åman nu försöker komma ifrån, är ju att Sovjetunionen har föreslagit att bl. a. för att möjliggöra

fria val ockupationsstyrkorna skall dras bort från Tyskland.

Herr Åman deklarerade vidare, att alla har intresse av att Västtyskland går in i Europaarmén. Det är, hävdade han, omöjligt att den skulle kunna bli en armé för aggression. Med de erfarenheter som herr Åman borde ha är detta högst naivt resonerat. Aggressiviteten hos den västtyska imperialismen har ju öppet deklarerats. Alla vet ju också, att bakom den västtyska armén står Ruhrkapitalet, som på sin tid även stod bakom Hitlers arméer. I ledningen för den västtyska armén, som skulle bli den starkaste inom en eventuell Europaarmé, sitter dessutom Hitlers generaler, som ingalunda har skrinlagt tanken att Tyskland skall ha revansch och vara den ledande makten i världen.

Det är verkligen någonting oerhört, att personer med politiskt ansvar år 1954 gör allt vad de kan för att välsigna att den tyska aggressionen återuppstår.

Herr **ÅMAN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte förstå att det finns någon gemenskap mellan en tysk armé under Hitler och en tysk armé, inlemmad i ett försvarssystem med demokratiska stater, som själva har intresse av att denna armé icke användes för aggressiva uppgifter. Man skall vara alldeles blind för skillnaden i de två frågeställningarna för att resonera som herr Persson gör.

Vad beträffar de fria valen i Östtyskland vill jag ställa den frågan, om man i ett land, där det finns s. k. folkpolis och där det införts ett system som över huvud taget icke möjliggör fria val, kan garantera att sådana kan äga rum utan något inflytande utifrån.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra herr Åman om att i ledningen för den västtyska regeringens utrikesrepresentation finns det 85 procent nazister. Visserligen har kansler Adenauer förklarat att

Ang. Sveriges utrikespolitik.

det inte är 85 utan 65 procent, men även den siffran är väl tillräckligt avskräckande och visar klart vad det egentligen är fråga om.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Fru Lindström ansåg det önskvärt, att även de som på vissa punkter har en avvikande mening i fråga om de utrikespolitiska problemen skulle ge sin mening till känna. Det är därför, herr talman, som jag har begärt ordet, trots att jag tidigare vid många tillfällen och senast under årets remissdebatt deklarerat min personliga inställning till svensk utrikespolitik.

Hans excellens statsministern förklarade för några år sedan: »Intet (nordiskt) land kan ensamt motstå angrepp utan behöver hjälp om det angripes.» Dåvarande överbefälhavaren yttrade. »Våra personella och ekonomiska resurser sätter en gräns för våra möjligheter att bygga upp ett försvar som utan bistånd utifrån skulle på längre sikt hålla stånd mot en angripande stormakt.»

Vi måste alltså räkna med att få hjälp utifrån, om vi angrips av en stormakt. Denna hjälp måste emellertid förberedas i fredstid, om den skall bli effektiv. Det är eljest stor risk för att den blir ineffektiv eller kommer för sent. Den enda slutsatsen av dessa fakta borde enligt min mening vara, att vi för en sådan utrikespolitik att militär hjälp kan förberedas i fredstid. De flesta andra demokratiska stater har dragit den konsekvensen av denna uppfattning, att de sammanslutit sig till ett gemensamt försvarsförbund.

I senaste numret av Kontakt med krigsmakten förekommer en hel del artiklar som belyser den tekniska utvecklingen på det militära området, sådan man kan räkna med den under de närmaste åren. Av dessa artiklar framgår bl. a., att de tunga atombombarna verkar över dubbelt så stor areal som de bomber vilka fälldes över Japan. Vätebomben, som redan är färdig, täcker fem till tio gånger så stor yta. Atombomben kan numera användas såsom ett taktiskt

stridsmedel, d. v. s. man kan avskjuta projektiler innehållande atomsprängmedel även från vanliga artilleripjäser. Enligt uppgift skall sådana projektiler redan finnas i Västeuropa. Vi har vidare fjärrobotar, vilket stridsmedel har utvecklats avsevärt under den senare tiden. De har en skottvidd om cirka 100 mil, och deras precision är sådan, att inte bara städer utan även flygplatser och järnvägsområden med relativt stor säkerhet kan träffas.

Dessa fakta får inte leda till defaitism, men vi behöver själva dessa stridsmedel och vi behöver skyddsmedel mot dem. Det är, herr talman, såvitt jag förstår, ekonomiskt uteslutet, att vi själva skulle kunna tillverka atombomber. Forsknings- och experimentkostnaderna är för stora för att vi skall kunna göra det. Vi måste därför samarbeta med de demokratiska stater, som har tillgång till dessa stridsmedel och som kan ge också oss tillgång till dem och till de skyddsmedlen. Alla demokratiska stater måste enligt min uppfattning samverka till skyddet för den västerländska friheten.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! I debatten här har tidigare herr Ewerlöf erinrat om den formel, som har samlat oss, när det gällt de utrikespolitiska problemen tidigare, nämligen att vi fasthåller vid den alliansfria linjen. Jag tror, att det finns anledning att vara tacksam för det anförande, som utrikesministern nyss höll, i så måtto, att det gav en antydning om att svensk utrikespolitik i dag, trots den nyssnämnda formeln, i alla fall icke stelnat till vad man drastiskt kallat neutralitets-idioti. Det kunde man möjligen få en fingervisning om, när utrikesministern här meddelade, att förhandlingar pågick på ministerplanet angående transitolen över Trondheim. Jag tror, att detta spörsmål för vårt lands vidkommande just nu är en oerhört central fråga. Det är därför lugnande att nu få meddelande om att den också har uppmärksamats på regeringshåll.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Det är givet, att det, trots att vi är en alliansfri nation, bör ligga i vårt gemensamma intresse att hålla vägarna öppna västerut. Det är emellertid litet tveksamt, huruvida en dylik önskan överensstämmer med de intentioner, som framförts här av herr Osvald, när han talade om nödvändigheten av improvisationer åt NATO-hållet. Det kan man diskutera, men i varje fall spelar i dylika sammanhang nyanserna en oerhörd stor roll.

Det har här under debatten också förekommit en del reflexioner angående den senaste berlinkonferensen. Jag tror, att den kortaste och kärnfullaste sammanfattning, som här givits om den, gavs av herr Ohlon, när han sade, att det förnämligaste med denna konferens var, att den utspelades fri från bluff. Man fick, menade herr Ohlon, se de olika parternas olika ståndpunkter klart upplinjerade. Det är nog så riktigt, som det är sagt. Enligt min mening är det också riktigt att ge den karakteristik av den ryska politiken vid detta tillfälle, som gavs av herr Ewerlöf, när han talade om, att det måste vara fel att tvångsneutralisera Tyskland. Detta måste i dessa sammanhang vara en central synpunkt.

En hel del talare har emellertid också varit inne på frågan om betydelsen av att Europa inom sig sluter ett neutralt block. Jag tror, att fru Lindström var inne på den linjen. Det kan förvisso ligga någonting i ett sådant resonemang, men om man tänker på vad det skulle innebära, om detta block också skulle omfatta Västtyskland, så skulle det betyda, att Europas västsida frånsade sig den kraftförstärkning, som den västtyska staten otvivelaktigt för närvarande utgör. En sådan följd av neutralitetsresonemangen nere på Europas kontinent kan omöjliggen accepteras, ty det skulle vara detsamma som att fränkänna den västeuropeiska delen av kontinenten varje möjlighet att i framtiden hävda sig mot Öst.

Jag är också intresserad av det ämnesområde, som på ett annat avsnitt togs upp i herr Osvalds anförande. Jag ber emellertid att få beröra det i allra största

korthet. Herr Osvald talade om vikten av att stödja arbetet i de underutvecklade länderna, alltså i stort sett det arbete som utföres av FAO i FN:s regi. Den synpunkten är riktig. Det skulle visserligen vara en hel del att anförda i sammanhanget, men jag skall låta det vara. Jag vill endast uttrycka det önskemålet, att man, när vi från svensk nationell horisont intresserar oss för detta arbete, preciserar ett bestämt område ute i den värld, som vi kallar underutvecklad. Det skulle ur olika synpunkter vara, jag höll på att säga uppfostrande för oss att få göra en insats till förmån för *bestämda* områden. På det sättet skulle vi få möjlighet att följa arbetets gång och studera de resultat som uppnås. Ett engagemang för bestämda lokaliteter skulle också stimulera allmänhetens intresse.

I dagens debatt har slutligen också, herr talman, uppmärksammats den motsättningen i olika frågor på utrikespolitikens område, som man i vår tid möter under rubriken *federalism* och *funktionalism*. Herr Osvald har gjort sig till talesman för den federalistiska lösningen av världsfrågorna. Ur ideella synpunkter tror jag, att federalismen skulle kunna sägas vara utan vank, men det kan ju tänkas att man, såsom också framgått i debatten, kan anlägga vissa synpunkter vid sidan av dem, som herr Osvald framförde.

Hans excellens herr utrikesministern uttalade enligt min mening en tänkvärd sentens, när han i sitt anförande yttrade, att Sverige i något sammanhang under fjolåret skulle ha hänvisat Europarådet till den politiska metodik, som tillämpats i Nordiska rådets arbete. Jag tror, att den synpunkten är av värde. Den innehåller en antydning om vilken väg som, enligt många mening i detta hus, skulle kunna ge bästa resultatet.

Jag för min del finner, att den federalistiska och den funktionalistiska uppfattningen i och för sig inte utesluter varandra. Om man startar ett arbete i internationella frågor efter den funktionalistiska linjen, är slutmålet för detta arbete med nödvändighet federalistiskt. Det finns för närvarande alltför många

Ang. Sveriges utrikespolitik.

skilda enheter i vårt splittrade Europa, och uppgiften måste utan tvivel vara att skapa gemensamma organ med möjligheter att bilägga konflikter av olika slag och verka i den riktning som herr Morgård i sitt anförande antydde: att förlika motsättningarna inom mänskligheten.

När ett land ansluter sig till en strävan att skapa gemensamma organ för gemensamma frågor, betyder det utan tvivel, att det avstår från vissa delar av *suveräniteten*. Det är klart, att mycket känslobetonade sammanhang möter, när man nalkas det begreppet. Vad det gäller är de olika staterna med deras särskilda språk, särskilda historiska och även ekonomiska traditioner. Men när man talar om begreppet suveränitet, är det inte bara fanor och symboler det gäller. Bakom uttrycket suveränitet ligger mycket hållfasta realiteter, som man är skyldig att ta hänsyn till. I vissa fall kan det gälla religiösa värden — exempel finns på flera håll ute i världen. I andra sammanhang kan det gälla ekonomiska intressen, en levnadsstandard som kanske hotas. Alla klasser inom folket kan i dylika sammanhang känna sig engagerade, oavsett i vilket politiskt läger de som individer råkar stå. Jag vill med detta ha sagt, att begreppet suveränitet i och för sig är något, som man inte utan vidare kan kasta på sopbacken såsom en löjlig kvarleva från »fornstora dar». Begreppet täcker, som jag nyss sade, mycket påtagliga och betydelsefulla företeelser.

I diskussionen har man pekat på att sammanläggningar av olika stater ibland kunnat ske tämligen lätt. Det är främst USA, som i detta sammanhang anföres såsom exempel. Dock finns det anledning erinra om, att USA skapades under mycket långvariga födslovändor. Vägen gick över ett inbördeskrig i mitten av förra århundradet, som hotade att spolia det hela. Och orsaken till kriget var inte bara negerfrågan utan också ekonomiska motsättningar mellan nord- och sydstaterna. Även på andra håll finns exempel, som visar, att det hela inte är så enkelt, när man går problemen in

på livet. Den för inte länge sedan upplösta unionen mellan Sverige och Norge är ett sådant. Vidare kan man peka på de svåra motsättningarna i Indien sedan engelsmännen lämnat landet, motsättningar som var av religiös art, mellan Indien och Pakistan, likaså motsättningen mellan Irland och England, för att ta ett i geografiskt avseende mera närliggande exempel.

Jag vill bara med detta ha sagt, att det *kan* vara och för de flesta stater är vanskligt att ge upp sin suveränitet in blanko. Man måste skapa garantier för en nationell egenart, för nationella traditioner, inte bara de historiska utan även de ekonomiska. Det är därför, som suveränitetsöverlåtelsen måste definieras, och i de preciserade lägena definieras ytterligt noga. Även i Atlantpakten har det förutsatts, efter vad jag vet, att varje medlem i de kritiska situationerna skall ta sitt eget avgörande, fastän det i andra sammanhang ju förefaller som om man därvidlag hade bundit sig mera.

Det finns för all del, om man vill argumentera mot denna uppfattning, andra exempel, där staterna verkligen gifvit avkall på sin självbestämmanderätt. Vi har post- och radiokonventioner, olika avtal inom FN:s ram, stål- och kolpakten i Europa, den trevare, som ligger i begreppet Europaunionen, och liknande företeelser. Men det jävar dock icke, vad jag här tidigare sagt.

Om man emellertid har avtal av detta senare slag, blir frågan, om man skall basera dem på övernationella organ eller på de i varje land fungerande regeringarna. Jag har — efter svåra själskval! — kommit till den uppfattningen, att det kanske ändå inte är så dumt att de internationella idéerna silas genom, som det heter, de *trångbröstade* regeringarnas filter. Man kan resonera på följande sätt. Vi har visserligen i och för sig ingenting emot att lämna ifrån oss en viss del av suveräniteten på det ena eller det andra området, men vi vill *exakt* veta och framför allt ha inflytande i fråga om var gränserna skall läggas. Det är det, som är skillnaden mellan en funktionalistisk uppfattning, som jag

Ang. Sveriges utrikespolitik.

här talat om, och en federalistisk uppfattning, där jag alltså beskyller den federalistiska ståndpunkten för att vara litet för lättfärdig för mina behov. Man skulle också kunna säga, att den funktionalistiska linjen samtidigt är den engelska inställningen till dessa frågor. Det betyder, efter vad jag kan förstå — och därvidlag sympatiserar jag alltså med den officiella inställningen — att vi följer och hittills har följt mera den funktionalistiska linjen än den federalistiska.

Just nu diskuteras frågan om den s. k. euroarmén. Man räknar här med en övernationell ordning med ungefär samma utstyrelse som har beståtts stål- och kolpakten. Kravet måste då bli, att man får kontroll över utrikespolitiken i varje engagerat land. Frankrike trycker, som bekant, särskilt hårt på den ståndpunkten och kanske från sina utgångspunkter inte utan skäl. Det är av intresse att se, att man i alla nybildningar av sent datum i de europeiska sammanhangen likväl för i regeringarna såsom ett mellanled — ett nödvändig mellanled. De får i »ministerkommittéerna» göra tjänst som säkerhetsventiler i ofta ganska högt upphettade atmosfärer. Och ändå — även om man går fram på det måttfulla sättet, tar man ändå ett fjät framåt på den väg som, när tiden är mogen, kan ge en federalistisk organisation av världsdelen som resultat.

Förenta Nationerna, som det har talats åtskilligt om här i dag, är ett organ för, som vi vet, *frivilligt* samarbete mellan folken. Men i takt med att man överenskommer om än det ena och än det andra, vidgas sfären för gemensamt intresse. Förenta Nationernas uppgift bör, såsom herr Mogård sade i sitt anförande, vara att *förlika*, och i den mån organisationen lyckas med detta sitt arbete kommer dess inflytande automatiskt att stegas. Det kan givetvis också ske en liknande utveckling inom Europarådets ram.

Man bör emellertid — och därmed kommer jag till min slutsats — icke *börja* med lagstiftningsåtgärderna, alltså att fastställa formerna. Den vägen

är, såvitt jag kan förstå, felaktig. Därvidlag kan erinras om att pacificeringen på det sociala området, när det gäller våra inrikespolitiska förhållanden, ingalunda *började* med lagstiftning. Man löste i stället den ena praktiska frågan efter den andra, och sist satte man sig ned och kodifierade en långvarig utveckling i lagtext. Det är väl så man får tänka sig utvecklingen och dess resultat också, när det gäller de strävanden, som för närvarande i vissa bestämda avseenden kännetecknar den internationella politiken.

Det är, såvitt jag kan förstå, inte någon tillfällighet, att ingen stormakt i FN, utom Kina — de nationer som sitter i säkerhetsrådet — är vän av att avskaffa vetot i FN-stadgan § 27, i trots av att därmed ett ständigt orosmoment utan tvivel kvarstår i denna organisations vardagsliv. Jag tror likväl, att det är bättre, att man litar till en ökad vilja att anlita skiljedom, att man gör mera informella arrangemang vid sidan av den nuvarande organisationen av typen »Achesonplanen» eller den »lilla församlingens» tillkomst och vad därmed sammanhänger.

Vad jag alltså här velat säga är, att den federalistiska linjen synes mig vara mindre givande i de aktuella sammanhangen än den linje, som jag här kallat den funktionalistiska. Det senare alternativet bör vara vårt, och efter vad utrikesministern anför — kanske inte bara i dag — kan man med tillfredsställelse finna, att det nog står honom närmare än det andra. I det långa loppet står detta alternativ inte heller i direkt motsättning till den federalistiska uppfattningen. När det kommer till kritan — och det må vara min fridshälsning i denna diskussion — är det hela inte så mycket att gräla om. Det är väl ändå så, som jag sade i början av detta anförande, att en långt driven funktionalistisk utveckling förr eller senare måste lamna i federalism. Vi är alltså eniga om målet, men det är vägen dit som vi har olika meningar om.

Man skall alltså, herr talman, börja i rätt ända och inte i galen ända. Det

Ang. Sveriges utrikespolitik.

kanske blir summan av de olika ståndpunkter, som jag här redovisat.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Jag har tyvärr inte varit i tillfälle att höra mer än en del av debatten i denna kammare, eftersom jag varit upptagen också i medkammaren. Men jag lyssnade till herr Ewerlöfs anförande. Jag fäste mig vid att han ansåg, att jag överbetonat den avspänning, som man möjligen kan finna i det internationella läget.

Det är klart att man kan ha olika meningar om i vilken omfattning det kan påstås föreligga en avspänning. Faktum är emellertid, att under en stor del av förra året var pressen fylld av uppgifter om vad man kallade »den ryska fredsoffensiven.» Men det är inte så mycket detta jag fäster vikt vid, utan det är det faktum, att det tycks råda en mycket allmän enighet om att krigsfaran är mindre. Man kan i det ena landet efter det andra se, att när det talas om det nuvarande läget även bland sådana personer, som säger att den ryska politiken är oförändrad, har man ändå liksom accepterat den tankegången, att krigsfaran är mindre. Man räknar inte med, såsom man gjorde för ett eller annat år sedan, att det kan hända någonting när som helst, utan man har faktiskt accepterat en sådan ny tankegång och i viss mån dragit konsekvenser av det. Jag ser t. ex. nu senast i det engelska »vitpapperet» om försvaret, att det hörjar med ett påstående om att spänningen under förra året har minskat.

Jag tror alltså att man inte kan komma ifrån, att det skett en förändring i det internationella klimatet, och jag tror för min del inte att man trots besvikelsen i fråga om berlinmötets resultat behöver uppfatta det mötet som en avgörande händelse och säga sig, att nu är det slut på förhandlingarna, nu kan man inte längre vinna någonting på den vägen, utan vi är tillbaka i de gamla förhållandena. Det är inte säkert att det förhåller sig på det sättet, utan det kan

mycket väl tänkas, såsom Churchill betonade i sitt inlägg i underhuset, att vad som skett är början till någonting annat och att man i alla fall kan hoppas på att komma ett stycke längre på förhandlingsvägen.

Jag tog egentligen ordet för att svara på en fråga, som herr Mogård framställde just som jag kom igenom kammarens dörr. Herr Mogård ville veta, om jag kunde utlova en riksdagsdebatt om problemet rörande en revision av Förenta Nationernas stadgar. Jag vågar mig nog inte på att begära en särskild riksdagsdebatt om den saken, men jag kan ju hänvisa herr Mogård till att han när som helst kan framställa en interpellation om det spörsmålet. I så fall är jag naturligtvis villig att ge en redogörelse för det. De riksdagsledamöter, som önskar få till stånd ett meningsutbyte om den saken, har således möjlighet till det. Att ha en allmän riksdagsdebatt på regeringens initiativ är kanske inte heller så påkallad ur den synpunkten, att det finns ringa utsikter för att det verkligen skall bli något resultat av revisionsarbetet. En revision kan nämligen inte åstadkommas utan enighet bland säkerhetsrådets permanenta ledamöter, och det är inte mycket sannolikt, att en sådan enhällighet skall kunna åvägbringas under nästa år, då denna fråga skall komma upp till närmare behandling.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Det är klart, såsom utrikesministern säger, att man kan ha olika omdöme om vad som skall läggas in i begreppet »avspänning». Jag har sett saken på det sättet, att vad som tilldrog sig under förra året mera rörde sig om tecken på ett annat sätt att umgås, vari man gärna ville lägga in en ändrad inställning i politiskt avseende. Men det verkliga provet har låtit vänta på sig ända fram till berliskonferensen. När nu denna har slutat med negativt resultat, anser jag, att det är för mycket att betrakta år 1953 såsom ett historiskt år med hänsyn till den avspänning, som därunder inträffat.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Vad är det då som i själva verket har inträffat? Ryssland har alltså alltjämt en krigsmakt, som blir större för varje dag som går. Detta gäller inte bara den egentliga Sovjetunionen utan även satellitstaterna. Utrikesministern har själv i sin framställning betonat att man inte kan räkna med att målsättningen från rysk sida blivit ändrad, och denna målsättning har alltid syftat till världsheravälde. Om krigsfaran minskat beror det inte på någon sinnesändring, utan det är i så fall resultatet av den militära motvikt, som man i väster har lyckats skapa i form av Atlantpakt och upprustning i övrigt och som medfört att ett visst jämviktstillstånd uppkommit. Frukten för den förstörelse, som ett nytt krig skulle föra med sig, torde också verka återhållande. Men detta är inte att betrakta såsom någon avspänning, utan som en fortsatt uppladdning med de risker det innebär.

Att det kan ha betydelse att här diskutera innebörden av begreppet »avspänning» är klart, därför att ett ställningstagande till uppkommande frågor ju kan bli olika allteftersom man anser att en verklig avspänning inträtt eller inte. Jag tänker inte minst på vår egen försvarsfråga. Med utgångspunkt från utrikesministerns resonemang, skulle det kunna heta att vi nu kan se ljusare på läget, att det inte är så farligt längre, att en avspänning har inträtt och att krigsfaran har skjutits undan, och så dra vissa slutsatser av detta. Enligt min mening skulle ingenting vara felaktigare.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**:

Herr talman! Jag förstår väl, att herr Ewerlöf är orolig för att man skall dra några slutsatser i fråga om försvarsbudgeten av en uppfattning som säger, att det råder mindre spänning i det internationella läget nu än tidigare. Men denna oro, som jag finner fullt förklarlig med herr Ewerlöfs utgångspunkter, får inte hindra att vi erkänner, att det är faktum, att det speciellt runt om bland stormakterna såges, att det inte

finns en lika aktuell krigsfara, utan att den faran har skjutits undan. Jag skall inte gå närmare in på alla orsakerna härtill — jag har antytt några av dem. Till en del kan de bottna i de nya ryska signaler som har hörts och som, om vi summerar ihop dem, i förhållande till tidigare perioder är märkbara. Till en del kan de bottna i den ökade upprustningen från västmakternas sida. Det kan som sagt vara olika orsaker, men faktum är att denna uppfattning råder — det kan man inte gärna bestrida.

Herr **BRANTING** (s):

Herr talman! Jag vill inte gärna, att denna debatt skall sluta utan en påminnelse. Må detta vara ett ord till de öppna eller förtäckta atlantpaktsvännerna!

En ärad talare slutade nyss sitt anförande med att säga, att alla demokratiska stater måste samarbeta till försvar för den västerländska friheten. Ja, det är gott och väl! Låt oss göra detta och då först gemensamt försöka få till stånd en likvidering av *den spanska fascismen*! Jag har i denna debatt velat påminna om det kalla aktuella faktum, som den spansk-amerikanska paktens utgör, och det kalla faktum, att det just i dessa dagar pågår stora amerikanska vapensändningar till Franco-Spanien. De herrar, som här i olika sammanhang för fram Förenta staterna såsom den starka försvarsmakten för den västerländska demokratin, må erinra sig, att det är Förenta staternas understöd som håller den fascistiska spanska regimen vid makt — denna regim, som är en direkt avläggare av Hitler-Mussolini-perioden och som kom till stånd genom ett fruktansvärt brott mot spanska folket!

Herr **ARRHEN** (h):

Herr talman! Jag skulle bara vilja erinra herr Branting om det faktum, att det samtidigt är detta USA, som herr Branting så hårt klandrar, som har möjliggjort den europeiska kontinentens liv i självständiga stater efter det andra världskrigets slut fram till dagens datum.

Ang. tredje huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu förredragna punkten hemställt.

Punkterna 2—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Ang. tredje huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Extra utgifter för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 88 000 kronor.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! När jag begär ordet på denna punkt är det icke för att framställa något yrkande, utan endast för att framhålla några synpunkter.

I den bilaga till statsverkspropositionen, som avser för flera huvudtitlar gemensamma frågor, har statsrådet och chefen för civildepartementet berört ordningen för bestridande av representationskostnader. Av den i statsverkspropositionen intagna redogörelsen framgår att det finns tre former för bestridande av representationskostnader inom statsförvaltningen. Dels förekommer representationsbidrag, som utan redovisningsskyldighet utgår till vissa befattningshavare; dessa bidrag är i allmänhet reglerade genom avlöningsbestämmelserna. Dels förekommer att medel ställs till en myndighets förfogande å dess omkostnads- eller driftkostnadsstat eller motsvarande stater; detta gäller huvudsakligen de affärsdrivande verken och i viss utsträckning även försvaret. Dels förekommer att Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall anvisar medel till representationskostnader från anslag till extra utgifter eller andra tillgängliga medel; detta system användes för tillfällig representation.

Denna fråga har behandlats av 1949 års reseersättningskommitté, som inte har ansett att någon större ändring behövde vidtagas. Statsrådet och chefen för civil-

départementet anser att för utövande av mera fortlöpande representation erforderliga medel framdeles bör ställas till förfogande å vederbörande myndighets omkostnadsstat eller motsvarande stat och att för tillfällig representation Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall bör anvisa nödigt belopp från anslag till extra utgifter eller eljest för ändamålet disponibla medel. Detta innebär bland annat, framhåller departementschefen, att från anslag till extra utgifter i fortsättningen icke bör anvisas fasta representationsbidrag utan endast bidrag till täckande av havda kostnader efter prövning från fall till fall.

Emellertid har hans excellens ministern för utrikes ärendena föreslagit en annan ordning när det gäller utrikesdepartementet. Där skall vissa fasta representationskostnader bestridas från anslaget till extra utgifter och icke från anslaget till tillfälliga representationskostnader. Jag har, herr talman, självfallet intet att erinra mot kostnaderna i och för sig, men jag tycker att det är litet inkonsekvent att man — om jag fattat propositionen rätt — skall tillämpa olika metoder för redovisning på skilda huvudtitlar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN:

Herr talman! Jag kan förstå att herr Lundgren reagerar mot att det har blivit litet olikartade former i detta avseende. Men jag vill bara upplysa om att riksdagen redan har antagit ett uttalande i sammanhang med en beträffande för flera huvudtitlar gemensamma frågor gjord framställning, där det heter att undantag från den allmänna regeln hör »kunna ske i fråga om tredje huvudtitelns anslag till extra utgifter. I avslutning härtill torde ministern för utrikes ärendena i annat sammanhang denna dag komma att föreslå omföring av vissa medel från tredje huvudtitelns anslag till tillfälliga representationskostnader till samma huvudtitels anslag till extra utgifter.» Så har alltså nu skett i överensstämmelse med det redan fattade beslutet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 22 och 23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 211 § utsökningslagen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om statens skadeståndsansvar vid skador, orsakade av övergång till högertrafik; och

nr 5, i anledning av väckt motion angående folkomröstning i högertrafikfrågan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om varselplikt vid driftsinskränkning.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om skyldighet för företag att underrätta arbetsmarknadsorgan om planerade driftsinskränkningar.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskottet hänvisade motioner, nr 8 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, m. fl. samt nr 15 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till lag, som stipulerade skyldighet för företag att minst två månader i förväg underrätta arbetsmarknadsorganen om planerade driftsinskränkningar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hem-

ställt, att förevarande motioner, I: 8 och II: 15, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Även om anmälningskyldigheten för industriföretag respekteras bättre sedan 1952 efter debatten i denna kammare i anledning av interpellationen om avskedandena vid Suchardfabriken i Alingsås samt motionen i andra kammaren om utredning av anmälningskyldighet för industriföretag vid inskränkning av driften, så finns det nog företag, som ännu inte fullgör denna skyldighet. Jag syftar då i första hand på de småföretag, som inte tillhör Svenska arbetsgivareföreningen eller Sveriges industriförbund. Dessa småföretag tillsammans sysselsätter en inte obetydlig del av arbetarantalet i landet. Dessutom gäller inte anmälningskyldigheten för de stora företagen, om mindre än tio arbetare berörs. Till detta kommer även den stora grupp av byggnadsarbetare, som inte innefattas i överenskommelsen.

Det är således avsevärda grupper av arbetare, som kan avskedas eller permitteras, utan att det blir känt av arbetsmarknadsorganen, och följaktligen kan beredskapsarbeten ej heller planeras för dessa.

För närvarande går över 9 000 byggnadsarbetare arbetslösa, trots bostadsbristen. Särskilt landskommunerna har stora svårigheter att lokalt kunna ordna arbete, och arbetsförmedlingen kan inte placera de arbetslösa. Jag läste i dagarna om en kommun, där arbetsförmedlingen, sedan den placerat så många den kunde, likväl hade ett 40-tal personer kvar som saknade arbete och inkomst. Det enda som denna kommun kunde göra var att söka få en del sysselsatta med — utrotning av råttor!

När det ligger till på det sättet, så måste något göras för att de kommunala organen skall kunna förbereda sig på vad som kommer. Tydligt är, att en del av dessa arbetslösa varit sysselsatta i småfirmor, som inte iakttagit anmälningskyldigheten. Planeringen av så

Anslag till avlönande av en gymnasistsekreterare hos diakonistyrelsen.

kallade beredskapsarbeten skulle underlättas betydligt både centralt och lokalt om en lag ålade varje arbetsgivare att varsla arbetsmarknadsnämnden två månader innan större eller mindre inskränkningar i driften skall företas.

Jag yrkar, herr talman, bifall till yrkandena i motionerna nr 8 i första kammaren och 15 i andra kammaren.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Det råder ingen meningsskiljaktighet mellan motionärerna och utskottet beträffande vikten av detta spörsmål. Det är ett mycket betydelsefullt spörsmål, som man oavslåligen får lov att ha uppmärksamheten riktad på.

Utskottet har inte ansett sig, med hänsyn till den utveckling som ägt rum på frivillighetens väg, nu böra tillstyrka en lagstiftning. I den mån man kan lösa spörsmål av denna och liknande art genom frivilliga överenskommelser mellan dem det berör, är det ett smidigare och bättre sätt än att lagstifta. Men situationen kan lätt bli sådan, att man i samhällets intresse genom lagstiftning bör se till att det blir mera ordnade förhållanden. Nu räknar utskottet med att arbetsmarknadsstyrelsen, som har till uppgift att följa vad som sker på detta område, i fortsättningen liksom hittills gör det och att styrelsen, om det skulle visa sig att de frivilliga överenskommelserna om varsel inte är till fyllest, vidtar de åtgärder som kan vara lämpliga. Det förefaller åtminstone mig som om lagstiftningsfrågan i ett sådant läge skulle bli aktuell.

I det läge frågan för närvarande befinner sig hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkpensionering, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till avlönande av en gymnasistsekreterare hos diakonistyrelsen.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m. dels ock motioner som väckts i anledning av propositionen.

Genom en den 15 januari 1954 dagtecknad proposition nr 57, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, föreslagit riksdagen att med bifall till under särskilda punkter upptagna förslag medgiva,

1. att till ärkebiskopen finge från och med den 1 juli 1954 tills vidare ur kyrkofonden utgå biträdesersättning, som avsåges i 29 § 7 mom. prästlönereglementet, med högst 8 500 kronor för år;

2. att från och med den 1 juli 1954 tills vidare enahanda bidrag ur kyrkofonden, som nu finge utgå till avlönande av vissa av diakonistyrelsens sekreterare, enligt Kungl. Maj:ts beprövande även måtte få utgå till avlönande av en hos diakonistyrelsen anställd gymnasistsekreterare;

Anslag till avlönande av en gymnastisekreterare hos diakonistyrelsen.

3. att enligt Kungl. Maj:ts beprövande bidrag ur kyrkofonden finge från och med den 1 juli 1954 tills vidare utgå till avlöningen av föreståndarna för diakonianstälterna, lekmannaskolan i Sigtuna och Stockholms stadsmission med ett årligt belopp av 2 000 kronor för var och en av nämnda befattningshavare;

4. att Ulrika Eleonora svenska församling i London befriades från skyldigheten att för åren 1952—1954 till kyrkofonden inbetala det årliga belopp av 660 pund sterling, varmed församlingen eljest hade att bidraga till den ur kyrkofonden utgående avlöningen till församlingens kyrkoherde; samt

5. att det jämlikt 6 § andra stycket 9 lagen om kyrkofond tills vidare med högst 50 000 kronor för budgetår utgående anslaget till extra utgifter finge för budgetåret 1954/55 tillfälligt höjas med 20 000 kronor för beviljande av ett bidrag å sistsnämnda belopp till Lutherska världsförbundets svenska sektion för bestridande av dess medlemsavgift till förbundet.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma väckta likalydande motioner, nämligen nr 395 i första kammaren av herr *Thun, Edvin*, och nr 505 i andra kammaren av fru *Eriks-son* i Stockholm m. fl.

I motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om avlönings- och resebidrag ur kyrkofonden till en gymnastisekreterare.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 395 och II: 505, bifalla förevärande proposition.

Reservation hade anmälts av herr *Persson* i Appuna, som ansett, att utskottets yttrande, såvitt avsåge punkten 2 i propositionen, bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 395 och II: 505 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag

under punkt 2 i förevärande proposition.

Herr **THUN, EDVIN** (s):

Herr talman! När undertecknad tillsammans med några kamrater i andra kammaren motionsvis yrkade avslag på departementschefens i proposition nr 57 framlagda förslag om att ett årligt anslag på cirka 9 500 kronor skulle ställas till diakonistyrelsens förfogande till bestridande av lönekostnader för en gymnastisekreterare, så gjorde vi det med rätt stora förhoppningar. Motionärerna tänkte sig, att vederbörande utskott skulle ta hänsyn till de av dem anförda synpunkterna. Tyvärr har våra förhoppningar kommit på skam. Tredje lagutskottet har — visserligen på ett gentemot motionärerna mycket hänsynsfullt sätt — konstaterat att det inte varit möjligt att biträda deras synpunkt. I sin motivering hänvisar utskottet bland annat till att gymnastisekreterarens verksamhet till sin art nära överensstämmer med de uppgifter inom ungdomsvården, vilka speciellt åvilar stiftsadjunkterna. Detta skulle, om jag förstår utskottet rätt, vara motivering nog för ett konstaterande av att motionärernas invändning mot anslaget i fråga saknade allt fog. Men med detta resonemang har man dock inte klarat av de i motionen framförda synpunkterna. Där framhålles bland annat följande: att överlåta en del av kristendomslektionerna i gymnasiet med den starkt begränsade tiden för ämnet på yngre teologer från diakonistyrelsen kan inte vara ett plus för undervisningen, och en sådan önskan torde aldrig ha uttryckts från kristendoms lärarna själva inom gymnasier. Ej heller är det särskilt lyckligt med hänsyn till kravet på objektivitet och släppa in resetalare, som man väl ändå får säga att sådana här tillfälliga besökare och föredragshållare i kristendom får betraktas som. Gymnasierna ligger i tätorter, där det inte är så synnerligen svårt att få kristendoms lärare med fullgoda kvalifikationer, som ger garantier för att kristendomen i den mån den behöver delges gymnasieungdomen kan meddelas den på ett objek-

Anslag till avlöning av en gymnasistsekreterare hos diakonistyrelsen.

tivt sätt. Det är ju i allmänhet så att gymnasistsekreteraren inte får tillfälle att alltför ofta besöka respektive gymnasier, varför han väl i de flesta fall kommer som en främling till ungdomarna, när han skall tala till dem.

Ur dessa synpunkter sett är väl den uppgift han skall utföra fullständigt meningslös. Jag tycker nog att det är lämpligt, att skolmyndigheterna själva på respektive orter bör få lösa sina problem då det gäller kristendomsundervisningen och med den sammanhängande frågor. Detta tror jag är lyckligare, och i dagens situation kan det väl knappast vara lämpligt eller önskvärt att man offrar pengar så här vid sidan om. Jag tycker nog att det hela bör läggas upp på det sättet, att skolundervisningen och vad till den hör inte på något sätt bör sammanblandas med diakonistyrelsens verksamhet. Det bör finnas en klar skilje-gräns, och om jag inte missminner mig alltför mycket pågår vissa utredningar om att sådana sammanblandningar över huvud taget inte skall komma i fråga, utan det skall vara klarare skilje-gränser än tidigare.

Jag nämnde nyss att detta kanske inte spelar så stor roll i detta fall, ty detta innebär ju inte en direkt utgift för staten, utan man skall ta pengarna ur kyrkofonden. Det låter ju väldigt lockande i och för sig att inte behöva förorsaka statsverket någon direkt utgift — här är det alltså fråga om medel som inte får sammanblandas med andra medel som statskontoret har under sitt ansvar. Men om man ser på kyrkofondens relativt långa historia kan man väl ändå konstatera, att fonden i stort sett har skapats av kommunala medel; de statliga medlen i fonden är inte så synnerligen stora utan det är mest kommunernas pengar som kommit dit undan för undan. Betydande belopp tillskjutes genom de allmänna kyrkoavgifterna i dag. Det är ju den stora summan som tillföres kyrkofonden, och sedermera fördelas medlen för olika kyrkliga ändamål.

Nu har man efter hand behagat vidga området för bidrag till verksamheter av olika slag, som kan karakteriseras som

kyrkliga. Det anslag det här gäller, som ju i och för sig är relativt blygsamt, har departementschefen, efter vad jag kan förstå, förutsatt bli av tämligen tillfälligt slag. Men i och med att man ger ett anslag till en viss tjänst binder man sig troligen därvid för lång tid eller för all framtid. Jag anser, att eftersom diakonistyrelsen har gett sig in på detta utan att på något sätt ha klargjort de ekonomiska konsekvenserna för sig, bör den tills vidare få ta ansvaret. På den punkten har utskottet varit relativt sympatiskt stämt mot motionärerna, men jag tror att sympatierna och hänsynen ändå har varit större mot departementschefen. Man ser ju klart att utskottet inte har velat gå på motionärernas synpunkter.

Utskottet säger bland annat: »Däremot inger upplysningarna om diakonistyrelsens ekonomi utskottet större betänkligheter. Det förefaller som om styrelsen icke tillräckligt beaktat nödvändigheten av att begränsa sin verksamhet efter vad styrelsens ekonomiska resurser medger. Utskottet anser i likhet med statskontoret det ofrånkomligt, att den ekonomiska ram, inom vilken styrelsens organisation måste hållas, fastställs. Skäl talar onekligen för statskontorets och motionärernas ståndpunkt att avvakta resultatet av den av styrelsen enligt uppgift igångsatta utredningen rörande styrelsens ekonomi och organisation, innan ifrågavarande bidrag beviljas.» Sedan har utskottet med hänsyn till den långa tid under vilken gymnasistsekreteraren varit i verksamhet och till det behov som föreligger här att ekonomiskt stödda diakonistyrelsen ansett sig böra tillstyrka att pengar beviljas.

Man kan ju säga att det inte ligger alltför mycket logik i detta. Om en verksamhet, som inte har haft några som helst garantier från statsmakternas sida om ekonomiskt stöd, skulle misslyckas med sin ekonomi så skall man ge den en klar uppmuntran! Man säger: För att ni har hoppat på en sak så får ni pengar här, var så god! Det är ju inte självklart att detta skall ske. Personligen reagerar jag alltid mot resonemanget att

Anslag till avlönande av en gymnasistsekreterare hos diakonistyrelsen.

pengar skall beviljas när man har konstaterat, att en viss myndighet har hoppat på saker, som den inte själv kan ekonomiskt klara i fortsättningen. Detta är faktiskt inte roligt. Bara detta borde ha utgjort ett motiv för att låta diakonistyrelsen lugna sig med denna sak tills man hade fått en fullständig utredning och klara besked.

Jag utgår från att inte hela diakonistyrelsens verksamhet kan finansieras av de medel styrelsen nu har. Efter vad jag förstår har den ett betydande antal tjänstemän som inte fått sina pensionsfrågor ordnade. Då är det naturligtvis synnerligen angeläget att se till att de blir ordnade, och därvid kanske man tycker att kyrkofonden kan vara bra att ha. Detta har jag velat säga i förbifarten.

Det finns inte anledning att närmare ge sig in på detta problem, ty jag förstår, att frågan är klar i förväg, och dessutom gäller det ju inte någon större ekonomisk fråga. Jag betraktar ändå detta som en stor principiell fråga, och då tänker jag bland annat på diakonistyrelsens inblandning i skolundervisningen. Jag tänker också på det oriktiga i att man bara sätter i gång en verksamhet, och när det sedan inte går längre tycker man att det bara behövs att komma och begära pengar.

I anledning av det anförda ber jag med hänvisning till motionerna nr 395 i första kammaren och 505 i andra kammaren att få yrka bifall till den av herr Persson i Appuna avgivna reservationen.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag kan instämma med herr Thun i att det inte kan betraktas såsom självklart, att anslag ur kyrkofonden skall utgå till denna gymnasistsekreterare. Därför har vi också i tredje lagutskottet ägnat ganska betydande tid åt överläggningen om denna fråga. Motionärerna har anfört flera olika motiv för sitt avslagsyrkande, och dessa har också kommit fram nu i herr Thuns anförande. Vad först beträffar frågan om upp-

giftens art vill jag säga, att efter de upplysningar, som utskottet har kunnat inhämta, överensstämmer den verksamhet, som gymnasistsekreteraren har haft att ägna sig åt, mycket nära med de uppgifter inom ungdomsvården, som åvilar stiftsadjunkterna. Det är sålunda en verksamhet som mycket väl kan rubriceras som likvärdig i detta avseende med den, som stiftsadjunkterna utför.

Vidare säger motionärerna, att det inte finns någon anledning till att det, såsom herr Thun nu uttryckte det, skall komma en främling, en resetalare, och biträda vid undervisningen i kristendom. Därom kan man naturligtvis ha olika meningar, men såsom framhållits i utskottets utlåtande har en gymnasistsekreterare varit anställd ända sedan början av detta århundrade — jag tror det är sedan 1904—1905 — och medel härtil har bland annat lämnats av gymnasiströrelsen. Vi har därför inom utskottet menat, att här föreligger en verksamhet, som alldeles givet har fyllt ett behov. Det är en av anledningarna till att vi inom utskottet ansett oss böra ta en positiv ställning till denna fråga.

Det har sagts att en gymnasistsekreterare skulle kunna inverka störande på undervisningen. Vi har emellertid även inhämtat vad skolöverstyrelsen har sagt i denna fråga. Skolöverstyrelsen har inte haft något att invända mot förslaget. Jag förutsätter att om det verkligen varit fråga om en för undervisningen störande verksamhet, skulle skolöverstyrelsen ha sagt ifrån.

Det sista och enligt utskottets mening viktigaste motiv, som motionärerna har anfört, är det om den ekonomiska situationen för diakonistyrelsen. Denna har ju på senare år måst anlita ganska betydande belopp ur olika fonder. Vi har inom utskottet framhållit, att det är angeläget, att den ekonomiska ställningen noga undersöks och att man tar väl reda på, hur man i framtiden skall ordna sina ekonomiska engagemang.

Vi har inom utskottet sagt oss, att det visserligen finns skäl som kan tala för motionärernas uppfattning i detta hänseende, men vi menar i alla fall, att

Anslag till avlöning av en gymnasistsekreterare hos diakonistyrelsen.

med hänsyn till den långa tid, som gymnasistsekreterare redan varit anställda, och till den omständigheten att vederbörande uppenbarligen har fyllt ett behov, har vi inte velat motsätta oss det förslag, som har framlagts i Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte säga många ord i denna sak. Det har vid andra tillfällen varit framme propåer om särskilda anslag till viss andlig vård ibland den studerande ungdomen, antingen — som i detta fall — bland gymnasister eller bland studenter vid våra högskolor. Jag har mycket svårt att förstå att just denna kategori ungdom har större behov av andlig vård än andra kategorier. Vi har ju stora mängder ungdom som, om man så anser det nödvändigt, behöver påverkas i den riktning som diakonistyrelsen arbetar för, men som man aldrig, vad jag vet, begärt några anslag till.

I diakonistyrelsens redogörelse för vad denne gymnasistsekreterare åstadkommit står det, att han hållit 47 morgonböner och 39 lektionsföredrag. Jag vet inte vad som menas med »lektionsföredrag», men jag förmodar det är vanliga kristendomslektioner han har hållit. Man måste förutsätta att en sådan gymnasistsekreterare, utskickad av diakonistyrelsen, har som sin särskilda uppgift att söka ge gymnasisterna impulser — för att uttrycka det lindrigt — till en viss livsåskådning. Jag undrar mycket hur det då går med det i olika sammanhang här i kammaren starkt hävdade kravet på objektivitet, som bör vara rådande när det gäller kristendomsundervisningen.

Herr Osvald sade, att denna verksamhet inte har inverkat störande på undervisningen, och det tar jag för alldeles givet. Men det har kanske tagit en del av elevernas fritid eller varför inte t. o. m. deras lektionstid, som de kanske hade velat och kunnat använda på annat sätt.

Herr talman! Jag har ingenting mer att tillägga och ber bara få instämma i herr Thuns yrkande.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! När jag för min del har gått in för att diakonistyrelsen borde ha bidrag till denna sekreterare lika väl som till fyra andra, som den tidigare har sådant bidrag till, har det varit därför att jag har menat, att verksamheten som sådan var förtjänt av bidrag och att diakonistyrelsen hade svårt att själv klara upp det hela. Det är hälften av lönen till dessa sekreterare, som styrelsen får i bidrag.

Diakonistyrelsen är inte den första enskilda organisation som har behövt anlita staten för hjälp under senare tid. Man har tvärtom överallt kunnat konstatera att lönekostnader och andra kostnader för att uppehålla en verksamhet, som enskilda tidigare orkat med, numera har blivit så stora att de inte helt kan bära dem längre. När riksdagen för en del år sedan därför beslöt att ge diakonistyrelsen bidrag till vissa sekreterares avlöning — det gällde församlingssekreteraren, förste och andra ungdomssekreterarna samt skol- och seminaristsekreteraren — var detta säkerligen mycket motiverat.

Den gymnasistsekreterare, som diakonistyrelsen under senare år har haft anställd, fanns inte då, ty då orkade en ännu svagare enskild organisation med att uppehålla gymnasistsekreterarebefattningen, nämligen Sveriges kristliga gymnasiströrelse. Att denna organisation inte kan detta för närvarande förstår var och en, och när diakonistyrelsen då har trätt in, så menar jag att den har gjort en god gärning.

Om man jämför denne sekreterares arbete med de andra sekreterarnas, som är anställda av diakonistyrelsen och för vilka styrelsen har fått bidrag, finner man att hans arbete ligger väl i linje med de andras. Jag kan inte finna någon anledning att anmärka på att gymnasistsekreteraren har hållit vissa lektionsföredrag, som de kallas. Det framgår ju tyd-

Anslag till avlöande av en gymnastisekreterare hos diakonistyrelsen.

ligt att detta ingalunda är det väsentliga i hans arbete. Jag har uppfattat det på så sätt, att han står Sveriges kristliga gymnastiströrelse till tjänst i all den utsträckning som är möjlig. Jämsides med att han besöker olika gymnasieorter deltar han i själva gymnasiets arbete med sådant som ledningen för läroverket och kristendomsläraryrarna därstädes anser vara lämpligt.

Jag tror att det här har skett en avvägning, som ingen kan rikta någon egentlig kritik emot. Våra gymnastiser är enligt min mening så pass självständiga individer, att någon skadlig påverkan genom denna gymnastisekreterares verksamhet absolut inte kan konstateras. Emellertid måste man anse att inte bara de som är emot en kristlig påverkan, utan även de som anser att en dylik bör få lov att förekomma, skall ha rätt att arbeta i våra skolor. Såvitt jag förstår har denna påverkan inte på något sätt gått till överdrift. Jag är övertygad om att gymnastisekreteraren huvudsakligen har koncentrerat sitt arbete på de grupper av gymnastiser, som vill träda i närmare kontakt med kristendomen ur kyrklig synpunkt.

Jag kan inte finna annat än att det skulle vara olyckligt om diakonistyrelsen tvingades lägga ned denna verksamhet. Jag menar därför, att när verksamheten ligger i linje med diakonistyrelsens övriga bidragsberättigade verksamhet är det inte mer än i sin ordning, att diakonistyrelsen också får det ganska blygsamma bidrag, som här föreslås till ifrågavarande verksamhet.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Fru Sjöström-Bengtsson ställde frågan varför gymnastisterna mer än annan ungdom skulle vara i behov av den undervisning, som gymnastisekreteraren skulle kunna lämna. Jag vill bara i anslutning till vad statsrådet nämnde ännu en gång framhålla, att diakonistyrelsen också har en skol- och seminaristsekreterare, som bedriver motsvarande verksamhet.

Det finns heller inte, såvitt jag förstår,

någon anledning att ifrågasätta, att en gymnastisekreterare skulle vara mindre objektiv i sin verksamhet än t. ex. en kristendomslärare. Hade man här kunnat märka något ofördelaktigt inflytande på skolundervisningen i gymnasierna skulle, det tar jag för givet, skolöverstyrelsen ha sagt ifrån, men skolöverstyrelsen har givit sin tillstyrkan till förslaget.

Herr THUN, EDVIN, (s):

Herr talman! Departementschefen framhåller att det skulle vara olyckligt att nu dra in tjänsten i fråga, när den har funnits så länge och det, efter vad som framgått, inte har blivit några skadliga verkningar av den, utan snarare motsatsen. Vi lever emellertid i den situationen och under de förhållandena, att vi får tänka på att skära ned våra utgifter på alla de områden, där det rimligtvis är möjligt. Här kan man väl ändå konstatera — åtminstone kan jag inte värja mig för den tanken — att det föreligger en viss överorganisation. Vi har i våra gymnasier kristendomsundervisningen fullt tillgodosedd. Skall man under dessa förhållanden behöva avlöna speciella sekreterare, vilka som komplement till denna kristendomsundervisning skall resa omkring till respektive orter? Jag betraktar det som ett slags överorganisation.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara ge ett kort genmäle till herr Osvald. Då det finns stiftsadjunkter, så borde dessa kunna räckas till även för gymnastisterna och den övriga studerande ungdomen.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! De gör inte det!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som

Interpellation ang. utförsäljningspriserna å bilar.

föranleddes av ett godkännande av den vid utlålandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thun, Edvin*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av ett godkännande av den vid utlålandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 6, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, över motion om införande av deklarationsplikt rörande sammansättningen av vissa färger och lösningsmedel;

nr 4, över motion angående åtgärder för begränsande av skadeverkningarna av pyrotekniska leksaker m. m.; och

nr 5, över motion om utredning angående förläggande av idrottsutövning till söckendagar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 102, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 18 bifölles även av andra kammaren.

Herr **ARRHÉN** (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 151, 152, 153 och 154 måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Interpellation ang. utförsäljningspriserna å bilar.

Ordet lämnades på begäran till Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (bf), som yttrade:

Herr talman! Förhållandena på den svenska bilmärknaden har på senare tid tilldragit sig åtskillig uppmärksamhet. Trots att prissänkningar företagits, dels på grund av bilaccisens bortfall och dels på grund av sänkning av importörernas förtjänstmarginaler är många bilar väsentligt dyrare i Sverige än i utlandet. I Danmark exempelvis kan man köpa bilar av vissa märken till ett pris, som ligger omkring 20 procent lägre än i Sverige, om man gör en direkt jämförelse mellan utförsäljningspriserna — den danska omsättningsskatten är då icke medräknad, eftersom den utgör en statlig påлага, som inte har med utförsäljningspriset att göra. En i Sverige tillverkad bil kostar nu (vid försäljning i Skåne) 9 075 kr. men priset på samma vagn i Danmark, omräknat i svenska kronor, stannar vid 7 432 kr., alltså 1 642 kr. lägre. Det kan nämnas att ifrågasättande bilmärke på ett uppseendeväckande

Interpellation ang. utförsäljningspriserna å bilar.

de sätt sänkte sitt utförsäljningspris — åtskilligt över 1 000 kr. — i föl höstas utöver den sänkning av priset, som bilaccisens bortfall medförde. Uppenbarligen har priset på denna vagn under en längre tid legat för högt.

Med hänsyn till de här anförda exemplen har man anledning att allvarligt fråga sig, om icke de svenska bilköparna får betala ett alltför högt pris för de vagnar de förvärvar, i varje fall för bilar av vissa märken. Det förefaller som om det rabattsystem, som tillämpas inom bilhandeln, icke skulle vara sunt. Rabatterna torde i många fall vara för höga. En jämförelse med danska förhållanden ger stöd för denna uppfattning. Medan generalagenten i Danmark för ett mycket sålt europeiskt bilmärke enligt uppgift arbetar med en rabatt på 15 procent, har hans svenske kollega icke mindre än 33 $\frac{1}{3}$ procent att röra sig med. Konkurrensen mellan bilmärkena börjar hårdna och för att få sälja bilar lämnar bilfirmorna tydligen höga rabatter, högre ju mera svårsäld vagnen är. Gäller det affärer, då en gammal vagn lämnas i utbyte, kan den gamla vagnen övervärderas eller också betalas den med rätt marknadspris, medan smygrabatt lämnas på den nya vagnens utförsäljningspris. Att ett dylikt system tillämpas torde uppenbarligen möjliggöras därigenom att förtjänstmöjligheterna vid försäljning är alltför stora. Det torde också förhålla sig så, att icke alla bilköpare kommer i åtnjutande av dylika smygrabatter. Gentemot nya kunder torde vissa bilfirmor för en bytesvagn betala endast i underkant av vagnens värde på den allmänna marknaden, vilket ger firmorna desto större förtjänster. Som en förklaring till de höga bilpriserna framhålles ibland från bilhandlarhåll, att de måste ha stora vinstmöjligheter för att täcka de risker, som kan uppstå därigenom att de måste ta svårsälda begagnade bilar i utbyte mot nya. Detta är emellertid en sanning med modifikation, emedan vid vissa affärstransaktioner de gamla bilar-na icke överbetalas vid bytet. I andra fall är det emellertid uppenbart att så sker.

I vilket fall som helst kan icke ett rabattsystem kallas sunt, som ibland tillåter lämnande av stora smygrabatter och ibland medger mycket stora förtjänster vid försäljning av nya bilar. Det är uppenbart att förtjänstmöjligheterna icke är riktigt avvägda. Om förtjänsterna sänktes i de fall, då de är för höga, skulle bilhandeln bli sundare och priserna på både nya och begagnade bilar bättre anpassas efter de verkliga marknadsförhållandena. I fråga om flera bilmärken skulle säkerligen en dylik sanering av bilhandeln innebära sänkta priser för köparna och sannolikt en icke oväsentlig sänkning.

Man har anledning att fråga sig, varför icke priskontrollnämnden ägnat de här berörda frågorna större uppmärksamhet. Med hänsyn till den prissänkning på ett svenskt bilmärke, som skedde i höstas och som jag inledningsvis berörde, ligger det nära till hands att anta, att köpare såväl av bilar av detta märke som av andra märken betalat överpriser för sina vagnar.

Med anledning av vad som sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet att utförsäljningspriserna på bilar i Sverige är riktigt avvägda?

Om så icke är fallet, är statsrådet villig att vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en effektivare kontroll av dessa priser?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 412, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående polispersonalens avlöningsförmåner m. m.;

nr 413, av herr *Bergh*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen

den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

nr 414, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.; samt

nr 415, av herr *Norling* och herr *Persson, Ola*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående

de ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.24.

In fidem

G. H. Berggren.